

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2013

Statens
offentliga
utredningar
1968: 29
Inrikes-
departementet

Ref

SOU
1968H

Statistikbehov och statistik- produktion för regionala utredningar

SOU

Betänkande utgivet av expertgruppen för
regional utredningsverksamhet (ERU)
Stockholm 1968

Statens offentliga utredningar 1968

Kronologisk förteckning

---

1. Ekonomisystem för försvaret. Esselte. Fö.
2. Ekonomisystem för försvaret. Bihang. Esselte. Fö.
3. Kreditmarknadens struktur och funktionssätt. Esselte. Fi.
4. Handläggningen av säkerhetsfrågor. Isaac Markus. Ju.
5. Industrins struktur och konkurrensförhållanden. Esselte. Fi.
6. Strukturutveckling och konkurrens inom handeln. Esselte. Fi.
7. Ägande och inflytande inom det privata näringslivet. Esselte. Fi.
8. Skogsbrukets planlägningsfrågor. Svenska Reproduktions AB. Jo.
9. Virkesbalanser 1967. Esselte. Jo.
10. Säkerhetspolitik och försvarsutgifter. Esselte. Fö.
11. 1958 års utredning kyrka-stat. XI. Svenska kyrkan och staten. Esselte. U.
12. Förvaltningen av kyrklig jord m.m. Berlingska Boktryckeriet. Lund. U.
13. Fritidsfisket. Esselte. Jo.
14. Skolboksleveranser. Svenska Reproduktions AB. U.
15. Musikutbildning i Sverige. Esselte. U.
16. Rennäringen i Sverige. Esselte. Jo.
17. Allmänna vägar. Svenska Reproduktions AB. K.
18. Parkering. Esselte. K.
19. Trafikmålsutredningar. Beckman. Ju.
20. Upphandling av byggnader. Del I. Formerna. Esselte. Fi.
21. Pensionstillskott m.m. Esselte. S.
22. Jordhävdslag. Esselte. Jo.
23. Bilregistrering. Berlingska Boktryckeriet. Lund. K.
24. Avstämning av 1965 års långtidsutredning. Esselte. Fi.
25. Studieprognos och studieframgång. Svenska Reproduktions AB. U.
26. Ändrade avskrivningsregler för rörelse- och hyresfastigheter. Beckman. Fi.
27. Förvaltningslag. Esselte. Ju.
28. Intersexuellas könstillhörighet. Esselte. Ju.
29. Statistikbehov och statistikproduktion för regionala utredningar. AB Kopia. I.

Statens offentliga utredningar

1968:29

Inrikesdepartementet

Statistikbehov och statistikproduktion för regionala utredningar

Betänkande utgivet av
expertgruppen för regional
utredningsverksamhet (ERU)
Stockholm 1968

Statistik
für
die
Wirtschaft

Till Herr Statsrådet och Chefen för inrikesdepartementet.

Expertgruppen för regional utredningsverksamhet (ERU) får härmed överlämna utredningen "Statistikbehov och statistikproduktion för regionala utredningar", som inom ERU utförts av en särskild arbetsgrupp.

För egen del vill ERU framhålla att tillfredsställande regional statistik är av grundläggande betydelse för att det intensifierade utrednings- och planeringsarbetet i länen effektivt skall kunna fullföljas. Detsamma gäller för annan regional och kommunal planering. ERU ansluter sig i princip till arbetsgruppens förslag men vill understryka att den nu gjorda prioriteringen av förslagen kan komma att påverkas av bl.a. de kostnadsberäkningar som förutsätts vid den fortsatta behandlingen.

Redan under det nu avslutade arbetets gång har på arbetsgruppens initiativ vissa förbättringar genomförts i den regionala statistikredovisningen. De förslag som nu läggs fram kräver omfattande produktionsförändringar eller utredningsinsatser. ERU vill understryka vikten av att de framlagda förslagen vidareutvecklas och konkretiseras och hemställer att resurser härför ställs till förfogande. Enligt ERU:s mening bör det fortsatta arbetet i huvudsak ankomma på statistiska centralbyrån men utföras i nära samarbete med berörda departement, verk och andra intressenter.

Det är enligt ERU:s uppfattning viktigt att tillräckligt basmaterial sammanställs centralt och distribueras till länsorganen och andra konsumenter av regional statistik. Härigenom uppnås kostnadsbesparingar, då onödigt dubbelarbete på flera håll i landet med likartad datainsamling kan undvikas. Dessutom erhålls bättre möjligheter att få fram en samordnad statistik för användning i regionala sammanhang. En av förutsättningarna för en sådan uppläggning och för en framtida utvecklad och ekonomisk statistikproduktion över huvud taget är, som framgår av utredningen, att administrativa register av olika slag kan utnyttjas för statistikändamål. ERU vill i anslutning härtill framhålla vikten av att statistiksynpunkterna beaktas i tillräcklig omfattning vid uppbyggandet av sådana register. Vidare finner ERU det angeläget att de sekretessfrågor blir utredda som har samband med nya system för statistikproduktionen.

Utredningen har under arbetet i en preliminär version remitterats till ett stort antal myndigheter, institutioner och organisationer. Med hänsyn bl.a. till det intresse som därvid visats för utredningen vill ERU föreslå att den distribueras till dessa remissinstanser.

Stockholm den 20 maj 1968.

För expertgruppen för regional utredningsverksamhet

Ingvar Ohlsson

/
Rune Olsson

Till Expertgruppen för regional utredningsverksamhet.

Genom beslut av Expertgruppen för regional utredningsverksamhet (ERU) tillsattes den 27 september 1965 en arbetsgrupp med uppgift att utreda "statistikbehov och statistikproduktion för regionala utredningar". Arbetsgruppen har bestått av planeringschef Lennart Fastbom statistiska centralbyrån, tillika ordförande, byrådirektör Tord Österlund centrala folkbokförings- och uppboördsnämnden, departementssekreterare Bengt Thufvesson inrikesdepartementet, tillika sekreterare, dåvarande byrådirektören vid länsstyrelsen i Linköping numera byrådirektören vid statistiska centralbyrån Owe Salomonsson, byrådirektör Björn von Heland arbetsmarknadsstyrelsen, byrådirektör Rune Tryggveson statistiska centralbyrån och byrådirektör Gottfrid Heffler inrikesdepartementet.

Vid genomgången av databehovet för olika sektorer inom den regionala samhällsplaneringen har arbetsgruppen haft förmånen att som särskilda experter kunna anlita följande personer:

- Byrådirektör Hartmut Pauldrach, byggnadsstyrelsen vad gäller databehovet för bebyggelseplaneringen.
- Fil.lic. Åke Andersson ifråga om behovet av ekonomiska data inom den regionala samhällsplaneringen. (särskild bilaga bif.)
- Byrådirektör Gunnar Sidenvall och Byrådirektör Yngve Boye, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, när det gäller behovet av data inom trafikplaneringen.
- Länsingenjör Bertil Retzner, Kristianstad och Avdelningsdirektör Holger Ekeberg, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen beträffande statistikbehovet för va-planeringen.
- Sekreterare Bengt Finnveden, Svenska stadsförbundet, ifråga om databehovet för turistplaneringen.
- Byrådirektör Gunnar Rasmussen, statens naturvårdsnämnd när det gäller behovet av statistik för naturvårdsplaneringen.

I arbetsgruppens diskussioner om produktionen av regional statistik, särskilt ifråga om folkbokföringsregistrens roll i sammanhanget, har byråchef Eric Hallman, centrala folkbokförings- och uppboördsnämnden deltagit.

Arbetsgruppen framlade i september 1966 en preliminär, översiktlig kartläggning av behovet av statistik för regional utredningsverksamhet samt en första bedömning av de krav på ny statistik dessa ställer. Mot bakgrund härav gjorde arbetsgruppen också ett preliminärt förslag till prioritering av icke tillgodosedda statistikbehov samt av det därmed förknippade behovet av utvecklingsarbete på olika statistikområden. Syftet med den framlagda preliminära rapporten var att denna skulle

bilda underlag för en remissbehandling genom vilken en ytterligare precisering av de redovisade databehoven samt motiveringar för en säkrare prioritering av dessa skulle erhållas.

På framställning av arbetsgruppen remitterade ERU den 20 oktober 1966 rapporten till ett 90-tal intressenter av regional statistik (se bilaga 5). Sedan remissbehandlingen avslutats uppdrog ERU vid sammanträde den 25 maj 1967 åt arbetsgruppen att efter de kompletteringar och tillägg som kunde motiveras av remissvaren avge en definitiv redovisning. I denna skulle även ingå ett avsnitt som från mera principiella utgångspunkter berörde formerna för produktion av regional statistik. ERU framhöll vidare att en representant från något av de kommunala statistiska kontoren borde inbjudas att delta vid arbetsgruppens slutgiltiga diskussion om prioriteringen av olika produktions- och utredningsförslag (avsnitt 7). Statistikchefen A. Westman från Göteborgs stads statistiska kontor deltog därför vid arbetsgruppens behandling av detta avsnitt den 25 oktober 1967.

En sammanfattande bild av utredningens uppläggning och huvudresultat kan erhållas genom läsning av avsnitten 2, 3 och 7 samt tabell 3.

Med avlämnandet av denna redogörelse betraktar arbetsgruppen sitt uppdrag som avslutat.

Stockholm den 13 maj 1968.

För arbetsgruppen för utredning av statistikbehov och statistikproduktion för regionala utredningar.

Lennart Fastbom

/

Bengt Thufvesson

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.	Utredningsuppdraget	3
2.	Utredningsuppdragets avgränsning	4
3.	Utredningsuppdragets genomförande	9
4.	Databehov för regionala utredningar	14
4.1.	Några grundläggande undersökningar inom den regionala utredningsverksamheten	14
4.1.2.	Grundläggande befolknings- och näringslivsprognoser	14
4.1.3.	Centralitetsbestämningar och omlandsavgränsningar	32
4.2.	Planering för näringslivets lokalisering	35
4.3.	Undervisningsväsendet	40
4.4.	Hälso-, sjukvårds- och socialvårdsplanering	44
4.5.	Trafikplanering	48
4.6.	Bostadsförsörjning	54
4.7.	VA-planering	58
4.8.	Fritids- och naturvårdsplanering	61
4.9.	Planering för industriområden	66
4.10.	Planering för enskild service	68
4.11.	Planering för administrativ indelning	73
4.12.	Sammanfattning av databehovet. Redovisningsenheter och redovisningsintervall	74
5.	Dataproduktion	89
5.1.	Totalbefolkning	89
5.2.	Hushåll	94
5.3.	Arbetsmarknad	96
5.4.	Produktion	105
5.5.	Kapitalstock och investeringar	118
5.6.	Kommunal finansstatistik	130
5.7.	Markanvändning	132
5.8.	Trafikdata	135
5.9.	Sammanfattning av arbetsgruppens förslag enligt den preliminära redovisningen	139
6.	Allmänna synpunkter på produktionen av regional statistik	145
6.1.	Nuvarande produktionssystem	145
6.2.	Principiella synpunkter på dataproduktionen i ett integrerat registersystem	149
6.3.	Vissa synpunkter på ett centralt företagsregister	154

6.4.	Vissa frågor angående centraliserad respektive decentraliserad statistikproduktion	156
7.	Arbetsgruppens förslag	163
	Bilagor	170
	Litteraturförteckning	207

1. UTREDNINGSUPPDRAGET.

Vid sammanträde med ERU den 27 september 1965 fastställdes följande arbetsprogram för arbetsgruppen.

Arbetsgruppen skall utreda behovet av data för regionala undersökningar och på grundval därav undersöka möjligheterna att tillgodose behovet på kort och på lång sikt genom löpande statistikproduktion eller engångsundersökningar.

En första redovisning av resultaten bör föreligga under januari månad 1966. En redogörelse för arbetet förutsättes då bli diskuterad inom ERU för att senare remitteras till länsplanerarna.

Genomgången av statistikbehovet kan ske bl.a. med utgångspunkt från ett dispositionsutkast till länsutredning (jfr ERU's projekt nr 4) eller i övrigt på grundval av en inventering av vissa typproblem som en länsplanerare har att belysa.

Som ett viktigt led i arbetet bör undersökas möjligheterna att utnyttja material från länsstyrelsernas datakontor för regionala utredningar. Formerna för samordning mellan dessa och den centrala statistikproduktionen bör utredas. Arbetsgruppen bör arbeta för komplettering av datakontorens material med uppgifter av betydelse för den regionala utredningsverksamheten.

Gruppen bör beakta de regionala utredningarnas intressen i samband med 1965 års folkräkning.

2. UTREDNINGSUPPDRAGETS AVGRÄNSNING.

När det gäller att avgränsa det utredningsuppdrag, som arbetsgruppen fått sig förelagt, har en första utgångspunkt varit den översiktliga länsplanering, som beslöts av riksdagen i anslutning till behandlingen av propositionen angående riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik (prop. 1964:185). Vid bedömningen, av om och på vilket sätt databehovet för denna verksamhet bör föranleda ändring av nuvarande statistikproduktion, är det emellertid enligt arbetsgruppens uppfattning angeläget att man samtidigt försöker överblicka databehovet även inom samhällsplaneringen i övrigt. Man bör nämligen sträva efter att de ändringar i statistikproduktionen som föreslås blir utformade så att statistiken så långt lämpligt kan bli till allmänt gagn och tillgodose olika föreliggande önskemål. Arbetsgruppen har därför i detta hänseende givit sin utredning en relativt vid avgränsning. Gruppen har sålunda sökt kartlägga behovet av statistik för vad som i vid mening kan betecknas som samhällsplanering samt inom det området sökt göra en preliminär inbördes prioritering mellan de olika behoven. Det säger sig självt att den på detta sätt fixerade avgränsningen av utredningen i vissa avseenden måst bli godtycklig.

Det databehov som med den valda avgränsningen kommit att redovisas berör mycket stora delar av förekommande statistikproduktion. Det har därför inte varit möjligt för arbetsgruppen att mera i detalj utreda och utarbeta förslag om hur berörd statistik skall utformas och produceras. Arbetsgruppen har på denna punkt varit tvungen att begränsa sig till en översiktlig kartläggning och till tämligen allmänna uttalanden. Arbetsgruppen inskränker sig sålunda till att utan detaljprecisering ange för vilka områden och vilka slag av data, behov av en utvidgad eller omlagd redovisning synes föreligga. Erforderliga detaljutredningar får sedan företagas av den statistikproducent som skall svara för statistiken, dvs. i regel statistiska centralbyrån. Vissa förslag om sådana utredningar framlägges.

Behovet av data för konjunkturanalys eller över huvud taget för korttidsanalys, för vilken ofta krävs data redovisade mer än en gång per år, behandlas inte i utredningen. Detta hindrar givetvis inte att en stor del av de data som behövs för samhällsplaneringen också kan spela en roll som konjunkturstatistik eller som underlag för andra slag av kortsiktiga ställningstaganden.

Arbetsgruppen har inte heller berört sådana eventuella brister i nuvarande statistikproduktion som sammanhänger med definitionssvårigheter, fel i redovisningen, förseningar etc. En dylik granskning av statistiken får ske som ett led i sådana detaljutredningar av nyss berört slag som kan komma att genomföras i ett senare skede.

Vid remissbehandlingen av den preliminära redovisningen har följande synpunkter ifråga om utredningsuppdragets avgränsning framkommit.

Stadsförbundet finner att arbetsgruppen fattat sin uppgift vidare än de direktiv ERU givit. Man anser dock detta vara en fördel.

Arbetsmarknadsstyrelsen anser att de direktiv arbetsgruppen haft att arbeta efter varit alltför snäva. Dessutom tycker man att den begränsning av utredningsuppdraget som arbetsgruppen själv gjort - att inte behandla för konjunktur- och korttidsanalys behövliga data - är otillfredsställande. Man föreslår att SSRU eller någon annan arbetsgrupp får till uppgift att kartlägga behovet av data för sådana analyser.

Arbetsgruppen är medveten om behovet av en sådan undersökning och även klar över det nära samband som produktionstekniskt kan finnas mellan dessa data och den statistik SSRU berört. Arbetsgruppen finner det likväl lämpligast att den får fullfölja sitt arbete med den ämnesavgränsning som från början gjorts. Gruppens sammansättning är dessutom inte lämplig för behandling av frågan om behovet av konjunkturdata. För detta ändamål bör en särskild arbetsgrupp tillsättas.

Några remissinstanser berör de problem som sammanhänger med förseningar (t.ex. skolöverstyrelsen, länsstyrelsen i Kronobergs län) eller oklara definitioner (t.ex. lantbruksstyrelsen och länsstyrelsen i Uppsala län) i statistikproduktionen. Båda dessa problemkomplex bör enligt arbetsgruppens uppfattning lösas i annat sammanhang.

Länsstyrelsen i Värmlands län beklagar att inte samordningen av statistikproduktionen inom Norden berörts i den preliminära redovisningen. Arbetsgruppen vill som kommentar härtill erinra om den internordiska arbetsgrupp för regional statistik som tillsatts av de statistiska centralbyråerna eller motsvarande i de nordiska länderna.

Flera remissorgan (bl.a. lantmäteristylelsen samt de kommunalstatistiska kontoren) menar att arbetsgruppens inriktning på den översiktliga samhällsplaneringens behov av data innebär att kommunernas databehov - som speciellt har anknytning till detaljplaneringen - blir otillräckligt belyst. Sådana synpunkter framkommer från dessa remissinstanser dessutom på flera punkter i anslutning till arbetsgruppens förslag ifråga om statistikproduktion. Ur yttrandet från Stockholms stads statistiska kontor kan hämtas följande synpunkter vilka i liknande form även framföres av ytterligare ett antal kommunalstatistiska kontor.

"Sålunda erfordras mycket detaljerad redovisning av befolkningens storlekssammansättning och förändring, hushållens sammansättning, bostadsbestånd, lokalbestånd, sysselsättning etc. En för kommunala ändamål avpassad dataredovisning synes förutsätta redovisning av befolknings-, företags-, bostads- och lokaldata på fastighet och byggnad samt att de fastighetsvisa uppgifterna maskinellt kan bearbetas för de avgränsade områden, som i varje enskilt fall blir aktuella. Ur statistikproduktionens synpunkt blir således områdesavgränsningen godtycklig. Detta hindrar naturligtvis inte att fasta redovisningsområden inom en kommun kan vara av värde. Det kan erinras om att kontoret i sin befolkningsredovisning för närvarande förutom med församlingarna i Stockholm arbetar med kvarteret som enhet. Ett mycket stort antal av de data, som erfordras för planeringsverksamheten kan förutsättas vara tillgängliga för administrativa ändamål. Som exempel må nämnas att ett stort antal data rörande byggnader insamlas vid beredning av ärenden rörande byggnadslov och byggnadslån. Genom att använda dessa data torde väsentligt mera tillförlitliga uppgifter erhållas exempelvis om ytor och utrustning än om de inhämtas i andra sammanhang t.ex. från hyresgäster eller fastighetsägare. Målet bör vara att i möjligaste mån lagra ifrågavarande data på ett sätt som gör det möjligt att nyttja dem för skilda ändamål varigenom man även undviker att binda sig alltför snävt i fråga om dataurval och utredningsmetoder. Den moderna datatekniken synes också medge sådan flexibilitet. Behoven är så långtgående för olika ändamål att en lösning - enligt kontorets mening - förutsätter tillgång till ett arkivstatistiskt system uppbyggt på ständigt ajourhållna register där erforderliga basdata m.m. lagrats med hjälp av ADB".

7.
Arbetsgruppens utgångspunkt vid genomgången av statistikbehovet har varit den översiktliga samhällsplaneringen. Detaljplaneringens behov av data om enskilda objekt eller enstaka individer (vad som skulle kunna kallas grunddata) har inte berörts. Däremot har arbetsgruppen behandlat sådan information i anslutning till diskussionen om produktionen av den behövlige statistiken. Arbetsgruppen anser inte att i dess utredningsuppdrag ingått uppgiften att klarlägga detaljplaneringens behov av data. Någon utvidgning av den preliminära redovisningen har därför inte vidtagits på denna punkt. Däremot kommer den information som ovan betraktades som grunddata att ytterligare behandlas i kap. 6 om registersystemens roll i statistikproduktionen.

Sekretessfrågorna i samband med statistikproduktionen tas upp till behandling av flera remissinstanser. En del med utgångspunkten att värdefull information genom nuvarande bestämmelser undanhålles planerande organ. Sådana påpekanden görs t.ex. av länsstyrelsen i Norrbottens län, Stockholms stads statistiska kontor, kulturgeografiska institutionen vid Uppsala universitet samt Kooperativa förbundet. Andra remissorgan som t.ex. industriförbundet framhåller vikten av att nuvarande sekretessbestämmelser iakttas.

Arbetsgruppen har i sin preliminära redovisning endast i förbigående berört sekretessproblemen i samband med behandlingen av industri- och lönestatistiken. Gruppen har avgränsat sitt arbete så att detaljutformningen av statistiken (tabellutkast o.dyl.) inte beröres. Härav följer att de problem som nuvarande sekretessbestämmelser ev. kan ge upphov till av arbetsgruppen endast berörts i form av generella rekommendationer. Dessa frågor bör därför tas upp till särskild utredning av de arbetsgrupper som under 7.0 föreslås tillskapas för att mera i detalj utreda förutsättningar, kostnader m.m. för produktionen av den inom olika ämnesområden föreslagna statistiken.

Ett antal remissinstanser berör speciellt kostnadssidan för statistikproduktionen. Vissa instanser (t.ex. statistiska centralbyrån) menar att frågan om kostnader får belysas i det fortsatta arbetet. Andra framhåller svårigheten att ta ställning i prioriteringsfrågor när kostnaderna inte är klarlagda.

Arbetsgruppen har full förståelse för dessa senare synpunkter. Med den översiktliga uppläggning som gruppen valt för sitt arbete är det som framhölls redan i den preliminära redovisningen omöjligt att på detta stadium bedöma kostnader o.dyl. för den föreslagna statistikproduktionen. Detta får bli ett viktigt led i det vidare utredningsarbete som måste handhas av den berörda statistikproducenten.

UTREDNINGSUPPDRAGETS GENOMFÖRANDE.

Arbetsgruppen har genomfört sitt utredningsuppdrag på så sätt att den först gjort en preliminär genomgång av databehovet inom samhällsplaneringen, vilken tillsammans med vissa förslag om utökning och ändring av nuvarande statistikproduktion redovisades för "Expertgruppen för regional utredningsverksamhet" (ERU) i skrivelse från arbetsgruppen den 13 september 1966. Denna preliminära utredning remitterades sedan av ERU till ett 90-tal organ¹⁾ verksamma inom regional utrednings- och planeringsverksamhet. ERU uppdrog sedermera den 25 maj 1967, åt arbetsgruppen att bl.a. med beaktande av de inkomna remissvaren utarbeta en slutlig rapport vilken redovisas i det följande.

Först behandlas i avsnitt 4 databehovet inom olika sektorer inom samhällsplaneringen. Därefter göres i avsnitt 5 en jämförelse mellan de sålunda listade databehoven och nuvarande statistiktillgång. Mot bakgrunden av denna jämförelse och vissa allmänna bedömningar av angelägenheten av och möjligheterna att tillgodose olika statistikbehov göres därefter ett försök till sovring och inbördes prioritering av de i avsnitt 4 konstaterade databehov vilka inte täckes av den nuvarande statistikproduktionen.

Av skäl som delvis redovisats i avsnitt 2 och ytterligare skall belysas i föreliggande avsnitt måste resultatet av en utredning av det slag arbetsgruppen genomfört på nuvarande stadium i vissa avseenden bli något osäkert. Bl.a. är underlaget för de inventeringar av databehovet och de prioriteringar som måste göras otillräckligt. Ett väsentligt syfte med den preliminära utredning som sändes ut på remiss var att den skulle ge en utgångspunkt för insamling från berörda statistikkonsumenter, forskare etc. av mer information om det föreliggande databehovet. Gruppen ansåg det därvid bäst att försöka ge så konkreta redovisningar och förslag som möjligt, även om dessa i många fall var otillräckligt underbyggda. Sedan remissvaren nu inkommit och bearbetats måste arbetsgruppen konstatera att underlaget för en bedömning och prioritering av statistikbehoven för den regionala planerings- och utredningsverksamheten på vissa punkter fortfarande är otillräckligt.

---

1) Förteckning över remissinstanser se Bilaga 6.

Databehovet för regional utredningsverksamhet är, som kommer att framgå av det följande, i mycket hög grad betingat av behovet av att erhålla underlag för bedömning av den framtida utvecklingen i olika avseenden. Beroende på syftet, de tilllämpade metoderna m.m. skulle man här kunna skilja mellan olika slag av framtidsbedömningar. I vissa fall kan det vara berättigat att tala om egentliga prognoser, i andra fall är det snarare fråga om mera mekaniskt gjorda framräkningar genom vilka belyses vad vissa - ofta alternativa - antaganden rörande för utvecklingen grundläggande faktorer betyder för denna. I det följande används för enkelhetens skull beteckningen "prognoser" för praktiskt taget alla typer av framtidsbedömningar även om detta i många fall kan uppfattas som oegentligt.

Samhällsplaneringen syns såväl organisatoriskt som funktionellt kunna delas in i två huvudtyper, dels en som kan betecknas som "vertikal" och som berör planeringen inom olika sektorer (sektorsplanering) från riksnivå ned till kommunnivå (hit hör t.ex. skolplanering, bostadsbehovsplanering, vägplanering etc.), dels en som kan betecknas som "horisontell" och vars uppgift bl.a. är att på olika nivåer svara för samordningen av planeringen inom olika sektorer. Till den senare gruppen av planering hör t.ex. general- och regionplanering i byggnadslagets bemärkelse men även den planering för näringslivets lokalisering som skall ske i länen enligt beslut av 1964 års riksdag (jfr. prop. 1964:185). För en närmare redovisning av samhällsplaneringens organisation se Hans Fog 1965.

Genomgången av statistikbehovet i det följande bygger på en inventering av sektorsplaneringens behov av data. Arbetsgruppen har ansett det troligt att även den "horisontella" planeringens behov därigenom blivit belyst. Genomgången som gjorts utan hänsyn till vilka organ som nu har ansvaret för planeringen inom resp. sektorer bygger dels på litteraturstudier, dels på "hearings" med en rad experter. Genom detta förfaringssätt har arbetsgruppen sökt att i första hand klarlägga det databehov som framkommer om man utgår från hittills tillämpade utredningsmetoder. Som bakgrund till arbetsgruppens genomgång av databehovet för de olika sektorerna inom samhällsplaneringen redovisas sålunda i kortfattat sammandrag

den utredningsmetodik och de prognos- och planeringsmodeller som f.n. synes vara vanligast. Denna presentation gör givetvis inte anspråk på att vara fullständig utan avser närmast att tjäna som exemplifiering. Samma förhållande gäller för de litteraturhänvisningar som göres.

Detta tillvägagångssätt, där man utgår från hittills tillämpade metoder, torde emellertid i många fall ge ett alltför kort perspektiv på databehovet. Uppenbart är nämligen att föreliggande metoder och de prognos- och planeringsmodeller dessa i vissa fall grundas på ofta är mycket utvecklade. Till en del är detta i sin tur en följd av bristen på för den regionala utredningsverksamheten lämpliga data. Man har - då man behövt statistiskt underlag för ett ställningstagande - sökt hjälpa sig fram så långt möjligt med det material som funnits och utvecklade metoderna med hänsyn härtill. Förekomsten av en sådan cirkeleffekt innebär givetvis en svårighet.

Arbetsgruppen konstaterade i sin preliminära utredning att man vid bedömning av databehovet för framtiden borde söka frigöra sig från effekterna av den hittillsvarande bristande datatillgången. Detta skulle bl.a. kunna uppnås genom en inventering av det vidareutvecklingsarbete som kunde förutsättas pågå ifråga om utrednings- och planeringsmetoder vid vetenskapliga institutioner, statliga verk och på andra håll. Den preliminära utredningen avsåg ju bl.a. att tjäna som underlag för en sådan inventering. Vid remissbehandlingen framkom vissa synpunkter på vidareutvecklingen av planeringsmodellerna, vilka skall beröras i den fortsatta redovisningen. I övrigt har arbetsgruppen sökt att i någon mån avhjälpa berörda brister i underlaget för fixeringen av databehovet genom en allmän bedömning av vilka förändringar i detta behov som en vidareutveckling av modellerna kan tänkas ge upphov till.

Arbetsgruppen vill dock understryka att den ser en vidareutveckling av prognos- och planeringsmetoderna för den regionala samhällsplaneringen i vid bemärkelse som en angelägen för-

utsättning för att denna verksamhet skall kunna bedrivas effektivt och för att för ändamålet sägande statistisk information skall kunna utvecklas. Detta påpekande äger giltighet även sedan en utökad redovisning av planerings- och utredningsmetoderna kunnat göras på grundval av den ovan berörda remissbehandlingen.

En väsentlig brist i många av de prognosmetoder som kommer till användning ligger däri att prognoserna för olika delar av den regionala utvecklingen - t.ex. befolkningsutvecklingen och näringslivsutvecklingen - göres isolerade från varandra, ehuru de i verkligheten måste förutsättas vara beroende av varandra. Ett viktigt inslag i det fortsatta arbetet på metodutvecklingssidan, vilket måste förutsättas komma till stånd, bör därför vara att man söker till sammanhängande system kombinera sådana delprognoser som på ett påtagligt sätt är beroende av varandra.

Den presentation av databehovet som görs i avsnitt 4 är i stort sett helt osovrad, dvs. någon angelägenhetsgradering av de olika behoven har inte gjorts. Resultatet visar att redan en produktion av de data, som skulle erfordras för att tillgodose den hittills förekommande mera ambitiöst inriktade regionala utredningsverksamheten, men som f.n. saknas i den officiella statistiken, skulle innebära mycket stora anspråk på utvidgning och annan omläggning av statistikproduktionen. Uppenbart är att en prioritering av de olika behoven måste göras. Försök till en sådan prioritering görs i avsnitt 7. Arbetsgruppen håller för troligt att de data, som efter en sådan prioritering föreslås bli producerade, under alla förhållanden kommer att visa sig behövliga även om den ovan berörda vidareutvecklingen av nu använda prognos- och planeringsmodeller kommer till stånd. Arbetsgruppen vill emellertid inte utesluta möjligheten av att en sådan vidareutveckling i vissa fall kan komma att innebära en annan prioriteringsordning än den som förefaller rimlig med utgångspunkt från nu använda modeller.

För att undvika upprepningar har vid genomgången av databehovet i avsnitt 4 vissa, för flera sektorer inom samhällsplaneringen gemensamma, metoder brutits ut och behandlats för sig. Detta gäller modeller för befolknings- och näringslivsprognoser, som redovisas under 4.1.2. samt metoder för centralitetsbestämningar och omlandsavgränsningar, som behandlas i avsnitt 4.1.2. Även synpunkter på önskvärd redovisningsnivå (rike, län, kommunblock etc.) och redovisningsintervall (årlig, vart femte år etc.) har brutits ut till särskild behandling under 4.12.

Vissa av de förslag arbetsgruppen redovisar angående ändringar i eller utökning av nuvarande statistikproduktion kan inte genomföras med utnyttjande av det primärdataunderlag eller den organisation för insamling av data som nu är i bruk inom vissa områden. Arbetsgruppen gav redan i sin preliminära redovisning synpunkter på hur vissa typer av statistik skulle kunna framställas. Gruppen har sedan dess fortsatt sitt arbete i detta avseende. I ett särskilt avsnitt (6) som inte ingick i den preliminära redovisningen kommer gruppen därför att lämna ytterligare synpunkter på dessa problem och bl.a. föreslå en i huvudsak centraliserad statistikproduktion för att tillgodose de regionala statistikbehoven.

I det följande redovisas i de olika avsnitten först arbetsgruppens preliminära tidigare remitterade utredningsresultat, därefter den eventuella remissreaktionen och slutligen arbetsgruppens ställningstagande med anledning härav.

4

DATABEHOV FÖR REGIONALA UTREDNINGAR4.1. NÅGRA GRUNDLÄGGANDE UNDERSÖKNINGAR INOM DEN REGIONALA
UTREDNINGSVVERKSAMHETEN.

4.1.1. Den genomgång av databehovet för olika sektorer inom samhällsplaneringen som gjorts av arbetsgruppen och som redovisas i det följande visar att en förhållandevis stor del av det regionala statistikbehovet bestämmas av vissa typer av undersökningar som är gemensamma för flera olika delar av samhällsplaneringen. Hit hör i första hand de grundläggande analyserna och prognoserna rörande befolknings- och näringslivsutvecklingen men även centralorts- och omlandsbestämningar. Arbetsgruppen har därför funnit det lämpligt att bryta ut dessa båda typer av undersökningar till särskild behandling nedan (4.1.2 och 4.1.3). I den fortsatta genomgången av databehovet för olika sektorer inom samhällsplaneringen görs i förekommande fall hänvisningar till denna redovisning.

4.1.2. Grundläggande befolknings- och näringslivsprognoser.
Statistikbehovet för tre huvudtyper av prognosmetoder skall här beröras:

- a) Demografiska framräkningar.
- b) Kombinerade befolknings- och näringslivsprognoser med arbetskraftsbalanser.
- c) Kombinerade befolknings- och näringslivsprognoser med anknytning till interregional "input-output" modell.

Givetvis finns det prognoser som har karaktär av blandformer mellan dessa huvudtyper, men det torde för diskussionen av databehovet inte behöva spela någon större roll.

Eftersom en särskild arbetsgrupp tillsatts av ERU för att närmare studera och ge rekommendationer ifråga om regionala prognoser m.m. kommer något försök till värdering av de olika huvudtyperna av prognoser inte att göras i detta sammanhang. En närmare prioritering av det databehov som beröres förutsätter dock att en sådan värdering görs, vilket får ske på grundval av de resultat som framkommer genom "prognosgruppens" arbete.

4.1.2.1. Demografiska framräkningar.

Den i planeringssammanhang hittills vanligaste typen av befolkningsprognos är den demografiska framräkningen. Den normala tekniken är att befolkningen skrivs fram i t.ex. 5-årsgrupper under hänsynstagande till en för olika åldersgrupper varierande dödlighet. Antalet födda beräknas på grundval av antalet kvinnor i fruktsam ålder (i vissa fall med uppdelning på gifta och icke gifta). Den sålunda framskrivna befolkningen justeras sedan med hänsyn till en antagen nettoflyttning. Antagandena för den senare bygger i allmänhet på förutsättningen om oförändrad relativ nettoflyttning inom olika åldersgrupper. I vissa fall har inflyttningen till en viss ort fått bestämmas av de sannolika flyttningsrörelserna inom dess flyttningsfält.

Den av statistiska centralbyrån under hösten 1965 publicerade befolkningsframräkningen är i huvudsak av denna typ. (Stat. Meddelanden B 1965:20). Även de tidigare av O. Gulbrandsen redovisade prognoserna (1963) är av detta slag, liksom åtskilliga av de vid länsstyrelserna upprättade prognoserna.

Databehovet för prognoser av detta slag är sammanfattningsvis: befolkningen efter kön och ålder, uppgifter om dödlighet (i regel användes mortalitetstal för riket som helhet även i lokala prognoser) och om antal födda efter kön och ålder, inflyttade och utflyttade efter kön och helst efter ålder samt slutligen om flyttningsfälten skall användas vid beräkningarna. data om flyttningsrelationerna mellan olika församlingar.

Antaganden om flyttningsrörelserna i mera avancerade befolkningsframräkningar har i vissa fall grundats på de regionala variationerna hos vissa "flyttningsbestämmande faktorer" som t.ex. inkomst, näringslivets differentiering m.m. Man närmar sig då databehovet för den i det följande redovisade prognostypen.

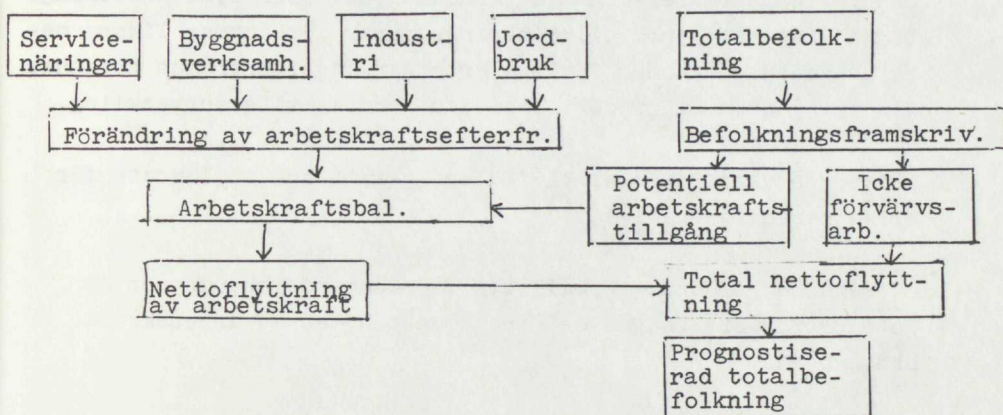
4.1.2.2. Kombinerade befolknings- och näringslivsprognoser med arbetskraftsbalans

Uppenbart är att en modell av det slag som berörts under 4.1.2.1 är mycket ofullkomlig sedd som prognosmodell. Den belyser endast "utbuds"-förhållandena under vissa på tidigare erfarenheter grundade förutsättningar rörande befolkningsförändringarna. Om tillförlitliga bedömningar av den regionala befolkningsutvecklingen skall kunna göras måste hänsyn bl.a. också tas till den av näringslivets utveckling betingade efterfrågan på arbetskraft och dess påverkan på befolkningsutvecklingen, speciellt på flyttningsrörelserna. Bedömningar av den regionala näringslivsutvecklingen behövs även för ett flertal andra ändamål i den regionala utredningsverksamheten än som en länk i befolkningsprognoserna, varför i varje fall delar av dem under alla omständigheter behöver göras. Det är då väsentligt att de är konsistenta med befolkningsprognoserna, vilket kan bevakas i en kombinerad modell. Nackdelarna med en sådan modell är givetvis den väsentligt ökade komplikationsgraden.

Inom den regionala utredningsverksamheten är kombinerade befolknings- och näringslivsprognoser tämligen vanliga. Arbetsgruppen kommer i detta avsnitt att i korthet beröra uppbyggnaden av dylika och databehovet för dem, men samtidigt även beröra mera renodlade branschanalyser som inte direkt behöver ingå i någon "totalmodell" även om de metodiskt sett mycket väl skulle kunna göra detta.

I sin diskussion av databehovet för dessa kombinerade befolknings- och näringslivsprognoser har arbetsgruppen utgått från nedanstående schematiska "totalmodell", som endast avser att redovisa huvuddragen i ett system som kommit till användning i flera sammanhang.

Utveckling av antalet förvärvsarbetande

Modellen har två huvudled, en för belysning av den långsiktiga efterfrågan av arbetskraft, en för belysning av de potentiella arbetskraftstillgångarna. Som slutstadium i modellen upptages en sammanvägning av arbetskraftstillgång och arbetskraftsefterfrågan till en arbetskraftsbalans. Överskott på arbetskraft förutsättes därvid leda till en tendens till utflyttning och underskott till en tendens inflyttning. Relationerna mellan totalbefolkningen och den beräknade förvärvsarbetande befolkningen brukar uttryckas genom koefficienter för den s.k. yrkesverksamhetsgraden varvid görs en uppdelning på för ändamålet lämpliga befolkningskategorier. Antagandena om samspelet mellan efterfrågeförhållanden, över- och underskott på arbetskraft, ut- och inflyttningsintensiteter, yrkesverksamhetsgrad etc. kan utformas mer eller mindre ambitiöst. En enkel form av antagande som kommit till användning är att över- eller underskottet på arbetskraft icke påverkar yrkesverksamhetsgraden utan helt slår på ut- och inflyttningen.

Prognoser enligt dessa principer har förekommit i stort antal för olika regioner. Förbats prognos för Skövde (Forbat 1949) var av detta slag liksom Godlunds för länen i riket 1958. AMS prognoser för A-regionerna 1963 hör även till denna grupp liksom ett antal vid länsstyrelserna upprättade prognoser.

Efterfrågesidan i modellen består även rad delprognoser för näringslivets olika sektorer. Tillvägagångssättet måste därvid bli olika för olika näringsgrenar. Dessutom kan ambitionsgraden givetvis variera. Enkla trendanalyser över sysselsättningsförändringarna inom olika näringsgrenar förekommer liksom flera avancerade metoder i vilka arbetskraftsefterfrågan beräknas via antaganden om produktions- och produktivitetsutveckling.

Nedan ges några exempel på förfaringssätt som tillämpats för olika näringsgrenar.

I fråga om jordbruket skall två förekommande huvudtyper av metoder för att bedöma det framtida behovet av arbetskraft här beröras.

Den ena metoden innebär att arbetskraften vid en viss tidpunkt bestäms genom framräkning av de förvärvsarbetande inom jordbruket varvid justering göres för dödlighet, pensionering och yrkesväxling. (Gulbrandsen 1957).

I den andra metoden beräknas arbetskraftsbehovet med utgångspunkt från prognoser över den beräknade åkerarealen i olika storleksgrupper av brukningsenheter. Beräkningarna över åkerarealens förändring (minskning) och omfördelning på brukningsenheter av olika storlek har i regel grundats på data av följande slag: åkerarealens nuvarande fördelning på storleksgrupper, splittringsgrad, kvalitet, belägenhet i förhållande till nuvarande gårdsbebyggelse d:o framtida; brukarnas ålder och inkomst, åker och skogsinnehav, investeringar i byggnader och maskiner; bostadshusets kvalitet och ålder.

Fältstudier har i betydande omfattning förekommit bl.a. i form av intervjuer med brukarna.

Sedan åkerarealen beräknats för olika tidpunkter och storleksgrupper av brukningsenheter har värden för arbetskraftsåtgången per ha applicerats, varigenom totala arbetskraftsåtgången beräknats. Utgångsdata har därvid i regel hämtats från de s.k. räkenskapsresultaten.

Prognoser, mer eller mindre fullständigt i överensstämmelse med denna metod har gjorts i ganska stort antal, dels som av lantbruksmyndigheterna utförda länsutredningar av olika slag (se t.ex. lokaliseringsutredningen för Kalmar län och den särskilda utredningen om Dalarna som betecknats "jord och skog i Dalarna"), dels som hela riket omfattande undersökningar (se t.ex. Meddelande från Lokaliseringssektionen, AMS 1963:9).

Beräkningar över utvecklingen av arbetskraftsbehovet inom skogsbruket har i allmänhet byggt på uppgifter om skogsarealernas storlek och virkesförrådets storlek med fördelning på träslag. Med utgångspunkt från dessa data och beräkningar över den behövliga virkesförbrukningen har bedömningar av den framtida avverkningens storlek gjorts, vilket i sin tur bildat direkt underlag för beräkningar av arbetskraftsbehovet. Ibland har därvid skett en uppdelning av skogsarealen efter ägare.

Undersökningar av detta slag är vanliga. Se t.ex. "Befolkningsutveckling och näringsliv i Jämtland" (SOU 1963:45) och "Skogsbrukskarta m.m." Rapport från Statens Skogsforskningsinst. 1961:1.

De här redovisade undersökningarna om jord- och skogsbruket är av intresse inte enbart för beräkningar av arbetskraftsbehovet utan även som underlag för bedömningen av den framtida markanvändningen, vilket givetvis är av primärt intresse för den fysiska planeringen.

Undersökningar av arbetskraftsefterfrågan inom industrin har i allmänhet grundat sig på trendanalyser över sysselsättningsutvecklingen inom olika branscher och/eller på enkäter med industriföretagen över deras bedömningar av det framtida arbetskraftsbehovet. Den senare metoden oftast i kombination med den förra har använts i åtskilliga länsutredningar (se t.ex. länsutredningen för Västernorrland -Y 70). Trendanalyserna har ibland gjorts inte enbart för olika branscher utan också för branscher i kombination med företagsstorlek. I vissa regionala prognoser, t.ex. arbetsmarknadsstyrelsens prognoser för A-regionerna 1963 (SOU 1963:58), har man grundat sina antaganden över utvecklingen inom industrin på undersökningar som avser riket som helhet (långtidsutredningen). I en nyligen

utförd prognos för göteborgsregionen har bedömningarna av sysselsättningsutvecklingen inom industrin gjorts med användande av data över efterfrågeöverskottet av arbetskraft - antalet icke tillsatta platser i förhållande till antalet lediga inom resp bransch (Andersson - Jungen 1965).

I en näringslivsprognos har man emellertid - som kommer att framgå av den följande framställningen - även behov av att bedöma bl.a den framtida produktionsutvecklingen med viss fördelning på industribranscher liksom investeringsutvecklingen. Önskvärt vore att man kunde behandla de tre variablerna sysselsättning, produktion och investeringar simultant. Principiellt kan detta göras med hjälp av dels en produktionsfunktion som beskriver det inbördes sambandet mellan sysselsättning, produktion och i produktionen använt realkapital dels ett uttryck för sambandet mellan investeringar och förändringar i realkapitalet, i vilket uttryck även deprecieringar och utrangeringar måste ingå. Betydande både metodologiska och praktiskt statistiska svårigheter att bestämma sådana produktionsfunktioner föreligger emellertid. Arbetsgruppen utgår därför ifrån att man - i de fall produktionsutvecklingen och eventuellt kapitalmängden kan behöva tas in i bilden - måste nöja sig med tämligen enkla antaganden om produktivitetsutvecklingen och utvecklingen av kapitalmängden per sysselsatt utan egentlig möjlighet att på ett meningsfullt sätt kunna beakta att samvariationen dem emellan blir "riktig". Likaså torde det ofta vara praktiskt mycket svårt att erhålla ett för berört ändamål användbart underlag för beräkningar om depreciering och utrangering av kapital. Frågan om modellval bör emellertid lämpligen bli föremål för närmare överväganden inom ERU:s prognosgrupp.

Regionala undersökningar över produktionsutvecklingen inom industrin har hittills förekommit i endast begränsad omfattning och då i allmänhet grundats på data om förädlingsvärdet (se t.ex. Törnqvist 1963 och Andersson - Jungen 1965 se även bilaga 2 a). Det är troligt att den regionala produktionsutvecklingen bäst skulle belysas genom ett regionalt industri-

produktionsindex (produktionsvolymindex) av samma slag som redovisas för riket. Det mått på produktionen som eftersträvas i dessa indexberäkningar är förädlingsvärdet mätt i fasta priser. "Detta erhålles - genom separata fastprisberäkningar av dels produktionen (saluvärdet) och dels kostnaderna för i produktionsprocessen förbrukade råvaror m.m. Det statistiska underlaget för fastprisberäkningar av förbrukningsuppgifter är ännu otillräckligt för att ge godtagbart tillförlitligt resultat. Därför beräknas volymtalen " - i nuvarande industriproduktionsindex för riket - " för branscher (detaljgrupper) med ledning av saluvärdet omräknat till fasta priser och vid beräkningar av indextal för industrins undergrupper, huvudgrupper och för hela industrin sker hopvägningen av dessa branschindextal med användning av förädlingsvärdesandelen år 1960 för respektive detaljgrupper enligt uppgifter i den årliga industristatistiken". - - - "Beräkningsförfarandet ovan innebär att en exakt förädlingsvärdeindex erhålles endast då saluvärdets volymförändring är lika med produktionsinsatsernas volymförändring." (SOS Industri 1963 s. 70.) Med hänsyn till de svårigheter som vidlåder en indexberäkning av detta slag anser arbetsgruppen att ovan beskrivna förfaringssätt tillsvidare även måste tillämpas på en regional industriproduktionsindex.

För att belysa vilket nyrekryteringsbehov, netto räknat som en viss industriutveckling ger upphov till torde en framräkning av den förvärvsarbetande befolkningen vara användbar. Behövliga data härför är förvärvsarbetande efter ålder, kön och bransch samt avgång genom pensionering. Mortalitetstal för riket torde kunna användas. (Jmf 4.1.2.1). Eftersom förutsättningarna till nyrekrytering torde variera mellan olika industribranscher synes en dylik framskrivning i vissa fall vara till nytta när antaganden om industriutvecklingen i en region skall göras.

Databehovet för belysning av industriutvecklingen och för upprättandet av regionala prognoser för industrin kan alltså sammanfattas sålunda: Antal förvärvsarbetande efter ålder, kön, bransch och företagsstorlek, antal lediga och tillsatta platser inom arbetsförmedlingarna, förädlingsvärde efter bransch, data för upprättandet av regional industriproduktionsindex (förädlingsvärde alt. saluvärde i fasta priser) samt investe-

ringar. Vid tillämpning av en modell med en produktionsfunktion skulle tillkomma behov om data över i produktionen utnyttjat realkapital samt data för bedömning om depreciering och ut-rangering av realkapitalet.

När det gäller bedömningar av arbetskraftsbehovet inom bygg-nadsverksamheten kan olika tillvägagångssätt praktiseras. Trend-analyser över sysselsättningsutvecklingen är en möjlighet men det förekommer också att man behandlar byggnadsindustrin på samma sätt som servicenäringsarna och alltså gör sysselsätt-ningsutvecklingen inom denna näringsgren beroende av den för-väntade utvecklingen inom s.k. "primära näringsgrenar".

I den tidigare berörda undersökningen för göteborgsregionen (Andersson-Jungen 1965) bedömes behovet av byggarbetskraft med utgångspunkt från beräkningar av det framtida bostadsbyggan-det, investeringsbehovet inom kommunala och statliga följd-sektorer inom kommunala och statliga "oberoende sektorer" samt inom näringslivet. Olika metoder för bedömningar av de samhällseliga investeringarnas omfattning beröres under resp. planeringsrubriker t.ex. planering för undervisningsväsendet (4.3), bostadsförsörjning (4.6) m.m. När det gäller att be-döma näringslivets investeringsbehov kan olika möjligheter stå öppna. En väg är att genom enkätundersökningar (ex.vis av den typ som på riksnivå använts i samband med långtidsutred-ningarna) få en bild av de planerade investeringarna. En an-nan är att arbeta med den i industriavsnittet berörda simul-tana modellen och därvid bestämma investeringsbehovet som en funktion av en antagen produktionsutveckling. Svårigheterna därvidlag har berörts i det föregående. En av svårigheterna ligger i den erforderliga bedömningen av behovet av ersätt-ningsinvesteringar. För det ändamålet vore det i och för sig önskvärt med data om kapitalstockens ålder. Sådana uppgifter finns f.n. inte för mer än bostäder och arbetsgruppen är tvek-sam om sådana data för andra investeringar skulle komma att avsevärt öka realismen i regionala prognoser.

När det gäller att översätta investeringsbehovet i byggarbets-kraft kommer givetvis produktivitetsutvecklingen inom bygg-nadsverksamheten att spela en avgörande roll. Data som bely-ser denna behövs alltså.

Prognoser över utvecklingen inom servicenäringsarna har också ofta bestått av trendanalyser eller enkäter med olika företag. I en del fall har utvecklingen inom denna sektor satts direkt i relation till utvecklingen inom industri-jordbruk. Andelen sysselsatta har antagits förbli oförändrad i förhållande till basnäringsarna eller öka med vissa procentenheter per år (se t.ex. AMS prognos 1963 - SOU 1963:58).

Särskilt i lokala prognoser har näringslivet ofta delats upp i en primär sektor (engelska "basic") som anses utgöra bas för ortens försörjning och svara för dess "export" samt i en sekundär del ("non basic") som anses arbeta för ortens eget behov och vars omfattning och utveckling göres beroende av den primära sektorn. För bedömning av den resulterande ökningen av totalbefolkningen vid en viss sysselsättningsökning inom den primära sektorn användes i allmänhet en multiplikator som tar hänsyn dels till sambandet primär/sekundär ("basic/non basic ratio") och dels till det antalsmässiga förhållandet mellan förvärvsarbetande och icke förvärvsarbetande.

Uppdelningen av näringslivet på en primär och en sekundär sektor kan göras på flera sätt. Först gör klassificeringen med utgångspunkt från de (1949) enskilda företagen och finner att flertalet större industrier bör hänföras till den primära sektorn medan mindre företag samt byggnadsverksamhet, samfärdsel, handel och tjänster är sekundära. (Se även P. Holm 1963).

Ett försök, att vid uppdelningen av näringslivet i en primär och en sekundär del, införa mera generella metoder har prövats av Ullman-Dacey - "the Minimum Requirements Method" (Ullman-Dacey 1962). Denna metod går ut på att man bestämmer för olika storleksgrupper av tätorter minimiprocenten sysselsatta i olika näringsgrenar. Dessa minima antages motsvara egetbehovet av aktiviteter eller sekundärt sysselsattas andel av de förvärvsarbetande i orter av olika storlek. Detta tillvägagångssätt kräver detaljerade uppgifter om antalet förvärvsarbetande inom olika näringsgrenar i tätorterna.

Metoden att på ett eller annat sätt dela upp näringslivet i en primär och en sekundär del har praktiserats i ett stort antal

undersökningar både här i landet och på andra håll. Förutom Forbat (1949) och Holm (1963), tidigare nämnda, har William Olsson (1941) använt metoden i en prognos för Stockholm. Metodens tillämpning på ett antal amerikanska städer demonstreras av Alexander (1954).

De här berörda metoderna för bestämning av sysselsättningsutvecklingen inom servicenäringarna har varit mer eller mindre schematiska. I en prognosmodell av mera fullständigt slag är det sannolikt nödvändigt att bedöma utvecklingen inom servicenäringarna med utgångspunkt från en beräknad efterfrågan på service. Efterfrågan måste då beroende på vilka servicefunktioner som berörs uttryckas i fysiskt mått (elever, vårdplatser etc.) eller i värdemått (omsättningen inom detaljhandeln, driftsutgifter inom viss kommunal service). I det förra fallet kan beräkningarna grundas på totalbefolkningen eller vissa delar av den, i det senare lämpligen på inkomstutvecklingen. Vid omräkning av den på olika sätt uttryckta efterfrågan av service till behövligt antal sysselsatta inom serviceverksamheterna måste hänsyn tas till den förväntade produktivitetens utvecklingen inom olika branscher. (Jmf t.ex. 4.2, 4.3 och 4.10.)

För bedömning av vilket nyrekryteringsbehov som en beräknad ökning av sysselsättningen inom serviceverksamheterna ger upphov till behövs uppgifter om de förvärvsarbetandes ålders- och könsfördelning. (Jmf industri s. 7.)

Beträffande investeringsbehovet gäller i huvudsak samma synpunkter som i det föregående anförts beträffande industrin.

Här berörda prognoser för serviceverksamheterna har aktualiserat följande databehov: Antal sysselsatta inom olika branscher efter ålder, kön, befolkningens inkomst, omsättningen inom detaljhandeln, kommunala driftsutgifter), fysiska kapacitetsmått (elevplatser, vårdplatser etc.), serviceanläggningar, kapitalvärde, årliga investeringar.

Flera remissorgan bl.a. ett antal länsstyrelser framhåller att man tillämpar en prognosmodell som i sina huvuddrag ansluter till den av arbetsgruppen skisserade modellen. Endast ett remissorgan anlägger mera principiella synpunkter på modellens konstruktion, nämligen nationalekonomiska institutionen vid Stockholms universitet. Den variant som institutionen diskuterar ligger på en högre ambitionsgrad än arbetsgruppens och avser främst det som ovan rubricerats som efterfrågesidan. Man menar att en modell i detta sammanhang främst skall belysa den regionala resursallokeringen och sammanfattar statistikbehovet för en dylik modell på följande rubriker

- a) uppgifter om produktionsfaktorinsatserna
- b) priser på produkterna
- c) faktorpriserna.

"En regional allokeringundersökning går i princip ut på att se om likvärdiga produktionsfaktorer erhåller samma ersättning oavsett var de insättes. (Detta motive- rar insamling av faktorpriser enligt grupp c). Om fördelningen av landets resurser skall vara effektiv skall i princip även värdet av likvärdiga produktionsfaktorerers marginalprodukter vara lika överallt. Detta värde skall även vara lika med faktorpriserna. (Under grupp a erhål- les de fysiska marginella produktiviteterna och under grupp b produktpriserna. Tillsammans ger de marginal- produkternas värde).

Beträffande grupp a kan noteras att man bör ta hänsyn till hela faktorinsatsen, dvs såväl den direkta som den indirekta i form av utnyttjande av vägar, offentliga byggnader etc. (s.k. social overhead cost)."

Man framhåller att det blir nödvändigt att det göres "en noggrann klassificering av produktionsfaktorer med olika egenskaper t.ex. kapitalinsatser av olika slag, arbetskraft med olika utbildning (eller funktioner), råvaror av olika slag. Om man sedan i enlighet med den neoklassiska teorin antar att produktionsfaktorerna av-

lönas efter värdet av deras marginalprodukter, kan en uppdelning av företagens saluttillverkningsvärde göras så att en uppskattning av deras nettovinster kan genomföras. En sådan undersökningsmetod är givetvis mycket grov, men kan motiveras med att den utnyttjas som ett första steg i ett mer ambitiöst forskningsprogram.

För det regionala statistikbehovet innebär detta att t.ex. arbetskraften bör uppdelas i ett betydligt större antal kategorier än vad som togs upp i arbetsgruppens rapport. Likaså måste i så fall lönerna för dessa kategorier anges. Råvaruinsatserna bör även delas upp och priserna på dessa måste då redovisas."

Institutionen karakteriserar den modell arbetsgruppen utgått från vid prioriteringen av databehovet som ett slags "enfaktoranalys" som främst anknyter till sysselsättningsutvecklingen. I ett sådant fall, menar man, försvinner givetvis problemet att finna ett adekvat mått på kapitalstocken. Man fortsätter

"Värdet av en sådan analys måste emellertid vara ytterst begränsat. Den ständiga förändringen av produktionsstrukturen måste vara ett av de problem man kommer att ställas inför i dessa regionala näringslivsprognoser. Detta innebär bl.a. att problemet i samband med substitution mellan arbetskraft och kapital blir akut - ett problem som en-faktoranalysen ej kan belysa."

Arbetsgruppen kan rent principiellt instämma i många av de synpunkter som institutionen framför, men anser det riktigast att, i avvaktan på det resultat den särskilda prognosgruppen inom ERU kommer till, bedöma statistikbehovet utifrån en förhållandevis enkel modell.

Beräkningar över de potentiella arbetskraftstillgångarna brukar utföras så att man (se t.ex. 1965 års långtidsutredning) gör en s.k. framskrivning av befolkningen uppdelad på kön och ev. civilstånd varpå man applicerar antaganden om den s.k. yrkesverksamhetsgraden (% förvärvsarbetande i olika åldrar). Prognoser över den senares utveckling erhålles i allmänhet genom

trendanalyser. Databehovet för framskrivningen redovisas under 4.1.2. För bestämning av yrkesverksamhetsgraden behövs uppgifter om totalbefolkningens ålders-, köns- och civilstånds-fördelning samt motsvarande uppgifter om den förvärvsarbetande befolkningen. Eftersom "förvärvsarbetande" i folkräkningarna definitionsmässigt är knutet till de som under folkräkningsveckan arbetat under minst halv normal arbetstid (SOS Folkräkningen VI, 1963) är det för mera detaljerade studier av förvärvsintensiteten nödvändigt att använda andra data. I första hand torde då uppgifter om inkomst i kombination med ålders-, köns-, civilstånds- och näringsgrensfördelning komma ifråga.

I sammanvägningen till en arbetskraftsbalans av efterfrågan och utbud av arbetskraft kan pendlingen utgöra ett problem. Ofta hänför sig nämligen efterfrågesidan till "dagbefolkningen" och utbudssidan till "nattbefolkningen". I regioner med liten pendling, netto räknat, får detta förhållande knappast någon betydelse, medan i områden med stor nettopendling - ut eller injusteringar måste göras. Härvid brukar data om nuvarande pendlingsrelationer användas kombinerat med väntade förändringar i pendlingsfälten t.ex. på grund av ändrat lokaliseringsmönster ifråga om bostäder eller ändringar i kommunikationerna.

Eftersom den befolkningsprognos som det här beskrivna förfaringssättet skall utmynna i med hänsyn till allmän användbarhet bör redovisas med fördelning på ålder, kön och civilstånd måste den nettoutflyttning som beräknas med utgångspunkt från arbetskraftsbalansen delas upp på samma sätt. Utgångsdata måste då vara flyttarnas nuvarande ålders-, köns- och civilstånds-fördelning. För bedömning av om en på detta sätt beräknad nettoflyttning kan anses rimlig är en kartläggning av olika orters flyttningsfält av stort intresse. Härför fordras att flyttningsrelationerna mellan olika församlingar/kommuner anges.

Vissa regionala befolknings- och näringslivsprognoser har påbyggts med försök till bedömning av vilka följder för den kommunala utdebiteringen m.m. som olika prognosalternativ med i dessa förutsatta investeringar kan väntas föra med sig. Så är fallet med den tidigare citerade göteborgsundersökningen (An-

dersson-Jungen 1965), där tyngdpunkten dock måste anses ligga på befolknings- och näringslivssidan och inte på den kommunalfinansiella sidan, men också i de långtidsbudgeter som upprättas i vissa kommuner där befolknings- och näringslivssidan ofta är mera schematisk och där tyngdpunkten ligger på den kommunalfinansiella sidan (se t.ex. Långtidsbudgeten för Boo kommun). För ett fullföljande av prognoserna med kommunal långtidsbudgetering erfordras förutom data om befolknings- och näringslivsförhållanden statistik över fysiska och juridiska personers inkomster, utdebitering, antal skattekrönor, statliga skattebidrag, kommunala investeringar, lån, driftsutgifter m.m.

4.1.2.3 Kombinerade befolknings- och näringslivsprognoser med anknytning till interregional input-output analys.

Svagheter hos prognoser av det slag som redovisats i föregående avsnitt är framför allt att de i stort sett bortser från sambanden med andra regioner och även i sina mera avancerade former behandlar sambandet mellan olika sektorer inom samma region schematiskt. Dessa problem skulle i princip kunna lösas med hjälp av en interregional input-output analys.

"En input-output analys består av två huvuddelar. Med utgångspunkt från ett detaljerat statistiskt material byggs en input-output tabell upp. Denna får sedan ligga till grund för en input-output modell, som konstrueras på grundval av vissa antaganden som blir det prognosinstrument till vilket de flesta input-output analyser syftar." (Olsson 1958).

En enkel input-output tabell redovisas i tabell 1 nedan.

	Mottagande sektor			Konsumtion	Investering	Export	Totalt	
	1	2	3					
Levande sektor	1 2 3	8 13 11	21 7 12	12 11 3	11 3 19	3 11 3	5 15 7	60 60 55
Arbete		15	9	11				35
Kapital		7	6	5				18
Import		6	5	13				24
Totalt		60	60	55	33	17	27	

Tab. 1. Input-output tabell enl. Höglund (1958).

Om man läser tabellen horisontellt (efter raderna) visar den hur produktionen (output) inom en sektor fördelar sig på leveranserna till andra sektorer samt till konsumtion, investeringar och export. Läser man tabellen lodrätt (längs kolumnerna) visar den vilka leveranser (input) en viss sektor får från andra sektorer och genom import samt dessutom hur stor insatsen är ifråga om arbetskraft och kapital. Genom att anta att relationerna mellan olika sektorer är stabila, i varje fall på kort sikt, är det möjligt att konstruera ett koeficient-system med vars hjälp man kan ange vilken effekten blir av en viss produktionsökning inom en given sektor på leveranserna från varje annan samt hur förändringarna därvid blir ifråga om behovet av arbetskraft, kapital och import. Det är denna egenkap hos input-output modellen som man använder i prognostiserade syfte. För närmare beskrivning av den till modellen hörande matematiska apparaten hänvisas till Höglund (1957) Isard (1962) och till bilaga 2.

I en input-output tabell på riksnivå sker sektorsindelningen endast efter näringsgrenar och branscher. I princip kan man emellertid bygga upp en tabell som åskådliggör också det interregionala mönstret. I tab. 2 visas en skiss till en sådan s.k. interregional input-outputtabell (Isard 1957 och 1962). Här uppträder rikstabellens rader och kolumner, om än i färre antal, inom varje region. Den kommer därmed att ange relationerna inte bara mellan olika sektorer inom en viss region utan även sambandet med och mellan olika sektorer inom andra regioner.

I de här berörda input-output tabellerna har tanken varit att relationerna mellan olika sektorer skall åskådliggöras genom värdemått. I många fall blir för planeringen fysiska mått av större intresse, t.ex. för vägplaneringen. Om en prognosmodell av interregional input-output typ skall användas i den regionala planeringen är det därför nödvändigt att en härför avpassad region- och sektorsindelning göres samt att input-outputmodellen kompletteras med ett särskilt koeficientsystem med vars hjälp de beräknade förändringarnas "fysiska" konsekvenser kan anges t.ex. i antal sysselsatta, totalbefolkning, transporterade godsmängder, bostäder, markbehov etc.

Interregional and Regional Input-Output Table (219, S. 321)

		East	South	West	Subtotals
	1. Agriculture, Fishing				
	2. Food Processing				
	9. Chemicals				
East	20. Households+Gov't				
	1. Agriculture, Fishing				
	2. Food Processing				
South	9. Chemicals				
	20. Households+Gov't				
	1. Agriculture, Fishing				
West	2. Food Processing				
	9. Chemicals				
	20. Households+Gov't				
Subtotals	EXPORTS (national)				
	TOTAL OUTPUT				
	1. Agriculture, Fishing				
	2. Food Processing				
	9. Chemicals				
	20. Households+Gov't				

Tab. 2. Interregional input-output tabell enligt Isard (1957).

Arbetsgruppen har inte anledning att här ta ställning till frågan om en prognosmodell av här skisserat slag är att räkna med som realistiskt alternativ till de nu använda. Den har likväl, helt kort velat beröra i vilken riktning en vidareutveckling av nuvarande prognosmetoder kan tänkas gå, vilket ju i hög grad kommer att påverka databehovet. En bedömning av vilka krav på statistiken som en dylik modell ställer kan inte göras utan ingående studier, vilka arbetsgruppen icke ansett sig ha anledning att i dagens läge utföra.

Flera remissorgan uttalar ett positivt intresse för den interregionala input-output analysen, t.ex. länsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands och Malmöhus län.

Länsstyrelsen i Värmlands län menar att arbetsgruppens begränsade intresse för en prognos som bygger på en interregional input-output modell leder till att intersektoriella data uppmärksammas i alltför låg grad. Man framhåller att även om den avvaktande inställningen i huvudsak är motiverad, skulle även relationsdata framkomma utifrån en preliminärt skisserad input-outputmodell med stor sannolikhet kunna få användning i partiella analyser där helhetsbilden endast skisseras.

Överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap framhåller i sitt yttrande att interregional input-output analys kan komma att spela stor roll i styrelsens arbete i framtiden.

Flera remissinstanser stödjer arbetsgruppens avvaktande inställning till den interregionala input-output analysen. Svenska Kommunförbundet menar t.ex. att en dylik modell har föga praktisk betydelse inom den regionala utredningsverksamheten.

Arbetsgruppen finner, av skäl som angavs redan i den preliminära utredningen, att det f.n. syns mest ändamålsenligt att bedöma statistikbehovet med utgångspunkt från en enklare regional prognosmodell.

4.1.3. Centralitetsbestämningar och omlandsavgränsningar.

Bestämning av olika orters centralitet och avgränsning av deras omland utgör viktiga hjälpmedel inom flera delar av samhällsplaneringen och har därför här avskiljts till särskild behandling.

4.1.3.1. Centralitetsbestämningar.

En centralort kan definieras som en ort som har ett överskott av servicekapacitet - främst beträffande detaljhandeln - avsett för ortens omland (se nedan). Värdet som utgör mått på denna överskottskapacitet kallas centralitetsgrad.

Bestämningen av en orters centralitet kan göras på olika sätt. Här skall endast ett urval av i olika sammanhang tillämpade metoder beröras. Godlund använder två olika metoder. Den enklaste åskådliggöres genom följande uttryck (Godlund 1950):

$$C_t = \frac{S_t \cdot 100}{P_t}$$

S_t = Sysselsatta i detaljhandeln i tätorten

P_t = Befolkningen i tätorten.

I ett senare arbete (1954) använder Godlund följande uttryck:

$$C_t = B_t \cdot m_t - P_t \cdot k_r$$

B_t = Butiksantalet i tätorten

P_t = Befolkningen i tätorten

m_t = Koefficient som uttrycker den varierande genomsnittliga omsättningen per butik i tätorter av olika storlek.

k_r = Koefficient som är uttryck för minimibehovet av service per enhet av befolkningen.

I arbetsmarknadsstyrelsens tidigare länsutredningar se t.ex. "Lokaliseringsutredningen för Kronobergs län" användes följande formel för bestämning av centraliteten.

$$C = O_t - P_t \frac{O_1}{P_1}$$

O_t = omsättningen inom detaljhandeln i tätorten

O_1 = omsättningen inom detaljhandeln i länet

P_t = folkmängden i tätorten

P_1 = folkmängden i länet.

C beräknas här vara ett uttryck för hur stor omsättningen i tätortens affärer är utöver den för länet genomsnittliga.

I en provindelning av landet i regioner - ekonomisk indelningshierarki - använder v. Hofsten - Falkehed (1965) förvärvsarbetande dagbefolkning inom vissa näringsgrenar (handel samt av tjänster grupperna förvaltning, undervisning, sjukvård samt hotell- och restaurangrörelse) som centralitetsmått.

Jacobsson (1958) indelar tätorterna i centralitetsgrupper efter förekomsten av olika servicefunktioner. Servicefunktioner med hög frekvens uppfattas då som typiska för tätorterna i låg centralitetsgrupp medan sparsamt förekommande funktioner uppfattas som karakteristiska för centralorter högre upp i hierarkien. Arbetsmarknadsstyrelsen har använt ett liknande system (se "Samhällsservice och Lokaliseringsverksamhet").

Här redovisade metoder för centralortsbestämningar har sammanfattningsvis aktualiserat följande behov av data: invånare i tätorter, sysselsatta i detaljhandeln och inom gruppen tjänster, antalet butiker, varvid för vissa metoder krävs en uppdelning efter bransch (servicefunktioner), omsättningen inom detaljhandeln.

Centralitetsbestämningar av här berört slag är i allmänhet ett ganska grovt sätt att klassificera olika tätorter. Det kan ur den synpunkten vara tveksamt vilken vikt man bör tillmätta det databehov som de olika metoderna ger upphov till. Samtidigt kan emellertid konstateras att dessa egentligen inte implicerar något nytt databehov i förhållande till vad som tidigare berörts under 4.1.2.2.

4.1.3.2. Omlandsavgränsningar.

Eftersom en centralort (jmf. definitionen i föregående avsnitt) har överskott på servicekapacitet avsett för områden utanför orten får den ett inflytande i omgivningarna ifråga om handel, trafik etc. Detta inflytande avtar emellertid i allmänhet ganska snabbt med avståndet från orten ifråga. Det område inom vilket en ort har mätbart inflytande kallas dess influensfält. Influensfälten för olika orter överlappar som regel varandra

kraftigt. Den del av influensfältet inom vilket en ort har större inflytande än någon annan kallas dess omland.

Detaljerade undersökningar har visat att omlanden kan variera kraftigt för olika funktioner och även för olika varor inom detaljhandeln (Arpi 1959 och 1962). När det därför gäller att planera för olika servicefunktioner, deras underlag och upptagningsområde/omland, är det ofta nödvändigt att avgränsa ett för varje ändamål avpassat omland.

Man har funnit att trafikens inriktning och intensitet i allmänhet ger ett bra sammanfattande mått på olika orters influens. Sådana data har därför använts för bestämning av ett slags genomsnittsomland. Sålunda har Godlund (1954), med utgångspunkt från med trafikdata avgränsade omland, utvecklat ett system med vars hjälp teoretiska omlandsavgränsningar kan göras. Data om olika orters centralitetsgrad och inbördes avstånd användes härvid som underlag.

Även andra data har använts för att belysa den allmänna influensen såsom t.ex. data över telefontrafik, flyttningsrörelser och arbetskraftspendling. I de fall avgränsning av omlanden för enstaka funktioner inom detaljhandeln utförts, har detta som regel gjorts med särskild information, insamlad genom intervjuundersökningar.

Trots de svårigheter som uppstår vid avgränsning av en viss centralorts omland p.g.a. servicefunktionernas olika influensfält, har försök till enhetliga hela landet omfattande regionssystem som bygger på centralortsomlandsprincipen gjorts. Arbetsmarknadsstyrelsens indelning av riket i A-, B- och C-regioner har sålunda gjorts med utgångspunkt från en gruppering av centralorterna i A-, B- och C-centra, ("Samhällsservice och lokaliseringsverksamhet"). Viss revision av denna indelning har sedermera (1966) genomförts (se 4.12.2). En liknande indelning med utnyttjande av flera nivåer av centralorter har prövats av Skånes regionplaneinstitut. Vid planeringen för landets indelning i kommunblock användes den av Godlund utarbetade metoden för teoretisk omlandsavgränsningar jämsides med på empirisk väg avgränsade omland byggande på flyttningsrörelser, telefontrafik etc. Inom Statistiska centralbyrån har

ett förslag till statistiska redovisningsenheter byggande på omlandsprincipen utarbetats (v. Hofsten - Falkehed 1965).

Omland och influensområden i olika former användes främst för att avgränsa funktionella områden av olika slag t.ex. för lokalisering av skolor och andra servicefunktioner, men även inom trafikplaneringen och vid avgränsning av administrativa områden. Omland och influensområden följer endast i undantagsfall administrativa gränser. Nu förekommande statistiska redovisningsområden däremot följer alla sådana gränser och är därför många gånger otillfredsställande som underlag för här berörda ändamål. En i detta avseende mer flexibel statistikredovisning skulle här vara att föredra. Detta skulle kunna erhållas genom införande av koordinatsatta data. (Jmf. 4.12.2, 5.1 och 5.3).

4.2. PLANERING FÖR NÄRINGSLIVETS LOKALISERING.

4.2.1. Allmänt

Handlingsinstrumenten när det gäller den statliga regionala planeringen för näringslivets dimensionering och lokalisering är för närvarande främst dels utrednings- och rådgivningsverksamhet, dels olika former av lokaliseringsstöd (t.ex. i form av statskommunala beredskapsarbeten fram till 30/6 1965 samt lokaliseringsslån och lokaliseringsbidrag efter 1/7 1965). Vidare kan lokalisering till utvalda orter stimuleras genom att dessa med hänsyn till statlig och kommunal service på olika områden blir fördelaktiga lokaliseringsalternativ.

1964 års riksdag beslöt att tyngdpunkten i den utrednings- och planeringsverksamhet som är nödvändig inom detta område skall ligga i länen. Departementschefen gjorde därvid följande av riksdagen antagna uttalande (Prop. 1964:185 ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik s. 208):

"En lokaliseringsspolitik med det syfte och den utformning, som jag i det föregående förordat, spänner över ett vidsträckt fält av samhällelig och enskild verksamhet. Ett ofrånkomligt samband råder således mellan å ena sidan ställningstaganden rörande näringslivets lokalisering och å andra sidan åtgärder med lokaliseringseffekt i fråga om t.ex. bebyggelse, kommunikationer, utbildning, sjukvård och annan serviceverksamhet. En samordning i tid och rum av lokaliseringssverksamheten med arbetet inom övriga grenar av samhällsplaneringen och därför utomordentligt betydelsefull. Därigenom kan insatserna på olika områden ge en samlad effekt för en ort eller bygds utveckling." ----- "Flera skäl talar såvitt jag kan se för att utrednings- och planeringsfunktionerna inom lokaliseringssverksamheten får sin tyngdpunkt i länen." - - - - "En utvidgad utrednings- och planeringsverksamhet bör därför enligt min uppfattning komma till stånd i länen. Denna bör för det första omfatta sammanställning och analys av olika data rörande befolknings- och näringslivsförhållanden m.m. samt uppgörande av prognoser och annan bedömning av utvecklingstendenser till ledning för handlandet." - - - - "På grundval av sådant utredningsmaterial bör i länet utarbetas planer rörande olika åtgärder som kan påverka lokaliseringssbetingelserna i enlighet med lokaliseringsspolitikens mål. Särskilt bör därvid beaktas den kommunala planeringen och kommunala åtgärder i övrigt för näringslivets främjande. En avvägning bör eftersträvas av olika regionala intressen i frågor om samhälleliga serviceanordningar och andra offentliga verksamheter. Planeringen, som givetvis ständigt måste hållas aktuell, bör utmynna i konkreta förslag och handlingsprogram."

Det är troligt att den egentliga lokaliseringssplaneringen i varje fall till en början kommer att som slutresultat få, förutom en precisering av till vilka orter de lokaliseringsspolitiska ansträngningarna skall koncentreras, tämligen allmänna uttalanden angående den eftersträfvade utvecklingen inom olika delar av resp. län. När det gäller att ta ställning i fråga om till vilka orter de lokaliseringsspolitiska ansträngningarna skall koncentreras, kommer lokaliseringssplaneringen att få starka beröringspunkter med flertalet av de sektorer inom samhällsplaneringen som kommer att beröras i det följande. De utvalda orterna måste vara lämpliga med hänsyn till kommunikationerna (trafikplaneringen 4.5) kommunal service (planering för bostäder 4.6, skolor 4.3, vatten- och avlopp 4.7 etc.) allmän service (centralorts- och omlandsbestämningar 4.1.3). Lokaliseringssplaneringens nära anknytning till nästan alla sektorer inom samhällsplaneringen i övrigt ger den starka drag av samordning och därmed av vad som under 3 betecknats som horisontell planering. Det behövliga databehovet kommer därför att i stor utsträck-

ning beröras inom resp. sektor i det följande.

För att man i lokaliseringsplaneringen skall kunna ta ställning till frågan om en viss befolknings- och/eller näringslivsutveckling skall accepteras eller om försök till korrigerering skall göras krävs analys och prognoser som antyder inom vilken del av näringslivet som komplettering eller stimulans kan behövas. Härför erforderliga data har redovisats under 4.1.2.2.

De eventuella lokaliseringsfördelarna i en viss ort är t.ex. ifråga om arbetskraftsförsörjningen inte bara beroende av situationen i orten ifråga utan även av förhållandena i omgivningarna. På samma sätt blir effekterna av lokalisering till en viss ort inte bara begränsade till denna utan berör ett större område. Detta gör att analys och prognoser inte bara kan göras med anknytning till de utvalda lokaliserings- orterna utan även till på lämpligt sätt avgränsade regioner kring dessa. För denna avgränsning aktualiseras under 4.1.3. berörda data.

I den planering för näringslivets lokalisering som mera allmänt berörts ovan ingår givetvis planeringen i fråga om lantbruket och skogsbruket som en integrerande del. I sitt remissvar över arbetsgruppens preliminära redovisning ger lantbruksstyrelsen en beskrivning av denna planering, vilken sammanfattas i det följande.

"Den regionala planeringen som bedrivs syftar allmänt till att ge en överblick över nuvarande förhållanden och utvecklingstendenser, påvisa anpassningsmöjligheter och effektiviseringsvägar, analysera behovet av åtgärder samt att ange riktlinjer för rådgivnings- och rationaliseringsarbetet, dvs. utformandet av konkreta handlingsprogram.

Till grund för den översiktliga planeringen behövs en god, aktuell bild av rådande förhållanden och utvecklingstendenser. Det är därvid angeläget att begränsa sig till faktorer som är av väsentlig betydelse för utvecklingen och målsättningen.

Faktorer som studeras för att få utgångsläge, utvecklingstendenser och anpassningsmöjligheter klarlagda är bl.a.:

- a) markanvändningen, den nuvarande åkerjordens omfattning och lokalisering samt väntade förändringar,
- b) jord- och skogsbrukets företagsstruktur, ägandeförhåll-

anden, tekniska anläggningar, sannolika förändringar i strukturen,

- c) jord- och skogsbrukets befolkning och arbetskraft, dess omfattning, åldersfördelning, utvecklingstendenser,
- d) företagsekonomiska frågor, produktionsförutsättningar, effektivitetsnivåer, lämpliga företagsstorlekar och produktionsformer, olika produktionsgrenars lokalisering etc.
- e) gemensamma planeringsfrågor - jordbruk, skogsbruk, övrigt näringsliv.

Den framtida markanvändningen är en väsentlig faktor i den pågående utvecklingen såväl inom jordbruket som inom samhället i övrigt. Den moderna jordbruksproduktionen förutsätter att marken som produktionsunderlag fyller vissa krav beträffande bl.a. avkastningsförmåga, åkerfältens storlek, form och samlade läge. Det framstår även i andra avseenden som angeläget att en avvägning av markresurserna kommer till stånd, bl.a. med hänsyn till att permanentbebyggelse, vägar och fritidsbebyggelse etc. tar alltmer mark i anspråk. Ett väsentligt moment i planeringen är alltså att söka klarlägga vilken åker som har förutsättningar att bli kvar i jordbruksproduktionen."

De prognoser som lägges till grund för denna planering omfattar bedömningar av följande huvudfaktorer; Markanvändning, företagsstruktur och arbetskraftsbehov. Metoderna redovisas kortfattat i avsnitt 4.1.2.2.

4.2.2. Databehov för rådgivning till industriföretag i lokaliseringsfrågor.

Det finns ett flertal undersökningarna angående vilka faktorer som påverkar företagen vid deras val av lokaliseringsort. Den senaste och utförligaste redovisas i 1963 års lokaliseringsutredning. (SOU 1963:58). Lokaliseringsutredningen intervjuade ca 800 företag som under åren 1946-1961 om- eller nylokaliserades. Dessa uppgav följande skäl till lokaliseringen. Inom parentes anges andelen svarsblanketter som haft markering för resp. skäl. Eftersom flera skäl angivits på varje svarsblankett blir summan inte 100. Det bör observeras att frågor om bostadstillgång o.dyl. inte ingick i denna enkät.

- 1) Ledig industrilokal eller lämplig tomtmark (51 %).
- 2) God tillgång på arbetskraft (50 %)
- 3) Lokaliseringsorten tillika företagsledarens hemort (24 %)
- 4) Goda kommunikationer (21 %)

- 5) Nära till avsättningsområdet (15 %)
- 6) Kommunala stödåtgärder (11 %)
- 7) Goda servicemöjligheter (6 %)
- 8) Övriga orsaker (8 %)

För rådgivning till företagen i lokaliseringsfrågor behövs data som belyser åtminstone de viktigaste av de här berörda faktorerna. Under 3 och 6 upptagna faktorer behöver inte belysas för lokaliseringsrådgivningen. För övriga gäller:

Ifråga om förekomsten av lediga industrilokaler samt av för industriändamål lämplig mark föres redan nu register både centralt och i flertalet län. I flertalet fall blir dock innan lokalisering kan komma till stånd specialundersökningar nödvändiga. Tillgången på råvaror och avsättningsmarknadens storlek kan regelbundet antas behöva klarläggas genom specialundersökningar eftersom förutsättningar och behov härvidlag kan bedömas variera kraftigt inom olika branscher. Databehovet för upplysningar om kommunikationerna (inkl. vägar) kommer delvis att kunna täckas av under "Trafikplanering" (4:5) upptagna data men måste troligen i många fall klaras av genom kompletterande specialundersökningar.

I fråga om underlaget för rådgivning angående arbetskraftstillgångarna finns ett längre och ett kortare perspektiv att beakta. Den under 4.1.2.2 redovisade prognosen, och de data denna förutsätter tillgång till, kan ligga till grund för den mera långsiktiga bedömningen. En mera ingående kartläggning av de aktuella rekryteringsmöjligheterna torde förutsätta specialundersökningar. I allmänhet är dock uppgifter som skulle kunna erhållas via rutinmässig statistikproduktion tillfyllest. Av värde är i första hand uppgifter om befolkningens ålderfördelning, yrkesverksamhetsgrad, in- och utflyttning, pendling, antal arbetslösa efter ålder, kön och yrke samt antalet lediga och tillsatta platser inom olika yrken. Andra uppgifter av intresse i sammanhanget är näringslivets sammansättning det relativa löneläget inom olika branscher, arbetskraftens utbildning m.m.

För upplysningar angående servicemöjligheterna torde i allmänhet de uppgifter vara tillräckliga som ändå behövs för planeringen inom de direkt berörda samhällssektorerna, dvs. data om detaljhandeln under rubrikerna "Centralitetsbestämningar" (4.1.3.1) och "Planering för enskild service" (4.10), om skolväsendet under "Planering för undervisningsväsendet" (4.3), om tillgång på vatten etc. under "Vatten- och avloppsplanering" (4.7) etc. De behövliga uppgifterna angående bostadssituationen på en viss ort torde kunna erhållas genom under "Bostadsbehovsplanering" (4.6.) berörda data.

4.3.

UNDERVISNINGSVÄSENDET.

I överensstämmelse med den avgränsning av det föreliggande utredningsområde som arbetsgruppen funnit lämpligt göra (jfr. avsnitt 2) kommer under denna rubrik endast att beröras sådana data som behövs för de mera långsiktiga ställningstagandena, när det gäller planering för skolväsendets dimensionering och lokalisering. Behovet av data för mera kortsiktiga ställningstaganden t.ex. för fördelning av klasser eller för själva skoladministrationen i övrigt beröres däremot inte.

4.3.1.

Obligatoriska skolor.

Eftersom det totala (elevantalet) barnantalet i olika berörda åldrar är avgörande för dimenseringen av det obligatoriska skolväsendet behövs i första hand data som belyser denna variabel både på kortare och längre sikt. Den behövliga befolkningsprognosen kan lämligen vara av den typ som redovisats under 4.1.2.2. Eftersom speciella maximiregler tillämpas ifråga om restiderna för eleverna i olika årskurser blir för bedömning av lokaliseringen av en viss skolenhet elevernas rumsliga fördelning av stor betydelse. För detta ändamål skulle krävas tillgång till befolkningsprognoser som belyser de förväntade förändringarna inte enbart i en viss administrativ enhet totalt (t.ex. en kommun) utan även förskjutningar inom denna t.ex. koncentrationstendenser från landsbygd till tätorter eller förskjutningar inom större tätorter från centrala delar mot periferin. De mycket kraftiga variationerna av barnantalet vid olika tidpunkter inom

olika stadsdelar i större tätorter skulle också behöva beaktas och inarbetas i befolkningsprognosen (se Jacobson 1962). Det är inte troligt att en prognos av det slag som angivits under 4.1.2.2. skulle på ett meningsfullt sätt kunna genomföras på så små enheter som behövs för att tillgodose dessa behov. I stället torde man få försöka bryta ned en ramprognos för t.ex. större tätorter (alt. en kommun) enligt i 4.1.2.2. angiven modell med utgångspunkt exempelvis från bebyggelsens omfattning enl. byggnadsplaner etc. och med utnyttjande bl.a. även av detaljerade uppgifter om antalet födda, flyttningsrörelserna inom kommuner och tätorter, sambandet mellan barnantal och lägenhetsstorlek och detta sambands förändring i tiden etc.

För ramprognoser erfordras under 4.1.2.2. angivna data. Dessutom behövs för prognosens nedbrytning uppgift med detaljerad lägesangivning (helst koordinatsättning) om födda, flyttningsrörelser, flyttarnas ålder och antal lägenheter efter ålder och storlek. Data med denna detaljrikedom synes önskvärda som underlag även för uppläggning av skolskjutssystem.

Ett stort antal kommunsammanläggningar kan väntas inom de närmaste åren. En vanlig utredningsuppgift torde då bli att belysa hur skolanläggningarna inom den nya kommunen på bästa sätt skall utnyttjas och vilken sammantagen kapacitet som behövs på längre sikt. Härför skulle utöver den statistik som berörts ovan, också behövas data om olika skolanläggningars ålder, investeringsvärde och kapacitet.

4.3.2. Icke obligatoriska skolor.

Här behandlas endast databehovet för de skolformer som mera allmäntär eller kan tänkas bli föremål för ställningstaganden inom den regionala samhällsplaneringen. Universitet, högskolor, folkhögskolor, etc. beröres ej.

4.3.2.1. Gymnasiala skolformer (gymnasium, fackskola, yrkesskola)

Planering för lokalisering och dimensionering av gymnasiala skolor måste utgå ifrån antalet personer i de aktuella åldrarna. Oftast har underlagsberäkningar relaterats till antalet 16-åringar. Eftersom skolformen är frivillig har elevunderlaget

därefter beräknats genom att man applicerat en viss frekvens på antalet 16-åringar. Denna frekvens varierar dels i rummet beroende t.ex. på resmöjligheterna till gymnasier, dels inom olika befolkningsgrupper t.ex. efter yrke, socialgrupp, inkomst etc.

Olika former av studiesociala hjälpmedel har införts för att utjämna dessa variationer av frekvenserna. Det torde dock vara realistiskt att räkna med att för bestämning av de regionala frekvenserna hänsyn även i framtiden kan behöva tas både till barnantalets fördelning i rummet och till variationer i sådana faktorer som yrkes-, socialgrupps- eller inkomstförhållanden. Behövliga grunddata av detta slag borde redovisas så detaljerat att ev. uppdelning på skolart, rezon och inackorderingszon kan göras. Den bästa anpassningen härvidlag skulle givetvis erhållas vid koordinatsättning av data.

Den behövliga befolkningsprognosen kan med fördel vara av det slag som redovisas under 4.1.2.2. med där angivet databehov. För bestämning av elevfrekvenserna behövs uppgifter om antalet elever vid olika skolenheter efter hemort. För beräkningar av ev. utbyggnadsbehov eller andra organisatoriska förändringar på längre sikt behövs, utöver den statistik som belyser "efterfrågesidan" och som berörts ovan, data om olika skolanläggningars kapacitet, ålder och investeringsvärde.

På senare tid (Se "Det gymnasiala skolväsendet. Preliminära kvantitativa beräkningar". SÖ 1965) har försök gjorts att bedöma den kortsiktiga utbildningsefterfrågan inte med utgångspunkt från antal 16-åringar utan från antalet gymnasieberättigade inom olika regioner. Om en sådan metod skulle komma till användning även vid bedömningar över längre tidsperioder behövs data om elevernas val av gymnasieledande ämneskombinationer i grundskolan. Inom statistiska centralbyrån pågår arbete med utformning, tills vidare på riksnivå, av en utbildningsmodell där i prognosen elever med olika slag av ämneskombinationer i viss utsträckning isärhålls. Om likartade metoder skulle visa sig lämpliga även för regionala prognoser skulle det ställa krav på ett med hänsyn till ämneskombinationer, i grundskolan såväl som gymnasiet, differentierat material.

När det gäller att bestämma utbildningsbehovet på olika linjer och grenar inom det gymnasiala skolväsendet saknas för grundläggande analyser och prognoser behövliga data, framför allt ifråga om yrke i kombination med utbildning.

Eftersom emellertid målsättningen är en så differentierad skolorganisation på olika orter som elevunderlaget medger, utan alltför stort hänsynstagande till det lokala näringslivets behov av arbetskraft, är detta data som främst synes behövliga för tämligen stora regioner och för riket som helhet.

I skolplaneringen kan man se en allmän strävan att förlägga skolorna till centralorter (se t.ex. Jacobson 1965) dit alltså den allmänna serviceverksamheten spontant lokaliseras, därvid har skolformer högt upp i hierarkien (t.ex. gymnasiala skolor) i allmänhet lokaliseras till relativt stora centralorter. Bestämning av olika orters centralitet och deras inpassning i centralortshierarkien utgör, sett mot denna bakgrund ett viktigt hjälpmedel för skolplaneringen. Databehovet härför har berörts under 4.1.3.

4.3.3. Omskolningsverksamhet och annan vuxenutbildning.

Omskolningsverksamhet bedrivs dels inbyggd i enskilda företag dels som fristående kurser i arbetsmarknadsstyrelsens och skolöverstyrelsens regi. Någon översiktlig regional planering eller mera långsiktig bedömning ifråga om verksamhetens framtida lokalisering och dimensionering kan inte sägas förekomma för närvarande. Skolöverstyrelsen berörde emellertid i sitt yttrande över Arbetsmarknadsutredningen (SOU 1965:9) behovet av en sådan planering främst då för s.k. omskolningscentra. Några för en sådan planering lämpliga metoder och prognosmodeller föreligger emellertid inte för närvarande. En för ändamålet användbar prognos skulle möjligen kunna utvecklas ur den under 4.1.2.2. diskuterade modellen. Denna måste emellertid i så fall sannolikt kompletteras så att den inte bara belyser nyrekryteringsbehov resp. överskott av förvärvsarbetande inom olika näringsgrenar, utan också arbetskraftsomsättning, yrkesväxling m.m., med därav följande ökat databehov. Av grundläggande betydelse för en sådan

planering torde dessutom bli redovisning av nuvarande utbildning för de förvärvsarbetande efter yrke, bransch, kön, civilstånd och ålder samt för icke förvärvsarbetande efter kön, civilstånd och ålder. Även för vuxenutbildningen i övrigt torde här framförda synpunkter i huvudsak äga tillämpning.

4.4. HÄLSO-, SJUKVÅRDS- OCH SOCIALVÅRDSPLANERING

Arbetsgruppen vill i detta avsnitt endast helt översiktligt beläsa behovet av "basdata" inom här upptagna delar av samhällsplaneringen. Den har emellertid inte haft ambitionen att söka bedöma vilket slag av data som skulle erfordras för att bestämma i verksamheten använda normer eller uppskattade frekvenser för anlitanande av olika vårdinstitutioner (t.ex. olika slag av konsultationsfrekvenser).

De prognosmetoder som hittills använts och redovisats, då det gäller här berörda sektorer framstår i vissa avseenden som föga utvecklade. Ett utvecklingsarbete synes emellertid vara på gång. Ett mera ambitiöst klarläggande av databehovet bör komma till stånd då resultatet av detta utvecklingsarbete föreligger.

4.4.1. Sjukvård

Vid den översiktliga sjukhusplaneringen utgår man vid dimensioneringsberäkningar i allmänhet från olika normer över platsbehovet uttryckt i ett visst antal vårdplatser per exempelvis 1.000 inv. (se t.ex. Hälso- och sjukvården i Skaraborgs län"). För vissa typer av sjukvård utgör delar av totalpopulationen en rimligare och bättre referensbas t.ex. för långtidsvården där behovsnormen uttryckes som platsbehovet i relation till antalet personer över 70 år. Denna metod tillämpas även inom andra vårdsektorer. I vissa fall torde även statistik över befolkningens yrkesfördelning kunna vara lämpligt underlagsmaterial.

För beräkning av behovet av provinsialläkare och distriktssköterskor användes i allmänhet på totalbefolkningen fotade normer.

För bedömning av sjukhusanläggningarnas lokalisering användes i allmänhet data om befolkningens rumsliga fördelning, om dess naturliga kontaktinriktning mot vissa orter samt om kommunikationerna. Detta ger upphov till ett databehov av det slag som berörs för "Centralitetsbestämningar och omlandsavgränsningar" (4.1.3.) samt för "Trafikplanering" (4.5)".

Flera remissinstanser har berört den summariska redovisningen av metoder m.m. ifråga om lokalisering och dimensionering inom sjukvården.

Genom Stockholms stads statistiska kontor framför sjukvårdsberedningen i Stor-Stockholm följande:

"Efterfrågan på sjukvård ("sjukvårdsbehovet") varierar starkt med ålder och kön men sammanhänger även bl.a. med graden och arten av förvärvsverksamhet samt med avståndet mellan bostadsort och plats för tillhandahållande av vården. För sjukvårdsplaneringen är därför grundläggande data angående sjuk- och vårdfrekvensen hos olika kategorier invånare nödvändiga liksom också prognoser beträffande befolkningsantal och befolkningsstruktur inom olika områden (kommuner, stadsdelar etc.).

Förstnämnda data borde kunna hämtas bl.a. ur de allmänna för säkringskassornas uppgifter om sjukskrivning, läkarkonsultationer etc., vilket material nu knappast är åtkomligt och inte heller hittills haft sådan uppläggning att det går att utnyttja för här angivna ändamål. Det synes angeläget att uppläggningsen av försäkringskassornas statistik göres på sådant sätt att detta värdefulla och grundläggande material kan bearbetas för ifrågavarande prognosändamål och kontinuerligt publiceras så att det blir tillgängligt för landets sjukvårdshuvudmän. Materialet synes också kunna bli värdefullt för de myndigheter som har att bedöma arbetskraftsproblemen i samhället.

I fråga om prognoser beträffande befolkningsstrukturen må framhållas att för vissa vårdgrenar, kanske framför allt inom den förebyggande öppna vården, behov föreligger av prognoser av likartad karaktär som diskuteras under 4.3.1. (obligatoriska skolor). Det gäller exempelvis förebyggande mödra- och barnavård, där servicen baseras på relativt små enheter (stadsdelar e.dyl.), men även barnbördsvården, där den samlade effekten från flera små enheter med onormal befolkningsammansättning påverkar behovet av vårdplatser vid olika sjukhus."

Även nationalekonomiska institutionen vid Göteborgs handelshögskola beröra dessa frågor och framhåller:

"Institutionen har nyligen varit engagerad i utvecklingsarbetet på prognos- och planeringsmetoder inom denna sektor och har därvid erhållit en del insikter om databehovet. De

kortfattade synpunkter, som i anslutning därtill presenteras nedan, är kanske av ett visst intresse oavsett den begränsning av ambitionerna som utredningen här ålagt sig.

1) Den statistik som f.n. finns över bristsymtomen inom sjukvården är ytterst knapphändig och bristfällig på samtliga redovisningsnivåer. Då sådan statistik är av vitalt intresse för en meningsfull planering inom sektorn bör åtgärder vidtagas för löpande produktion och redovisning av bl.a. följande data:

- a) Körlängder (med angelägenhetsgradering) och väntetider med uppdelning på olika medicinska specialiteter och vårdformer
- b) Beläggningsstatistik inom olika slutna vårdformer med uppdelning på kön, ålder, diagnos och antal vård dagar.
- c) Omfattning och sammansättning (med avseende på kön, ålder, diagnos) av remitteringen mellan olika medicinska specialiteter och vårdformer. (Detta är synnerligen viktigt för att få en bild av patientströmmarna.)
- d) Antal konsultationer i öppen vård med uppdelning på läkarkategorier, medicinska specialiteter, kön, ålder och diagnos
- e) Läkarevoden och återbäringsprocent (genomsnitt och spridning) inom olika läkarkategorier och medicinska specialiteter
- f) Starkt förbättrad produktions- och kostnadsstatistik inom olika medicinska specialiteter och vårdformer.

2) Sjukförsäkringsstatistiken bör förbättras. Uppdelning bör ske på kön, ålder, diagnoser, priser och vårdformer.

3) Sjukfrånvarons omfattning och sammansättning (med avseende på kön, ålder och uppgiven orsak) inom olika näringsgrenar och branscher är av stort intresse.

4. Dödsorsaksstatistikens tillförlitlighet bör närmare undersökas."

Medicinalstyrelsen framhåller i sitt remissvar att pågående undersökningar rörande sjukvårdsapparatens funktion och sjukvårdsresursernas utnyttjande i Uppsalaregionen kan komma att belysa behovet av statistik för planeringen inom denna samhällssektor.

Arbetsgruppen angav som skäl till den summariska redovisningen som gavs ifråga om databehovet för sjukvårdsplaneringen, att vidareutveckling av prognos- och planeringsmodeller gjorde det svårt att nu precisera databehovet. Dessa svårigheter kvarstår även efter remissbehandlingen.

4.4.2. Åldringsvård

Bedömningar angående åldringsvårdens behövliga kapacitet, t.ex. ifråga om platser på ålderdomshem grundas i allmänhet på normer som anknyter till antalet invånare i vissa åldersgrupper. Som tumregel för beräkningar vid dimensionering av ålderdomshem har oftast gällt att platsantalet bör motsvara 10 % av kommunens invånare över 70 år. (Se t.ex. "Åldringsvårdens läge" SOU 1963: 47). Uppenbart är emellertid att en rad faktorer kommer att framtvunga avsteg från denna regel. Det är givet att antalet åldringar nu och i framtiden kommer att ange ramen i stort för åldringsvårdens behov inom en viss region, men i avvägningen av den behövliga kapaciteten mellan den öppna och den slutna vården kommer en rad andra faktorer att bli av betydelse såsom exempelvis: åldringarnas hälsotillstånd och inkomstförhållanden, bostadens kvalitet och läge i förhållande till vägar, kollektiva kommunikationsmedel och serviceanordningar m.m. (Se t.ex. Stadskollegiets i Stockholms utlåtanden och memorial, bihang, nr 48, 1962). Härav synes i varje fall åldringarnas hälsotillstånd i de fall data härom erfordras, lämpligen böra klarläggas genom specialundersökningar.

Enligt socialstyrelsens anvisningar ("Råd och anvisningar för socialvården nr 177") bör ålderdomshem förläggas till orter med tillgång till vissa typer av service. Detta aktualiserar i varje fall delvis ett databehov av det slag som redovisats under "Centralitetsbestämningar och omlandsavgränsningar" (4.1.3.).

4.4.3. Samhällets barntillsyn

När det gäller dimensionerings- och lokaliseringsproblematiken i samband med planering för samhällets barntillsyn synes i varje fall delvis samma teknik kunna tillämpas som vid planeringen för det obligatoriska skolväsendet (jfr. 4.3.1.). De problem som sammanhänger med det vid olika tidpunkter kraftigt varierande barnantalet i olika delar av större tätorter är t.ex. gemensamma, liksom det därav följande behovet i vissa lägen av en detaljerad redovisning av underlagets rumsliga fördelning (koordinatsatta data). Å andra sidan utgöres underlaget för efterfrågan på anordningar för barntillsyn endast av en del av barnen i aktuella åldrar nämligen främst, barn till förvärvsarbetande mödrar, och brukar därför ofta uttryckas som frekvenser härav. Efterfrågan av

barntillsyn grundas sålunda i allmänhet på beräkningar av antalet mödrar med barn under 7 år samt utvecklingen av yrkesverksamhetsgraden för denna kategori av kvinnor (se "PM angående utbyggnad av samhällets barntillsyn" och Stadskollegiets i Stockholm utlåtande och memorial 1965/330). De behövliga prognoserna synes därför främst kunna anknyta till den under 4.1.2.2. diskuterade modellen, med de tillägg som diskuterats under planering för det obligatoriska skolväsendet (4.3.1.) med därav följande databehov.

Socialstyrelsen framhåller i sitt yttrande över arbetsgruppens preliminära redovisning att den förestående omorganisationen av styrelsens arbete kommer att medföra att utredningen och planeringen inom olika grenar av socialvården utvecklas och effektiviseras. Bl.a. kan man vänta sig att metoder utarbetas för planering inom och samplanering mellan kommuner av åldringsvården och annan socialvård samt normer för bedömning av lokal- och utrustningsfrågor inom skilda sociala vårdgrenar. Styrelsen framhåller vidare att man i dagens läge saknar möjlighet att närmare bedöma i vilken utsträckning regional statistik i framtiden kan komma att erfordras och vilka prognosmetoder som kan komma att användas för socialvårdsplaneringen.

4.5.

TRAFIKPLANERING

De översiktliga utredningar som göres i samband med trafikplaneringen har främst till ändamål att beräkna den framtida trafikens omfattning på ett befintligt eller i vissa avseenden ändrat trafiknät.

Utgångspunkten för dylika beräkningar är i allmänhet en kartläggning av nuvarande trafik, med uppdelning på trafik och/eller fordonsslag. Vid bearbetningen göres i allmänhet en uppdelning på person- och godstrafik, en indelning som också användes i det följande.

Det bör i detta sammanhang också framhållas att trafikordningar av olika slag tar stora markområden i anspråk. Som underlag för prognoser över framtida markbehov (jfr. avsnitt 5.7) behövs därför data över trafikordningarnas direkta (vägar, järnvägar, flygplatser etc.) och indirekta "arealkonsumtion" (bullermattor o.likn.).

4.5.1. Persontrafik

Enkla prognoser över persontrafikens framtida utveckling kan göras genom att en ökningsfaktor, som erhålles genom t.ex. trendanalyser av en hittillsvarande trafikutveckling apoliceras på nuvarande trafik. För en sådan prognos synes redovisning av dessa flöden tillräcklig. Dessa redovisas också vad gäller vägtrafiken regelbundet av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som flödeskartor för olika vägsträckor. Statens järnvägar redovisar flödeskartor för järnvägsnätet.

De mera avancerade utredningsmetoderna när det gäller persontrafikens framtida omfattning är av två huvudtyper, nämligen sådana som belyser intraurban och intraregional trafik och sådana som berör interurban och interregional trafik.

Flertalet beräkningar och metoder hänför sig till den förstnämnda gruppen (Wärneryd 1966). Här skall därför först huvuddragen i modeller för bestämning av den intraurbana trafiken beröras.

I flertalet analysmetoder kan två huvudmoment urskiljas, dels beräkningar av trafikstringen inom en region och dels trafikfördelningen på olika mottagande orter/regioner, vägar och trafikmedel.

Trafikalstringen inom ett visst område bestämes i allmänhet genom att man undersöker hur mycket trafik (t.ex. antal personbilar per dygn) som genereras inom olika delområden med hänsyn till dessas "markutnyttjande" eller med hänsyn till den verksamhet som bedrivs. Reduktionsbasen kan därvid vara t.ex. antal hushåll med bil inom olika bebyggelse typer, antal hushåll med fördelning efter inkomst, antal anställda inom industriföretag, sysselsatta inom kontor, olika kapacitetsmått på serviceapparaten t.ex. detaljhandelns omsättning, sysselsatta, lokalyta m.m. (Nordqvist 1962). Man söker sedan genomföra en framskrivning av de "trafikstringstal", som därvid erhålles, med hänsyn till förändringar ifråga om biltäthet och levnadsstandard. Trafikalstringsförmågan synes variera kraftigt med verksamheternas art, varav följer krav på en förhållandevis detaljerad uppdelning ifråga om näringsliv och bransch. Klart är också att en så pass kraftigt regionalt differentierad redovisning måste göras att trafikstringen i olika

delar av en tätort kan beräknas. Koordinatsatta data, som skulle möjliggöra användningen av godtyckliga undersökningsområden vore därvid en stor fördel.

Rena trafikdata (flödes och destinations data) har hittills framtagits genom specialundersökningar. Övriga här berörda slag av bakgrundsdata torde i stor utsträckning - bortsett från att koordinatangivelse f.n. saknas - kunna erhållas genom utvidgade bearbetningar av den ordinarie statistikproduktionen.

Beroende på ändamålet med resorna brukar dessa indelas i arbetsresor, inköpsresor, nöjesresor etc. Grovt synes man kunna räkna med att arbetsresorna svarar för ca hälften av alla personresor (Lundberg 1964). Eftersom dessa resor dessutom är koncentrerade till en kort tid under dygnet, får deras omfattning avgörande betydelse för bedömning av trafikapparatusens dimensionering. Det är därför av särskilt intresse att en detaljerad kartläggning av arbetskraftspendlingen sker. Om pendlingsrelationern därvid kan redovisas med angivande av koordinater för såväl bostad som verksamhetsställe skulle ett viktigt underlag erhållas för konstruktion av avancerade trafikmodeller i vilka bl.a. de sannolika effekterna av t.ex. lokalisering av en ny industri skulle kunna simuleras fram.

Ett särskilt problem i trafikprognoser utgör nöjesresorna. En del sådana resor kan bedömas ganska väl t.ex. resor mellan bostad och fritidshus, andra kan hjälpligt beräknas genom användande av särskilda trafikstringstal för t.ex. biografen, restauranger, teatrar, etc. medan åter andra måste hänföras till objektiva omätbara faktorer som gett vissa områden en ur turist-synpunkt gynnad ställning. För trafik av det senare slaget måste antagligen ett för olika vägsträckor varierande påslag göras med utgångspunkt från analys av den nuvarande trafikens omfattning och sammansättning och av utvecklingstendenserna därvidlag.

När det gäller att fördela den beräknade trafikmängden på olika delområden inom en stad eller region användes i allmänhet olika mått på målområdenas attraktionskraft. Som regel utnyttjas därvid

samma slag av data om "markanvändningen" som berörts i samband med diskussionen ovan av trafikallstringen. För bestämning av vilken trafikbelastning som kan väntas på olika resvägar mellan två områden, för vilka trafikallstringen beräknats, behövs uppgifter om olika egenskaper hos trafiknätet (standard, kapacitet, avstånd i rum eller tid m.m.). När det slutligen gäller att bedöma vilken kapacitet som olika "trafikmedel" skall ges med hänsyn till den beräknade trafiken (t.ex. avvägning mellan personbilstrafik, busstrafik och spårbunden trafik) erfordras bl.a. data som belyser restider (bekvämlighetsfaktor) och kostnader för de resande för olika alternativ.

Behovet av parkeringsutrymmen beräknas i allmänhet med utgångspunkt från vissa fastställda normer som har anknytning

till antalet lägenheter i olika hustyper, till kontorsyta och butiksyta, till antalet gästplatser för hotell och restauranger, till antalet sitt- och ståplatser för biografier och sportanläggningar samt till antalet elever över 18 år för undervisningslokaler o.d.

De metoder som här hittills berörts för beräkning av trafikallstring m.m. har som inledningsvis framhölls främst aktualitet för beräkningar av den intraurbana eller intraregionala trafiken. För beräkningar av den interurbana eller interregionala trafiken har som regel mindre datakrävande metoder använts. Huvuddragen i förfarandena är dock likartade. Björkman (1962) anger att en orts trafikpotential (=trafikallstringsförmåga) främst varierar med befolkningsstorlek, urbaniseringsgrad, levnadsstandard och trafikläge. Data som belyser dessa faktorer skulle alltså behövas. Godlund och Rasmussen (1960) använder för beräkning av trafikflödet för en vägförbindelse mellan Kiruna och Nordnorge främst data om bilantal (med prognoser över bilantalets utveckling) inom olika avståndszoner från berörda centralorter.

Den huvudprincip som använts när det gäller den översiktliga planeringen av det interurbana vägnätet i Sverige har benämnts "pärlbandsprincipen". Den innebär att man lägger trafiklederna

mellan större befolkningsagglomerationer, så att de också berör ett antal mindre samhällen som ligger däremellan, även om detta ger en längre vägsträcka än fågelvägen (SOU 1958:1). Data om tätorternas centralitet och omland är, förutom de data som berörts tidigare, av betydelse vid en sådan planering. Detta aktualiserar därför behovet av data för centralitets- och omlandsbestämningar (se 4.1.3). Sådana data behövs ofta också för en översiktlig avgränsning av de områden som skall beröras i en viss trafikundersökning.

När det gäller beräkningar av underlaget för flygplatser har i regel särskilda metoder använts. I en undersökning av trafikunderlaget för Köpenhamns flygplats antar man (Björkman 1953) att flygtrafikens förändringar till och från området ifråga står i proportion till produkten av ett antal faktorer nämligen: den relativa ökningen av totalbefolkningen, av tätortsbefolkningen, av nationalinkomsten samt en faktor som uttrycker de tekniska förbättringarna av trafiken till flygplatsen, en som anger förbättringarna av flygtrafiken och slutligen en reduktion för biljettpriset.

I en undersökning av den lämpliga lokaliseringen av en jetflygplats i Skåne (Skånes Regionplaneinstitut, Särskilda utredningar 3. 1964) beräknas "passagerarpotentialer" för olika lokaliseringalternativ avseende den inrikes passagerartrafiken. Dessa beräkningar bygger på data om flygbenägenheten på olika avstånd i minuter från nuvarande flygplatser i Skåne samt antalet invånare i tätorter. I vissa fall har trafikstringen beräknats på analogt sätt men med utnyttjande av annan reduktionsbas t.ex. förekomsten av vissa yrkeskategorier. Även data om antal invånare efter inkomst skulle sannolikt vara användbart som utgångspunkt för dylika beräkningar.

4.5.2. Godstrafik

Enkla prognoser över den framtida utvecklingen av godstransporternas omfattning har gjorts genom att en ökningsfaktor, som grundar sig på t.ex. trendanalyser av den hittillsvarande trafikutvecklingen applicerats på nuvarande godstrafikflöden; för en

sådan prognos är då redovisning av dessa flöden tillräcklig. Som exempel på dylik redovisning se den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen 1963 redovisade "Godstransportkarta 1959-1960".

En mera förfinad prognos förutsätter emellertid att en anknytning görs till utvecklingen inom näringslivet (t.ex. att godstrafikalstringen sättes i relation till antalet sysselsatta eller olika mått på produktionsutvecklingen). Flödesredovisningen behöver då kompletteras med en redovisning av data som anger totalt in- resp. uttransporterade godsmängder för olika företag- orter- regioner eller mera ambitiöst också med sådana data kompletterade med destinationsangivelser för dessa godsmängder. Fördelaktigast vore om destinationen kunde anges med koordinater. I så fall kunde den för varje planeringstillfälle lämpligaste regionindelningen göras.

Flera undersökningar (se t.ex. Godlund 1958 b) har visat att transportsträckans längd är en mycket viktig faktor när det gäller fördelningen av godstransporterna på olika transportmedel. I vissa fall har förändringarna i t.ex. lastbilsgodstrafikens omfattning därför beräknats genom att vissa procenttal, som varierat med avståndet, applicerats på de godsmängder som beräknats bli transporterade mellan olika regioner (se t.ex. Olsson m.fl. 1959). I vissa fall har t.ex. när det gäller att bedöma fördelningen av godstransporterna på kanal, järnväg och landsväg särskilda fraktkostnadsberäkningar gjorts (se t.ex. Hägerstrand m.fl. 1960).

För omräkning av de beräknade godsmängderna till fordon krävs uppgifter om antal fordon efter lastförmåga, uppgifter om tomkörning o.dyl.

När det gäller den prognos för näringslivet som ev. skall läggas till grund för beräkningar av godstrafikalstringen inom olika regioner kan sägas att en på input-output analys grundad näringslivsprognos (av det slag som berörts i avsnitt 4.1.2.3) skulle kunna direkt ge data om godsflödet mellan olika sektorer inom näringslivet och mellan olika regioner. En sådan prognos skulle därför vara ett för trafikplaneringen mycket användbart instrument. Eftersom resurser f.n. knappast finns för att upprätta dylika prognoser, synes under 4.1.2.2. berörd typ av näringslivsprognos, med därav betingat databehov vara den bästa ersättningen.

4.6.

BOSTADSFÖRSÖRJNING

Den allmänt tillämpade metodiken för beräkning av bostadsbyggnadsbehovet (Johansson 1958 och bostadsstyrelsens anvisningar förkommunala bostadsbyggnadsprogram 1963 och 1965) utgår från en befolkningsprognos redovisad på ålder, kön och civilstånd. Denna prognos kan med fördel vara av den typ som berörts under 4.1.2.2. På denna prognos appliceras med stöd om konstaterade förhållanden och utvecklingstendenser gjorda antaganden om hushåll inom olika åldersgrupper och civilståndskategorier. På grundval av sådana beräkningar uppskattas nettoförändringar av antalet hushåll mellan två tidpunkter. Detta leder i sin tur direkt till en uppskattning av lägenhetsbehovet. För bestämning av det eventuella nybyggnadsbehovet måste dessutom beräkningar göras över saneringsbehov (vilket i allmänhet uppskattas på grundval av informationer om de nuvarande bostädernas fördelning efter hustyp, ålder storlek och utrustning), "kontorisering" av lägenhetsbeståndet, övergång från permanentbostad till fritidsbostad samt även annan avgång av lägenheter ur bostadsbeståndet.

Vid tillämpningen av denna metod blir databehovet (då med bortseende från databehovet för befolkningsprognosen, vilket redovisas under 4.1.2.2): antal hushåll med angivande av hushållsföreståndarens civilstånd, kön och ålder, antal lägenheter efter ålder, storlek och utrustning, samt data med vars hjälp en bedömning kan göras av antal lägenheter som övergår till kontor eller fritidsändamål under en viss tidsperiod eller som försvinner genom sanering. För dessa sistnämnda bedömningarkrävs i första hand information om storleken av pågående omvandling resp. sanering och konstaterade utvecklingstendenser beträffande dessa förhållanden.

I allmänhet redovisas i bostadsbyggnadsprogrammen den önskvärda fördelningen av bostadsbeståndet på olika storleksgrupper av lägenheter efter antalet rum. En vidareutveckling av beräkningsmetoderna, som innebär att fördelningen på storlek istället, eller också anknyter till bostadsytan i kvadratmeter förefaller vara på gång. Detta kommer i så fall att ställa krav på statistik över lägenheternas storlek efter bostadsyta.

Hushållsbildningen hos ogifta, liksom bostadsefterfrågans inriktning på lägenheter av olika storlek och kvalitet varierar med inkomsten (jfr. bostadsbyggnadsutredningens delbetänkande "Konsumtionsmönster på bostadsmarknaden" SOU 1964:3). Hyresstrukturen liksom hyresnivåns relation till andra priser och till inkomster-na måste likaledes påverka bostadsefterfrågans omfattning och inriktning. Den närmast till hands liggande vidareutvecklingen av den nu i allmänhet tillämpade metodiken för beräkning av bostadsbehovet skulle därför enligt arbetsgruppens uppfattning vara, att efterfrågemodeller utformas, genom vilka här tyvärr även tages till inverkan av inkomstförhållandena och hyrornas storlek.

Behovet av en dylik utveckling av prognosmodellerna understrykes i remissbehandlingen bl.a. av bostadsstyrelsen.

Saneringsbehovet kommer i framtiden att få ökande betydelse för bedömningarna av bostadsbyggnadsbehovet i många kommuner. Denna fråga berördes av arbetsgruppen kortfattat i den preliminära redovisningen. Stockholms stads statistiska kontor lämnar följande synpunkter på bedömningar angående kapitalstockens modernitet eller omvänt- dess saneringsmognad.

"Bedömningar av saneringsmognaden hos ett visst fastighetsbestånd brukar i allmänhet delas upp efter tre olika kriterier. Vid beräkning av den ekonomiska saneringsmognaden är det den fastighetsekonomiska lönsamheten av rivning - nybyggnad i förhållande till bibehållandet av den befintliga bebyggelsen som är avgörande. För att beräkna detta behövs således bl.a. data om nuvarande bebyggelsers avkastning och möjligt markutnyttjande enligt stadsplanen.

Den stadsplanemässiga saneringsmognaden måste kanske i högre grad avgöras genom en bedömning av hygienfrågor, trafikstandard m.m. I sakens natur ligger att övervägandena måste ske i ett översiktligt sammanhang och i form av ställningstaganden till olika standardnivåer.

Den tekniska saneringsmognaden uttrycker bebyggelsens modernitet, underhållsstandard m.m. Byggnadsår och moderniseringsår med omfattning av och kostnad för moderniseringen liksom förekomsten av teknisk utrustning (vatten, avlopp, WC, badrum, centralvärme etc.) är variabler som kan anses beskriva denna typ av saneringsmognad."

Arbetsgruppen konstaterar att i utredningar hittills beräkningar angående saneringsbehovet främst utgått från den senare gruppen av kriterier. Data av denna typ är tillgängliga i bostadsräkningarna. Data för bedömning av övriga kriterier måste enligt

arbetsgruppens uppfattning tas fram genom specialundersökningar.

När det gäller att bedöma om det på ovan beskrivet sätt framräknade behövlige bostadsbyggandet är möjligt att genomföra behövs, dels uppgifter som belyser detta bostadsbyggandes och de resulterande "följdinvesteringarnas" arealbehov dels data som belyser vilken tillgång på mark för sådana ändamål som kommunerna har. För att det rätta tidsperspektivet skall erhållas på möjligheterna att utnyttja den tillgängliga marken behövs även uppgifter angående på vilket stadium i "planeringsprocessen", enligt byggnadslagen, som olika delar av detta markinnehav befinner sig. Data av detta senare slag inhämtas f.n. i anslutning till de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen och skall här inte ytterligare beröras. Beträffande det slag av uppgifter som behövs för att en belysning av arealbehoven för ett visst bostadsbyggande skall kunna anges vill arbetsgruppen anföra följande.

Man har genom åtskilliga undersökningar påvisat att arealbehovet för tätbebyggelse ökat mycket kraftigt under 1900-talet, dels på grund av befolkningsinflyttningen till tätorterna dels till följd av standardökning som i skilda avseende inneburit en ökning av arealbehovet per invånare. (Hägerstrand 1964, Godlund 1964 samt "Ökade ytbehov i stadsbygden"). Den ovan berörda inflyttningen till tätorterna och ökningen av arealbehovet per invånare kan enligt gjorda bedömningar väntas fortsätta, varför tätortsutvecklingen även i fortsättningen skulle komma att innebära en ökning av arealbehovet. Det är av primärt intresse för den fysiska planeringen att följa utvecklingen av tätortsarealerna. Härför behövs data som fortlöpande redovisar tätorternas areala omfattning. En sådan översiktlig statistik skulle kunna produceras på ett förhållandevis enkelt sätt om den i annat sammanhang berörda koordinatsättningen av tätortsinvånarnas bostäder infördes.

För detaljplaneringen är emellertid den totalbild, som skulle erhållas vid en sådan översiktlig redovisning inte tillräcklig. För detaljplaneringen erfordras dessutom data som gör det möjligt att belysa utvecklingen ifråga om arealbehoven för olika "bebyggelsekomponenter" såsom bostäder, skolor, fritidslokaler,

grönområden, trafikleder, industrier, affärer, kontor etc. F.n. införskaffas uppgifter av detta slag genom specialundersökningar (se t.ex. Ökade ytbehov i stadsbygden). En kontinuerlig dataproduktion vore dock önskvärd, dels som stöd för vidareutveckling av olika normer (exploateringsstal o.dyl.) för arealbehovet för bostäder, fritidslokaler, grönområden etc. dels för bedömningar beträffande utvecklingen av den "spontana" areal efterfrågan inom näringslivet m.m.

Behovet av statistik över markanvändningen beröres ytterligare i samband med genomgången av databehovet för vissa andra sektorer inom samhällsplaneringen (Se t.ex. 4.5 "Trafikplanering", 4.8 "Fritids- och naturvårdsplanering". 4.9."Planering för industriområden" och 4.10 "Planering för allmän service.").

4.7. VA-PLANERING

Den översiktliga planeringen beträffande en regions va-problem kan sägas bära ange riktlinjerna för en tillfredsställande lösning av vattenförsörjnings-, avlopps och vattenvårdsfrågorna.

4.7.1. Planering för vattenförsörjning

I den mest utvecklade formen av planering för en regions vattenförsörjning eftersträvar man att redovisa förhållandet mellan tillgång på och behov av vatten i särskilda balansräkningar. Sådana detaljerade vattenbalansberäkningar synes emellertid inte förekomma i större omfattning i Sverige. Detta beror troligen på att i flertalet regioner vattentillgångarna är betydligt större än behoven. I. Larsson (1961) visar med ett enkelt räkneexempel att den infiltrationsyta som behövs för att täcka hela Skånes vattenbehov med grundvatten uppgår till 1.500 kvkm av en totalareal av 11.000 kvkm. Förhållandena kompliceras emellertid av att konsumenterna är synnerligen ojämnt fördelade över denna yta och genom att förutsättningarna för infiltration p.g.a. de varierande geologiska betingelserna är mycket olika. I vissa områden har man därför för att få en tillfredsställande försörjning med vatten tvingats tillgripa t.ex. konstgjord infiltrering, rening av ytvatten och transport av vatten (grund- eller ytvatten) över långa sträckor.

För belysning av tillgångarna av vatten behövs data om nederbörd, avdunstning och växlighetens avgivande av fuktighet genom transpiration samt uppgifter om grundvatten - och ytvattentillgångarnas omfattning och kvalitet. I fråga om ytvattnet krävs dessutom belysning av de säsongmässiga variationerna. Vidare behövs uppgifter om de geologiska förhållandena (jordarternas genomsläplighet, förekomsten av förkastningar och krosszoner i berggrunden. Detta detaljerade databehov synes lämpligen främst bära täckas genom specialundersökningar, varför det inte kommer att vidare beröras av arbetsgruppen.

Om man skall kunna belysa vilken framtida ökning av vattenförbrukningen som en viss beräknad vattentillgång medger behövs förutom en prognos över den framtida vattenförbrukningen (se nedan) uppgifter om hur stor del av tillgångarna som är inmutade genom beslut av vattendomstol.

Vad gäller efterfrågesidan måste en utgångspunkt för en prognos över det framtida vattenbehovet vara den nuvarande vattenkonsumtionen med fördelning efter kvalitetskrav och efter varierande efterfrågeutveckling. Hittills använda prognosmetoder för beräkning av framtida vattenkonsumtion synes vara relativt schablonartade. Såsom exempel kan tas utredningen angående Skånes och Hallands vattenförsörjning (SOU 1965:8). I denna tillämpas beträffande befolkningens vattenkonsumtion vissa genomsnittstal över vattenförbrukningen per år och invånare; dessa tal appliceras sedan på en befolkningsprognos. För industrin göres det summariska antagandet att förbrukningen skall fördubblas eller tredubblas under en viss tidsperiod.

En nära tillhands liggande förbättring av metodiken vad gäller industrins efterfrågan synes vara, att man gör prognoser över produktionsutvecklingen inom olika delar av industrin och på en sådan prognos applicera antaganden angående vattenförbrukningen per produktionsvolymenhet eller lämplig fysisk enhet. I vissa områden kan även jordbrukets vattenförbrukning för tex. konstbevattning vara av intresse. Beräkningar härav skulle då eventuellt kunna ansluta till den odlade arealens utveckling eller till den areella utvecklingen av vissa grödor.

Den för vattenförsörjningsplaneringen behövliga grundprognosen angående befolknings- och näringslivsutveckling torde, med vissa justeringar, kunna vara av den typ som diskuterats under 4.1.2.2. För beräkning av vattenkonsumtionen behövs dessutom data om hushållens nuvarande vattenförbrukning, samt över industrins vattenbehov av olika kvalitet i förhållande till produktionen (mätt i sysselsatta, fysiskt mått eller med produktionsvolymindex) och information om utvecklingstendenser beträffande dessa relationstal. För bedömning av ev. utbyggnadsbehov behövs dessutom uppgifter om befintliga anläggningars (vattenverk, ledningssystem) kapacitet och nuvarande utnyttjningsgrad.

4.7.2. Avlopps- och vattenvårdsplanering

Avloppsanläggningarnas behövlige kapacitet bestämmas i allmänhet på grundval av beräkningar över vattenkonsumtionen med visst tillägg för grundvattentillskott. Härvid sker som regel särredovisning av hushållsvatten och industrivatten av olika föroreningsgrad. Dessa beräkningar kräver därför förutom de data som berörs i föregående avsnitt uppgifter om industriavloppsvattnet. Dessutom fordras om utbyggnadsbehovet skall kunna bedömas data om nuvarande avloppsreningsanläggningars kapacitet.

Vattenvårdsplaneringen avser ju närmast att skydda ytvattnet i sjöar och vattendrag så att de blir lämpliga ur fritidssynpunkt som råvattenkällor m.m. För denna planering behövlige data synes utöver vad som kan erfordras beträffande den allmänna befolkning och näringslivsutvecklingen, främst böra insamlas genom specialundersökningar av olika slag.

4.8 FRITIDS- OCH NATURVÅRDSPLANERING

4.8.1. Fritidsbebyggelse, dimensionerings- och lokaliseringsplanering.

Vid den regionala planeringen av fritidsbebyggelse är och kommer frågan ofta att vara inte hur mycket sådan bebyggelse som behövs inom en viss region utan hur mycket som kan släppas fram med hänsyn till andra intressen (andra fritidsintressen, naturvård, näringsliv m.m.). Vid bedömningar som avser situationen i enskilda regioner kommer därför efterfrågesidan i vissa fall troligen att bli av relativt sekundärt intresse. I många regioner, liksom för bedömningar på riksnivå, torde det dock bli nödvändigt med något slags behovsberäkningar för fritidsbebyggelsen. Sådana beräkningar har hittills redovisats i mycket ringa omfattning.

Ett exempel utgör dock 1962 års fritidsutredning (SOU 1964:47 och 1965:19). Denna har, förutom uppgifter över antalet fritidshus (i huvudsak med länsvis fördelning) för åren 1960, 1961 och 1962, även redovisat vissa översiktliga beräkningar angående behovet av fritidshus fram till 1970. Den har också gjort vissa rekommendationer i fråga om huvuddragen i den framtida lokaliseringen av fritidsbebyggelsen. För den regionala planeringen torde dock ofta mera detaljerade beräkningar vara önskvärda. Med hänsyn till avsaknaden av mera utvecklade metoder har arbetsgruppen dock vid sina bedömningar av databehovet ansett det rimligt att tills vidare utgå från, att en utredningsmetodik som i huvudsak följer den av fritidsutredningen använda, kommer att tillämpas. Behovet av fritidshus bedöms enligt denna metod med utgångspunkt från främst befolkningsutvecklingen (lämpligen antalet hushåll av olika kategorier såsom i de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen) i tätorterna i kombination med antaganden om hur stor del av hushållen som kommer att efterfråga fritidshus. Uppskattningar av sistnämnda slag göres därvid med utgångspunkt från uppgifter om tätortshushållens nuvarande innehav av fritidshus, samt förändringar härutinnan jämte uppgifter om inkomster per hushåll, bostadsbeståndets sammansättning i tätorterna, bilinnehav m.m.

En närmare precisering av databehovet kan enligt arbetsgruppens uppfattning inte ske förrän en vidareutveckling av prognosmetoderna ägt rum.

I fråga om lokaliseringen av det beräknade behovet av fritidshus torde tätortsinvånarnas nuvarande preferenser ifråga om ortsval för fritidshusen ge en första vägledning. Uppgifter behövs därför dels om fritidshusens nuvarande utbredning dels om ägarnas hemort. Eftersom vissa fritidsområden är gamla - ev. mogna för, sanering eller i varje fall orationellt utnyttjade, i vissa fall illa utrustade - vore för bedömningar eller omstruktureringar av sådana områden uppgifter om fritidshusens ålder, storlek och utrustning av intresse.

Som bekant sker ständiga förskjutningar i utnyttjandet av bebyggelse för fritids- resp. permanenta ändamål. Permanentbebyggelse i glesbygder och vissa kusttätorter övergår till fritidsändamål och i vissa områden med fritidsbebyggelse sker en gradvis förändring till permanenta bostäder. Uppgifter om dessa förändringar är av stort intresse både för fritidsplaneringen och för bostadsplaneringen.

Det här diskuterade databehovet kan alltså sammanfattas sålunda: fritidshus efter antal, storlek, ålder och utrustning; ägare efter hemort; samt antal hushåll efter storlek och inkomster i tätorterna, bilinnehav, samt för befolkningsprognoser för tätorterna behövligen data (jämför härvidlag 4.1.2.). Slutligen skulle behövas data som gör det möjligt att bedöma övergången av permanentbostäder till fritidsutnyttjande och omvänt.

För bedömningar av vad ett framräknat behov av fritidshus kan betyda rent fysiskt ifråga om markbehov behövs vidare uppgifter om fritidsbebyggelsens nuvarande "arealkonsumtion", liksom för dess olika delfunktioner, samt om förändringarna i denna variabel (jmf. 4.6.)

4.8.2. Turismen

De undersökningar om turismen i Sverige, som hittills presenterats och som har intresse för den regionala planeringen, har i första hand ägnat sig åt att klarlägga det kommunalekonomiska utbytet av turismen. Under senare år har ett stort antal sådana undersökningar gjorts. Då utfallet avdylika undersökningar kan väntas inverka på kommunernas inställning till turismen och på deras villighet att planera för denna får dessa undersökningar givetvis betydelse även för den regionala planeringen.

Vid beräkningar av ett områdes inkomster från turismen har i huvudsak två olika metoder använts. Den ena metoden benämnes inkomstmetoden eftersom den bygger på insamling av data från dem som har inkomster från turister. Exempelvis har man genom intervjuer med berörda företagare etc. sökt klarlägga hur stor andel av deras omsättning som härrör från turisternas inköp. (Eriksson-Wikström 1961).

Den andra metoden för att beräkna turismens ekonomiska betydelse går ut på att man försöker bestämma turisternas sammanlagda utgifter inom ett visst område genom insamling av uppgifter från turisterna, exempelvis genom intervjuundersökningar på urvalsbasis. (Eriksson-Wikström 1961, Nyqvist 1960). I något fall har uppskattningar av turistutgifterna i ett visst område grundats på data om antalet turister (övernattningar och dylikt) av olika kategoriër inom området, vilka data sedan multiplicerats med uppgifter om dygnsutgifterna per turist enligt undersökningar avseende annan del av riket, vilka bedömts användbara efter viss korrigerings (Finnveden 1960, SOU 1963:45).

I princip skall inkomst- och utgiftsmetoderna ge samma resultat. Inkomstmetoden baseras på uppgifter om omsättningen i kronor räknat för t.ex. inkvarteringsställen, serveringsställen, detaljhandelsbutiker, kommunikationsanordningar, övriga serviceorgan som t.ex. bilverkstäder, frisörer etc. Härtill kommer sedan en uppskattning av hur stor andel av omsättningen inom resp. bransch som hänför sig till turister. Utgiftsmetoden kräver data om antalet turister av olika kategorier inom ett visst område. Det kan därvid vara lämpligt klassificera dessa efter övernattningssätt- t.ex. övernattning på hotell och pensionat, i fritidshus i tält och husvagnar, hos släkt och vänner etc. Det har nämligen konstaterats att utgifterna per turist varierar kraftigt med övernattningssättet. För att belysa belastningen på turistanläggningar och serviceapparat i övrigt behövs dessa uppgifter fördelade över året. Dessutom behövs givetvis data över turistanläggningarnas kapacitet.

Enligt arbetsgruppens uppfattning torde utgiftsmetoden i regel vara både billigare och tillförlitligare än inkomstmetoden och

och därför att föredraga. Därtill kommer att data om antalet turister av olika kategorier (övernattningar) som behövs vid användning av utgiftsmetoden ändå erfordras för beräkning av det fysiska kapacitetsutnyttjandet inom turistindustrin. Arbetsgruppen anser av dessa skäl att databehovet för denna typ av utredningar bör bedömas med utgångspunkt från utgiftsmetoden.

Om egentlig planering skall kunna bedrivas ifråga om turistanläggningarnas lokalisering och dimensionering krävs prognoser för "turistindustrins" utveckling inom olika regioner. Det förefaller inte utslutet att en användbar prognosmodell skulle kunna konstrueras där utvecklingen inom ett visst turistområde gjordes beroende av t.ex. befolknings- och inkomstutvecklingen inom andra regioner med vilka vissa turistsamband kunnat konstateras. För närvarande vet vi emellertid inte om denna väg är framkomlig, dvs. om så stabila relationer turistregion/avnämarregion finns att man på grundval av utvecklingen i de senare kan bygga upp en prognos över turismens utveckling i den förra. Sannolikt har vi att räkna med ett mycket komplicerat mönster av samband, i vilket snabba förskjutningar kan äga rum och där utlandets inverkan både som marknad för turistnäringen i Sverige och som konkurrent till denna kommer att få stor betydelse för modellens tillförlitlighet.

Arbetsgruppen håller därför för troligt att de behövliga prognoserna i varje fall tills vidare måste grundas på trendanalyser över t.ex. utvecklingen av antalet övernattningar för olika turistanläggningar, av dygnsutgifterna per turist (uppskattade enligt utgiftsmetoden) och av turistomsättningen inom olika områden. På grundval av dylika prognoser torde sedan turistverksamhetens behövliga kapacitet, nyinvesteringsbehov och arealbehov kunna bestämmas. Utöver nyss berörda data erfordras därvid uppgifter om turistanläggningarnas nuvarande kapacitet, investeringar och arealinnehav.

Databehovet för planering för turismen synes alltså kunna sammanfattas sålunda: Kontinuerlig redovisning av antalet turister av olika kategorier med fördelning över året, data över dygnsutgifterna för olika turistkategorier samt uppgifter om turistanlägg-

ningarnas kapacitet, investeringar och arealinnehav.

4.8.3. Naturvårdsplanering

Naturvårdsplaneringen har till huvudsaklig uppgift dels att säkerställa nya naturvårdsobjekt, som kan vara betingade av vetenskapliga intressen eller av allmänhetens behov av fritids- och strövområden, dels att svara för landskapsvården så att exploateringar av olika slag inte verkar förfulande på landskapsbilden. Någon egentlig planeringsmodell i vilken denna komplicerade målsättning kan belysas kan inte sägas existera för närvarande.

Det förefaller emellertid arbetsgruppen troligt att en "prognosmodell", som skall kunna bli användbar för naturvårdsplaneringen måste belysa olika intressens markbehov, såväl markanvändningen inom olika delar av näringslivet som markbehoven för bostadsbebyggelse, fritidsändamål etc. Som grundval för en sådan markanvändningsprognos måste ligga grundläggande regionala näringslivs- och befolkningsprognoser av i huvudsak det slag som berörts under 4.1.2. Härtill måste emellertid knytas bedömningar av vilken förändring i markanvändningen inom olika sektorer av samhällslivet som en viss näringslivs- resp. befolkningsutveckling kan komma att ge upphov till. Även om man måste räkna med att en sådan modell som prognos betraktad måste bli mycket osäker skulle den dock kunna ge vissa för naturvårdsplaneringen betydelsefulla upplysningar om var riskerna för en ur naturvårdssynpunkt negativ förändring av markanvändningen är störst.

Arbetsgruppen vill i detta sammanhang också beröra ett specialproblem med anknytning till naturvårdsplaneringen nämligen exploateringen av sand och grus.

När det gäller exploateringen av vissa naturtillgångar som sand och grus synes tillgångssidan lämpligen få belysas genom specialundersökningar. Behovet av sand och grus torde kunna beräknas med utgångspunkt från tendenserna i den hittillsvarande förbrukningen inom olika regioner samt med användande av prognoser för näringsliv samt investeringar i industribyggnader, löstäder, trafikleder etc. som berörts i andra sammanhang i denna utredning (Jfr. 4.1.2 4,5 och 4.6).

4.9. PLANERING FÖR INDUSTRIOMRÅDEN

Data som behövs för den mera översiktliga planeringen ifråga om industrins lokalisering har redovisats under 4.2. "Lokaliseringsplanering". I detta avsnitt skall något beröras den mera detaljerade planeringens behov av data.

Vanligen beräknas storleken på industriområden med utgångspunkt från prognoser över antalet sysselsatta, i allmänhet med uppdelning på olika branscher, samt med utnyttjande av en kvot för markbehov per sysselsatt (Forbat 1962 och Wästlund 1965).

Försök har även gjorts att använda saluvärdet (Holm 1964) och förädlingsvärdet i kombination med uppgifter om antalet sysselsatta (Se bilaga 2 a) såsom utgångspunkt för sådana beräkningar. I en nyligen redovisad undersökning (Wästlund 1965) konstateras samvariation föreligga mellan följande variabler: markyta - antal sysselsatta, lokalyta - antal sysselsatta, markyta - saluvärde, lokalyta - saluvärde, markyta-förädlingsvärde, lokalyta-förädlingsvärde samt lokalyta-markyta. Kvoterna mellan dessa storheter betecknas dock som relativt otillförlitliga. Mest tillförlitliga ur planeringssynpunkt anses kvoterna lokalyta - antal sysselsatta och lokalyta - saluvärde vara. Vid ändamålsenlig branschindelning rekommenderas en kvot markyta - antal sysselsatta till försiktig användning.

I samma undersökning påtalas också att markutnyttjandet varierar med industriområdets belägenhet (exploateringsgraden av "väl belägna" industriområden är högre), vilket givetvis påverkar de ovan berörda kvoterna. Det förhållandet att inte enbart tomtens storlek utan även dess form (djup) påverkar exploateringsmöjligheterna inverkar också på kvoterna.

För planering av industriområden skulle, om man kan utgå från samvariation som berörts ovan, behövas en prognos för näringslivet som redovisar sysselsatta inom olika industribranscher samt eventuellt även saluvärdet och dess utveckling. Om inte enbart markbehovet skall beläggas utan även behovet av lokalytor ökar tillräckligt tillförlitligheten om i prognosen en uppdelning kan göras på sysselsatta inom administration och övriga sysselsatta (Wäst-

lund 1965). Den behövliga prognosen torde därför med vissa justeringar bli av den typ som redovisats under 4.1.2.2. med därav följande databehov. Det därutöver tillkommande statistikbehovet skulle vara uppgifter om industrimarkens och industrilokalernas omfattning.

Göteborgs stads statistiska kontor har anmärkt att förekomsten av skiftesarbete även måste beaktas i beräkningar av det slag som berörts ovan.

4.10 PLANERING FÖR ENSKILD SERVICE

Synpunkter på databehovet för översiktliga beräkningar av sysselsättningen och dess förändringar inom serviceverksamheterna har lämnats under rubriken "Grundläggande befolknings- och näringslivsprognoser" (se 4:1:2). I detta avsnitt kommer serviceverksamheterna att betraktas mera ur detaljplaneringens synvinkel. Härvid kommer att beröras databehovet för bedömning av serviceverksamhetens dimensionering och anspråk på lokal- och markutrymme samt för dess lokalisering.

4.10.1 Detaljhandel m.m.

Här skall två närbesläktade metoder för beräkningar beträffande detaljhandelns dimensionering beröras, en mera överslagsmässig, som kommit till användning i åtskilliga generalplaner och en mera detaljerad som prövats av Per Holm bl.a. för Gävle och Växjö.

Den enklaste approximeringen av underlaget för serviceverksamheten kan erhållas genom bestämning av antalet invånare inom det område som skall betjänas. Eftersom centralortsbefolkningen erfarenhetsmässigt svarar för en relativt sett större del av omsättningen än omlandsbefolkningen kan beräkningarna förbättras genom att centralortsbefolkningen och omlandsbefolkningen ges olika vikter i underlagsberäkningarna. En ytterligare förbättring torde i regel uppnås om man också tar hänsyn till inkomstnivån i den berörda regionen i förhållande till den för riket genomsnittliga. Beroende på inkomstnivån i regionen justeras därvid kundunderlaget uppåt eller nedåt. (Hamrin 1962).

Eftersom inte alla typer av detaljhandel och andra slag av serviceinrättningar i lika grad vänder sig till hela befolkningen kan vidare vid beräkningar avseende enskilda branscher bättre bedömningar av kundunderlaget ofta göras genom utnyttjande av uppgifter om befolkningens ålderfördelning, socialgruppsfördelning, näringsgrensfördelning, bilinnehav m.m.

I den här berörda enklare modellen sättes ett enligt någon av ovanstående metoder bestämt "kundunderlag" sedan i relation till nuvarande butiksfasadlängd eller butiksyta. Eventuellt göres därvid uppdelning på olika servicebranscher eller typer av affärer. Vidare görs för prognosen antaganden om utvecklingen av butiksfasadlängd eller butiksyta per kund (ev. med uppdelning på branscher eller olika typer av affärer). Dessa antaganden appliceras sedan på tillgängliga prognoser över befolkningsutvecklingen i centralort och omland, varigenom en uppskattning om det framtida behovet av butiksutrymmen i centralorten erhålles. Med ledning av dessa beräkningar uppskattas sedan också detaljhandels markbehov (jämf. 4.5 behovet av parkeringsplatser).

Databehovet för denna variant kan alltså sammanfattas sålunda. Data för befolkningsprognos (se 4.1.2) för centralorts- och omlandsbestämningar (se 4.1.3), uppgifter om inkomst per invånare, eventuellt med fördelning på näringsgrenar, data om bilinnehav, uppgifter om butiksfasadlängd eller butikslokalyta med uppdelning på branscher och/eller affärstyper samt slutligen uppgifter om av detaljhandeln disponerad resp. utbyggd tomtyta.

I ett antal utredningar har som ovan nämnts en mera detaljerad metodik prövats (Holm 1960 och 1962). Denna går ut på att man bestämmer detaljhandels lokalbehov via beräkningar av den framtida omsättningen inom detaljhandeln. Som underlag för bestämningen av omsättningen användes då prognoser för det framtida befolkningsunderlaget, över inkomsten per invånare samt över den andel av inkomsten som kan tänkas komma att användas för detaljhandelsinköp.

Vid bestämning av den senare faktorn kan underlaget vara detaljhandels nuvarande omsättning samt riksprognoser över konsumtionens utveckling m.m. Givetvis skulle det för beräkningar av det framtida lokalbehovet etc. innebära en förbättring om prognoser över den regionala konsumtionsutvecklingen kunde göras på sätt som diskuterats i bilaga 2 a. Liksom vid beräkningar av kundunderlaget i det förra alternativet är det motiverat att vid beräkningar av omsättningsunderlaget för en viss centralort ta hänsyn till det avtagande inflytande som centralorten har inom sitt omland.

Sedan omsättningens förändring inom detaljhandeln beräknats, bestämmes behovet av lokalytor genom att man på detta tal applicerar antaganden (prognoser) över förändringen av omsättningen per ytenhet.

Den berörda tekniken kan givetvis även användas vid undersökningar som rör enskilda branscher om för detta ändamål anpassade data kan erhållas. Dvs. bland annat omsättningssiffror och nuvarande lokalytor fördelade på olika branscher och/eller affärstyper. Holm använder uppdelningen livsmedelsbutiker, övriga närhetsbutiker, butiker för försäljning av kläder, skor och bilar, övriga centrumbutiker samt varuhus.

Denna variant kräver alltså, utöver de data som presenterats tidigare i detta kapitel, uppgifter om omsättningen inom detaljhandeln med uppdelning på branscher eller olika typer av affärer samt vid hög ambitionsgrad data för belysning av den regionala konsumtionens utveckling.

För översiktlig bestämning av den lämpliga lokaliseringen av en viss serviceinrättning har oftast använts uppgifter om olika orters läge i "centralortshierarkien" (se 4.1.3) data om kommunikationer, trafikleder och deras kapacitet, bilinnehav etc. För diskussionen ifråga om detaljlokaliseringen inom en viss tätort kan detaljuppgifter om t.ex. resandefrekvensen vid en viss hållplats för kollektiva transportmedel vara av stort värde. Speciellt i storstäderna, men även i andra orter med stor arbetskraftspendling, där endast en del av befolkningen bor direkt intill arbetsplatserna men ofta gör sina detaljhandelsinköp där, blir uppgifter om dagbefolkningens storlek, inkomst etc. av stort intresse för bestämning av kund- eller omsättningsunderlag för lokalisering- och dimensioneringsbedömningar.

Till tidigare berörda data bör därför här fogas uppgifter om dagbefolkningens storlek och inkomster.

De här diskuterade förfaringssätten för bestämning av detaljhandelns omfattning och lokalisering kan i sina huvuddrag även tillämpas på andra slag av serviceinrättningar. Beroende på dessa inrättningars funktion kan underlaget bestämmas på grundval av totalbefolkningens antal, vissa delar av den, dess inkomster etc. Relationerna befolknings- eller inkomstunderlag, serviceinrättningens kapacitet, golvyta, tomtyta behöver då belysas med lämplig statistik.

Detaljhandelns kapacitet har i det föregående uttryckts som omsättning i kronor eller direkt i golvyta eller butiksfasadlängd. Motsvarande data erfordras för t. ex. biografier, teatrar, hotell, idrottsanläggningar etc. Kapacitetsmättet kan då i många fall bättre uttryckas med t. ex. uppgifter om sittplatser och årlig publikfrekvens än med data om omsättningen i kronor.

I många fall torde det bli nödvändigt att justera här beskrivna beräkningar med hänsyn till att underlaget, räknat i omsättning eller invånareantal, kommer att variera under årets olika delar till följd av inverkan från turismen. Jmf. 4.8.

Sveriges köpmannaförbund använder en metodik i sin planering som i stora drag ansluter till de förfaringssätt arbetsgruppen beskrivit. Beräkningarna grundas på fyra huvudfaktorer: Befolkningsunderlag, konsumtionen per capita, fördelningen av inköpen över året samt på olika branscher samt yteffektiviteten inom detaljhandeln. (omsättningen per m^2 totalyta). Det i anknytning till denna modell redovisade databehovet framgår i huvudsak av arbetsgruppens preliminära genomgång.

Geografiska institutionen vid Göteborgs universitet framhåller att i fråga om den enskilda servicen liksom ifråga om hälsovårdsplanering m.m. hade i högre grad bort påpekats behovet av detaljredovisade åldersdata eftersom konsumtionen av tjänsterna varierar starkt genom ålderscykeln.

4.10.2. Partihandeln

Med hänsyn till partihandelns mindre bundenhet till befolkningsunderlag etc. är det svårare att finna lämpliga prognosmetoder för dess utveckling än vad fallet är för detaljhandeln. Det finns i dag två betydelsefulla utvecklingstendenser inom partihandeln, som i varje fall delvis får inflytande på databehovet för dimensionerings- och lokaliseringdiskussionen ifråga om denna verksamhet. Den ena är att det för en stor del av partihandeln sker en kraftig koncentration till ett fåtal platser i landet, den andra är att hela butikskejsor anknytes till distributionscentraller i tämligen fasta mönster, något som speciellt gäller livsmedelshandeln. I det senare fallet blir ju den direkt anknytna detaljhandelns utveckling avgörande för partihandelns dimensionering och lokalisering, varför samma metodik som redovisats under 4.10.1 torde kunna användas med viss justering. Detta torde vara fallet även för stora delar av den till storstadsområdena koncentrerade partihandeln. Härvid synes dock inte en lika kraftig regional differentiering av bakgrundsinformationen erfordras som beträffande detaljhandeln. Däremot torde en detaljerad uppdelning av omsättningen efter branch eller varuslag vara önskvärd.

För att i förekommande fall den under "Detaljhandeln" använda metodiken skall kunna tillämpas även på partihandeln, fordras utöver de data som berördes under 4.10.1 uppgifter om partihandeln efter bransch ifråga om omsättning, lokal- och tomtytter.

En specialfråga vid planeringen inom partihandeln är frågan efter vilka principer man i förekommande fall indelar landet eller delar därav i försäljningsdistrikt. Ofta torde därvid någon av de under 4.1.3 redovisade metoderna för centralitets- och omlandsbestämningar (Arpi-Hall 1964) komma till användning.

Vid planeringen för den indelning av riket i s.k. kommunblock som fastställdes av Kungl. Maj:t 1964 utgick man från att dessa enheter skulle bestå av s.k. centrerade regioner med visst befolkningsunderlag. Varje enhet kom därför i princip att bestå av en centralort och dennas omland mätt på viss nivå och anpassat till tidigare kommun- och församlingsgränser. Eftersom den centrerade regionen i allmänhet väl avspeglar kommunikationernas, de sociala kontakternas m.m. inriktning kommer den sannolikt att användas även i fortsättningen som hjälpmedel vid avgränsning av lämliga administrativa enheter av olika slag.

I kungörelsen angående landets indelning i kommunblock (SFS 1962:35) stadgas att det för varje län skall finnas en av Konungen fastställd plan, som utvisar den med hänsyn till befolkningsförhållandena och den ekonomiska utvecklingen ävensom de kommunala förvaltningsuppgifternas omfattning och beskaffenhet samt förhållandena i övrigt lämpligaste indelningen av länet i kommuner. Med hänsyn till de förändringar som kan ske i här berörda avseenden kan ändringar i den 1964 fastställda planen komma ifråga. Statistikbehoven för en sådan planering äger alltså fortfarande giltighet, i synnerhet som i stort sett samma data synes kunna komma till användning när det gäller planeringen för administrativa enheter av annan storlek.

Statistikbehovet för här berörd planering sammanfattas sålunda: data som underlag för omlandsavgränsningar (se 4.1.3) samt data för befolkningsprognoser. Eftersom administrativa enheter med ett väl differentierat näringsliv ofta eftersträvas, i varje fall på kommunnivå, kan den behövliga befolkningsprognosen lämpligen vara av under 4.1.2 redovisat slag, med därav betingat databehov.

4.12 SAMMANFATTNING AV DATABEHOVET: REDOVISNINGSENHETER OCH REDOVISNINGSSINTERVALL.

4.12.1 Sammanfattning av databehovet.

Arbetsgruppen har i bifogade två matriser (tabellerna 3 a och 3 b) i sammanfattning redovisat behovet av data för olika sektorer inom samhällsplaneringen sådant det framkommit vid genomgången tidigare i avsnitt 4. I de båda matriserna har för överskådlig- hets skull vid sammanställningen av statistikbehoven, sådana de redovisas i avsnitt 4, vissa förenkligar och schematiseringar måst göras. Sålunda har databehovet för centralitetsbestämningar och omlandsavgränsningar inte särbehandlats. Vidare har i vissa fall endast ett "databehov" medtagits när flera alternativ före- legat. Rubriceringen har av utrymmesskäl måste göras ofullstän- dig, men den följer, beträffande matrisens rader, i huvudsak rub- rikerna i avsnitt 4 (Statistikbehov) och avseende dess kolumner rubrikerna i avsnitt 5 (Dataproduktion). Viss bristande överens- stämmelse mellan redovisningen i avsnitt 5 och matrisen finns på så sätt att en viss datatyp i matrisen kan uppträda under mer än en huvudrubrik medan den i avsnitt 5 i allmänhet behandlas på endast ett ställe. I sammanställningen upptas inte de flödes- data som behövs för regional "input-outputanalys". Som framgår kommer valet av befolknings- och näringslivsprognos att i stor omfattning bestämma databehovet inom resp. planeringssektor. I tabell 4 redovisas den mot detta behov svarande nuvarande data- produktionen på regional nivå. Som synes är de redovisade beho- ven i åtskilliga fall betydligt större än tillgången.

4.12

4.12

The image shows a large, faint grid table, likely a ledger or data table. The grid consists of approximately 10 columns and 20 rows. The text within the grid is extremely faint and illegible. The table is centered on the page and occupies most of the visible area.

4.12

4.12

The image shows a large, faint grid table, likely a ledger or data table. The grid consists of approximately 10 columns and 20 rows. The text within the grid is extremely faint and illegible. The table is centered on the page and occupies most of the space between the two '4.12' labels. The grid lines are thin and light, and the overall appearance is that of a scanned document where the original content has faded significantly.

Tabell 4

Jämförelse mellan databehov och datatillgång.

Som redovisade upptages endast data som är tillgängliga för kommun eller mindre enhet (gäller ej trafikflödesdata).

Databehov	Datatillgång			
	Redovisning		Redovisning saknas men grunddata finns	
	Årlig	Längre interv.	Årlig	Längre interv.
TOTALBEFOLKNING				
Antal, ålder, kön	1	1		
Civilstånd		1	1	
Födda, antal	1			
Födda, antal och kön			1	
Döda, antal	1			
Döda, kön, ålder, civilstånd			1	
Ut- och inflyttade antal, kön och ålder	1			
Ut- och inflyttade civilstånd			1	
Inkomst	Delvis			
Inkomst i komb. med ålder			1	
Bilnehav		1		
Utbildning		Delvis		
HUSHÅLL				
Hh. efter föreståndarens ålder, civilstånd		1		
Hh. efter familjemedlemmarnas ålder och sysselsättning		1		
Förvärvsarbetande kvinnor i komb. med antalet barn (0-10 år) efter ålder (ettårsgruppen)		1		
Hh. efter inkomst				
Innehav av fritidshus med angivande av läge (kommun)				
Bilnehav		Delvis		

Databehov	Datatillgång			
	Redovisning		Redovisning saknas men grunddata finns	
	årlig	Längre interv.	Årlig	Längre interv.
<u>ARBETSMARKNAD</u>				
<u>Förvärvsarbetande</u>				
Nattbefolkning				
Antal efter näringsgren	Delvis	1		
Ålder, kön, civilstånd		1		
Utbildning		Delvis		
Yrke		Delvis		
Dag bef. efter näringsgren, ålder och kön		1		
Jordbruksföretagare efter ålder i komb. med brukningsenheternas storlek		60	Delvis	
Pensioneringsålder efter näringsgren				
<u>Arbetsförmedlingsverksamhet</u>				
Antal arbetssök. efter ålder, kön, näringsgren och utbildn.				1
Arbetsförmedlingsverksamhet (Lediga platser, tillsatta platser, arbetskraftsomsättning)				1
<u>Löner</u>				
Efter näringsgren			Delvis	
<u>PRODUKTION</u>				
<u>Jordbruk</u>				
Åker och betesareal		1		1
Brukningsenheter efter storlek (komb. åker och skogsinnehav)		delvis		1
Producerade grödor		1		
Husdjur		1		
Råvaruförbrukning (gödningsmedel m.m.)				
Produktionsvärde				

Databehov	Datatillgång			
	Redovisning		Redovisning saknas men grunddata finns	
	Årlig	Längre interv.	Årlig	Längre interv.
<u>Skogsbruk</u>				
Skogsareal efter ägare		1		
Tillväxt		1		
Avverkning		1		
Produktionsvärde				
<u>Fiske</u>				
Landad fångst ton	1			
värde		1		
<u>Industri efter bransch</u>				
Prod. förädlingsvärde			1	
Förbrukning av råvaror, halvfabrikat, el. och bränsle, värde			1	
Prod. och förbrukning i fysiskt mått			1	
<u>Byggnads- och anläggningsv.</u>				
Prod. förädlingsvärde				
Prod. i fysiskt mått (volym, yta etc.)				
Råvaruförbrukning värde och fysiskt mått				
<u>Enskild serviceverksamhet efter branscher</u>				
Omsättning (detalj- och partihandel)		1		
Andra kapacitetsmått (sittplatser etc.)				
<u>Kommunal och statlig serviceverksamhet</u>				
Omsättningsvärde och/eller "fysiskt" kapacitetsmått beroende på verksamhetens art. (skolor, ålderdomshem, sjukhus etc.)		Delvis		

Databehov	Datatillgång			
	Redovisning		Redovisning saknas men grunddata finns	
	Årlig	Längre interv.	Årlig	Längre interv.
Vattenförbrukning hushåll	1			
Vattenförbrukning näringsliv efter bransch, kvalitetskrav		Delvis		
Vattenprod. kommunal anläggning	1			
Vattenprod. enskild anläggning				
Till avloppsrening anslutna pers.	1			
Avloppsreningsverk, kapacitet	1			
<u>Turiststatistik</u>				
Antal övernattningar av olika slag (hotell, pension, tält etc.)				
Dygnsutgift per turistkategori				
KAPITALSTOCK OCH INVESTERINGAR				
<u>Permanentbostäder</u>				
Kapitalstock alt. brandförsäkringsvärde				
Investering under året				
Färdigställda lägenheter	1			
Beståndet av lägenheter efter:				
Hustyp			1	
Storlek (rumsenheter el. våningstor)			1	
Utrustning - kvalitetsgrupp			1	
Hyra				
<u>Fritidsbostäder</u>				
Storlek				
Ålder				
Utrustning				
Utnyttjandetid per år				

Databehov	Datatillgång			
	Redovisning		Redovisning saknas men grunddata finns	
	Årlig	Längre interv.	Årlig	Längre interv.
<u>Byggnads- och anläggningsinvesteringar inom näringslivet.</u>				
Industribyggnader efter branch				
Kapitalstock brandförsäkringsvärde				
Investeringar under året				
Fabrikslokalyta				
Lageryta				
Kontorsyta				
Lokaler för enskilda serviceändamål efter bransch				
Kapitalstock brandförsäkringsvärde				
Investeringar under året				
Butikslokalyta				1
Lager				1
Kontor				1
<u>Investeringar i maskiner och transportmedel</u>				
Investeringsvärde				
Antal bilar				
<u>Kommunala och statliga investeringar</u>				
Årliga investeringar efter verksamhetsgrenar		Delvis		
KOMMUNALA FINANSER				
Antal skattekonor. Fys. och jur. pers.		1		
Utdebitering		1		
Statliga skattebidrag (utjämningsbidrag)		1		
Lån		1		
Utgifter efter verksamhet		Delvis		1
Investeringar se statliga och kommunala invest. ovan)				

Databehov	Datatillgång			
	Redovisning		Redovisning saknas men grunddata finns	
	Årlig	Längre interv.	Årlig	Längre interv.
MARKANVÄNDNING (icke areella näringsgrenar)				
Tätorternas totalareal				1
Trafikarealer, vägar, järn- vägar, hamnar, flygfält				
Bostadsarealer				
Arealer för fritidsbebyg- gelse				
Övriga fritidsarealer				
Arealer för industri efter bransch utnyttjad resp. disp.				
Arealer för enskild service efter bransch				
Arealer för kommunal och statlig service och admi- nistration med uppdelning efter verksamhet				
TRAFIK				
Följande data efter katego- rier av transportmedel				
Antal fordon, flöde			1	
Antal personer, flöde		Delvis		
Godsmängd, flöde			1	
Antal personer, destination		Delvis		
Antal fordon, destination		Delvis		
Godsmängd, destination				

4.12.2. Redovisningsområden.

Arbetsgruppen har i sin genomgång av databehovet under 4.1 - 4.11 endast i undantagsfall berört frågan om för vilka geografiska områden statistik skall produceras. Det har befunnits mest ändamålsenligt att, bl.a. för undvikande av upprepningar, koncentrera behandlingen av dessa frågor till detta avsnitt av utredningen.

Samhällsplanering bedrivs som framhölls i avsnitt 3 på flera olika nivåer inom statlig och kommunal förvaltning med varierande detaljeringsgrad. Data behövs därför för att belysa situationen inom olika administrativa områden till vilka viktigare beslutsfunktioner är knutna t.ex. kommuner/kommunblock och län. Det är emellertid uppenbart att nuvarande administrativa områden i många fall, t.ex. för underlagsberäkningar för service av olika slag är olämpliga. Planeringsregioner som övertvårar administrativa gränser förekommer därför ganska allmänt.

Flera försök har gjorts att avgränsa särskilda för planeringsändamål lämpade statistikredovisningsregioner (se t.ex. arbetsmarknadsstyrelsens A-regioner, samma verks riksregioner och statistiska centralbyråns förslag till S-regioner). En särskild arbetsgrupp inom ERU har utarbetat ett förslag omfattande 70 regioner sammansatta av hela kommunblock. Statistiska centralbyrån har uttalat sin avsikt att använda dessa regioner för sin statistikredovisning och rekommenderat även andra statistikproducenter att använda dessa.

I en promemoria som utarbetats inom ERU i anslutning till detta regionförslag framhålles att regioner av denna typ inte skall uppfattas som planeringsregioner i administrativ bemärkelse även om den statistik som redovisas på dem kan ha betydelse för planeringsverksamheten på många områden. Många gånger kan det vara nödvändigt eller lämpligt att avgränsa särskilda undersökningsområden för vissa enskilda planeringsändamål. Med hänsyn härtill kan statistikredovisning för kommunblocksregionerna inte ersätta redovisning för mindre enheter. En fortsatt detaljstatistik för

kommuner, församlingar, tätorter m.m. måste därför bibehållas och utgöra grundval för den regionala planeringen bl.a. på länsplanet och för skapande av de för olika ändamål erforderliga planeringsregionerna.

Arbetsgruppen anser det utan ytterligare motiveringar bestyrkt att huvuddelen av den statistik som bedömes erforderlig för den regionala planeringen behöver produceras för de administrativa områden till vilka planeringsfunktionerna främst är knutna, nämligen kommuner/kommunblock och län. En ändamålsenlig planering för dessa enheter fordrar emellertid, av skäl som nyss berörts även data som belyser förhållandena inom dessa enheters olika delar. Vissa delar av den berörda statistiken behöver därför dessutom redovisas för församlingar och tätorter: beträffande trafik- och skolplanering m.m. även för delar av större tätorter.

Enligt arbetsgruppens uppfattning skulle emellertid denna detaljplanerings behov av statistisk information bäst tillgodoses genom införande av koordinatsatta data. Sådana data skulle även vara till påtaglig fördel för den översiktliga planeringen.

Redovisningar gjorda med utgångspunkt från koordinatsatta data har hittills främst prövats ifråga om totalbefolkningen eller olika åldersgrupper inom denna, i första hand som ersättning och eller komplement till de sedvanliga befolkningsprickkartorna. S.k. rutkartor finns för ett ganska stort antal län (t.ex. Kronobergs, Kristianstads, Blekinge m.fl.), även för vissa städer (t.ex. Gävle och Trollhättan).

I viss utsträckning har koordinatsatta data använts direkt i planeringsarbetet t.ex. i pågående analyser av arbetskraftspendlingen i Göteborgsregionen, som underlag för trafikplaneringen, men även i skolplaneringen. Påtagligt är emellertid att koordinatsatta data hittills endast använts i förhållandevis begränsad omfattning. Detta beror - förutom på att metoden är förhållandevis ny - sannolikt på att metoden ter sig mödosam och ekonomisk i fall där det är fråga om lösning av enstaka planfrågor.

Metodens fördelar framträder egentligen först när koordinatsättningen blir tillgänglig på ett sådant sätt att den inte behöver ombesörjas av utredaren/planeraren för ett enstaka tillfälle. Trots den hittills begränsade användningen av koordinatsatta data anser arbetsgruppen att fördelarna med denna metod är uppenbara. Redan i samband med att Hägerstrand (1955) introducerade den berörde han något metodens fördelar för samhällsplanering och korologisk forskning. Arbetsgruppen, som anser att vad som då anfördes fortfarande äger giltighet, vill sammanfatta fördelarna med koordinatsatta data sålunda:

Koordinatsatta data skulle:

- 1) göra det möjligt att erhålla mera detaljerade upplysningar om förhållandena inom administrativa enheter eller tätorter; detta har speciellt värde för tämligen detaljerade former av planering. Fördelarna måste här vidlag bedömas som särskilt stora för trafikplaneringen och för sådan sektorsplanering i övrigt som berör trafikledernas utnyttjande i olika avseenden t.ex. för lokalisering av serviceinrättningar av olika slag.
- 2) ge möjligheter till i tiden konstanta redovisningsenheter, som blir oberoende av eventuella justeringar av administrativa gränser. Detta betyder givetvis inte att arbetsgruppen därmed anser att statistikredovisningen för administrativa enheter skulle bli obehövlig. Det är självklart att statistik måste produceras för de områden till vilka viktigare beslutsfunktioner är knutna.
- 3) öka möjligheterna till avgränsning av funktionella undersökningsområden. Den nu oftast praktiserade metoden att anpassa det från början som funktionellt betraktade undersökningsområdet till administrativa gränser (kommun eller församling) medför i många fall otillfredsställande approximationer och kan väntas göra så i ännu högre grad i framtiden efterhand som de administrativa enheterna blir större.
- 4) göra det lättare att konnektera data av olika slag, i synnerhet i de fall sådana data beröres som inte redovisas för administrativa enheter.

- 5) ge större möjligheter att genom ADB genomföra vissa typer av undersökningar som har anknytning till den regionala planeringen. Sålunda torde exempelvis en detaljerad kartering av olika variabler lätt kunna genomföras. Vidare kan lösningar på sådana planeringsproblem, som kräver hänsynstagande till ett stort och detaljerat grundmaterial och/ eller som kräver att ett flertal alternativ belyses, erhållas förhållandevis enkelt. Koordinatsatta data gör det också möjligt att utnyttja geometriska komponenter i databehandlingen t.ex. avstånd, riktning och yta. Exempel på fall där dessa fördelar kan utnyttjas är konstruktion av skolskjutssystem och alternativa beräkningar för lokalisering av olika såväl statliga som kommunala och enskilda serviceinrättningar.
- 6) ge grundmaterial "ur vilket statistiskt korrekta stickprov kan tagas vid studiet av olika slags lägesförhållanden" (Hägerstrand 1955). T.ex. vid undersökningar angående inverkan på beteendet i olika avseenden av avståndet till olika serviceinrättningar, centralorter, arbetsplatser etc.
- 7) medföra möjligheter till förenkling av moment inom vissa statistikproduktioner, t.ex. skulle tätortsavgränsningar kunna genomföras automatiskt.

Med hänsyn till vad som här framhållits finner arbetsgruppen att statistik som behövs för regional planering i princip bör vara tillgänglig för församlingar, kommuner/kommunblock, tätorter, delar av större tätorter, s.k. blockregioner och län. Vissa data bör dessutom koordinatsättas. Arbetsgruppen kommer att i avsnitt 5 i varje särskilt fall ange för vilka enheter statistik av olika slag bör redovisas.

En särskild utredning (fastighetsregisterutredningen) har bl.a. arbetat med frågan om införande av koordinater på fastigheter. Ett förslag i denna fråga har remitterats hösten 1966 och mötts av allmänt gillande. Förslag om inrättandet av ett centralt fastighetsregister med bl.a. koordinater för lägesbestämning av fastigheter har förelagts 1968 års riksdag.

4.12.3.

Redovisningsintervall

Inom den del av samhällsplaneringen, som arbetsgruppen berört kan förekomma eller efterfrågas prognoser med i huvudsak två olika tidsperspektiv. Det är fråga dels om prognoser för en relativt kort tidsperiod på t.ex. 5 år eller något mer, dels om prognoser för en medellång period av 15 till 20 år. Eftersom livslängden på de investeringar, för vars dimensionering m.m. prognoserna bl.a. användes, inte sällan är 50 år eller mera, finns det i och för sig behov av prognoser som belyser ett sådant tämligen långt tidsperspektiv. Någon teknik som gör det möjligt att för så långa perioder göra meningsfyllda prognoser för det slag av data som det här är fråga om finns dock f.n. inte.

En del prognoser med förhållandevis kort perspektiv revideras eller bör revideras vare år. Så kan vara fallet med kommunal långtidsbudgetering och så är regelmässigt förhållandet ifråga om de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen. Sådana revideringar kräver att i varje fall väsentliga basdata om befolkning och näringsliv redovisas årligen.

Prognoser med medellångt perspektiv, 15 à 20 år, revideras f.n. inte årligen. Som regel sker revidering när nya mera betydelsefulla data blir tillgängliga t.ex. i samband med folkräkningarna. I den mån prognoserna användes som direkt underlag för planering och beslut grundas på dessa behöver man emellertid fortlöpande kontrollera "utfallet" inom väsentligare delar av prognosen. Även om en sådan uppföljning inte ges karaktär av formell omarbetning eller revidering torde den i stor utsträckning fordra samma tillgång till aktuella data som krävs vid en revidering. Även för utnyttjandet av prognoser med medellångt perspektiv framstår det därför som angeläget med en årlig redovisning av basdata om befolkning och näringsliv.

Utöver prognosperiodernas längd är det givet att föränderligheten hos resp. variabler är av betydelse för frågan om med vilka intervaller data behöver redovisas. Därvid är att konstatera att bristen på regionala data gör det svårt att för närvarande bedöma vilka variabler som på det regionala planet är föremål för starka förändringar åtminstone inom vissa regioner och vilka som är förhållandevis stabila. Arbetsgruppen kommer i övrigt att i avsnitt 5 i varje enskilt fall komma med förslag till redovisningsintervall för olika slag av data.

5. DATAPRODUKTION

5.1. TOTALBEFOLKNING.

Under denna rubrik behandlas följande data: invånare efter ålder, kön och civilstånd, döda efter ålder och kön, födda efter kön, ut- och inflyttade efter ålder och kön, samt inkomst.

För närvarande redovisas statistik för ovan berörda variabler i följande utsträckning (tryck eller råtabeller, som ställes till regionala myndigheters förfogande):

	Årlig	Folkräkningar
Invånare efter antal och kön	F	F o. T
Ålders och könsfördelning	K ^{x)}	F o. T
Civilståndsfördelning	-	F o. T
Födda, antal	K	-
Döda, antal	K	-
Ut- och inflyttade, antal	K	-
" " " efter ålder och kön	KB	-
Antal flyttande mellan kommuner (relationsangivelse)	K	-
Till kommunal utdebitering taxerad inkomst	K	-
Studerande efter ålder	-	K o. T (1965)

Anm.: I ovanstående sammanställning redovisas endast minsta redovisningsenhet. KB=kommunblock, K=kommun, F= församling, T=tätort.

Under 4 har följande behov ifråga om dessa data redovisats:

- 1) ny information: födda efter kön, döda efter kön och ålder, samt inkomst efter kön och ålder.
- 2) redovisningsintervall: för samtliga variabler årlig redovisning.
- 3) redovisningsenheter: minsta möjliga (församlingar); ökad redovisning på tätorter; koordinatsättning av data.

^{x)} Denna statistik har nedlagts. Kan ersättas av bearbetning av folkbokföringsregistren.

5.1.1. Ny information.

Data om födda efter kön finns tillgängliga i grundmaterialet till den nuvarande befolkningsstatistiken. Arbetsgruppen anser inte särskild publicering nödvändig. Uppgifter om döda efter kön och ålder eventuellt även efter civilstånd behövs inom den regionala utredningsverksamheten främst för bestämning av reduktionskvoter vid befolkningsframräkningar. Om dödligheten skulle variera så mycket regionalt, att olika reduktionskvoter skulle behövas för olika delar av landet, anser arbetsgruppen det mera motiverat att redovisa regionala reduktionskvoter än regional statistik över döda efter kön och ålder. Arbetsgruppen finner därför inte anledning föreslå ändring av nuvarande redovisning av antal döda. Frågan om regionala reduktionskvoter kan anses motiverade föreslås bli föremål för behandling av den särskilda prognosgrupp som tillsatts av ERU.

Numera redovisas årligen uppgifter om ålders- och könsfördelningen på kommunnivå. Dessa data erhålles genom framskrivningar med utgångspunkt från 1960 års åldersfördelning och med beaktande av dödlighet, nativitet och flyttningar. Eftersom denna framskrivning göres på femårsgrupper ett år i taget måste vissa approximationer vidtas som innebär att materialet kan bli behäftat med viss osäkerhet. Efter hand som den nya folkbokföringen börjar fungera finns förutsättningar till en årlig regional redovisning av åldersfördelningen utan att ovan berörda approximationer användas. Arbetsgruppen finner det angeläget att dessa möjligheter utnyttjas.

Det kan nämnas att man inom SCB för närvarande (Sommaren 1967) utreder de närmare förutsättningarna för uppläggning av ett centralt register över hela befolkningen, dvs. ett med olika relevanta variabler kompletterat subregister till registren vid länsdatakontoren. Registret skulle aktualiseras 4-6 gånger årligen. Ett sådant register skulle kunna tillgodose arbetsgruppens önskemål på denna punkt och även ifråga om den redovisning av inkomst som beröres nedan.

Från flera håll har man i remissbehandlingen påtalat vikten av att man får en bättre redovisning av de inflyttande utlänningarna. Arbetsgruppen vill här erinra om att data om ålder,

könsfördelning fördelade på inflyttningskommuner numera framställs i form av maskinlista. Gruppen finner en sådan redovisning av dessa data tillräcklig.

Uppgifter om inkomst redovisas för närvarande på kommun som minsta enhet avseende till kommunal utdebitering taxerad inkomst, dels för fysiska och dels för juridiska personer (se t.ex. SOS Kommunernas finanser). Någon regional redovisning av inkomst efter kön och ålder förekommer inte. Eftersom en sådan redovisning skulle ha stort intresse, bl.a. för studium av yrkesintensiteten finner arbetsgruppen det motiverat att statistik av detta slag produceras i framtiden. Detta torde utan större tekniska svårigheter kunna ske när det nya folkbokföringssystemet genomförts. Arbetsgruppen finner det motiverat att en sådan statistik publiceras varje år för kommunblock, samt att data finns tillgängliga för församling eller koordinatsatta.

I sitt yttrande över dessa synpunkter framhåller SCB följande:

"Arbetsgruppen förordar en årlig bearbetning av inkomstuppgifter på regional nivå. En sådan bearbetning ingår också i SCBs planer för den årliga inkomst- och förmögenhetsstatistiken och kan åstadkommas antingen genom att uppgifter från skattebanden medtages i det centrala befolkningsregistret eller genom att erforderliga uppgifter - fullständigt eller på urvalsbasis - reproduceras årligen från skattebanden. Vilket alternativ som än väljes, kvarstår behov av inkomstuppgifter i kommande folk- och bostadsräkningar för att möjliggöra samkörning av inkomstvariabeln med hushålls- och bostadsdata, yrke, utbildning, etc. I tidigare konsumentenkäter har behovet av regional inkomststatistik dokumenterats. Det torde vara tämligen realistiskt att räkna med att variabeln inkomst kommer att återfinnas i programmet för PoB 1970 men avvägning måste givetvis ske gentemot övriga konsumentönskemål på samma gång som hänsyn måste tas till den totala kostnadsramen för räkningen."

Från en del håll bl.a. från Göteborgs stads statistiska kontor framföres behov av korstabellering av vissa av de data som beröres i detta avsnitt t.ex. ifråga om regional redovisning av födda efter moderns ålder och civilstånd. Sådana uppgifter kan vid behov hämtas från databanden vid länsstyrelserna; någon publicering är enligt arbetsgruppens uppfattning inte nödvändig.

5.1.2. Redovisningsenheter

Med hänsyn till grundmaterialets beskaffenhet kan de data som berörts i detta avsnitt för närvarande produceras för församling som minsta enhet vid årlig redovisning. Beträffande tätorterna gäller att data om dessa endast produceras i samband med de speciella räkningar då tätorterna särskilt avgränsas (folk- och bostadsräkningar). Med användande av en sådan metod är det inte realistiskt att räkna med att årlig redovisning av data för tätorter skall genomföras. Arbetsgruppen anser det emellertid motiverat att koordinatsättning införes för här berörda variabler (se nedan). De fördelar med koordinatsättning som arbetsgruppen berört under 4.12.2. synes i särskild grad gälla de data som behandlas i detta avsnitt. Om koordinatsättning införes skulle det, såsom redan berörts, vara möjligt att i framtiden göra tätortsavgränsningar på maskinell väg. I så fall skulle en årlig redovisning på tätorter eller på delar av tätorter kunna ske utan större tekniska svårigheter.

Frågan om införande av ett register med koordinater för fastigheter/eller byggnader och med integreringsmöjligheter till andra datasystem som t.ex. folkbokföringsregister och företagsregister har utretts inom "Fastighetsregisterutredningen" (FRU). Förslag om inrättandet av ett centralt fastighetsregister bl.a. med koordinater för lägesbestämning av fastigheterna har förelagts 1968 års riksdag. Med hänsyn till de detaljkrav som föreligger inom vissa delar av samhällsplaneringen, liksom kraven på en riktig tätortsavgränsning med användande av koordinatsatta data, är det önskvärt att enskilda individer med hjälp av koordinater kan lokaliseras till sin bostad. Eftersom information om befolkningen måste hämtas ur folkbokföringsmaterialet kan, - även om koordinater bestämmes för såväl bostäder och andra byggnader som fastigheter - med materialets nuvarande uppbyggnad, information endast erhålles om individerna per fastighet (ej per bostad eller byggnad). Även om en lägesbestämning av enskilda individer till åtminstone bostadshus vore önskvärd innebär ändå en automatisk redovisningsmöjlighet av befolkningen per fastighet ett stort framsteg i jämförelse med nuvarande förhållanden. Arbetsgruppen vill alltså rekommendera att koordinatsättning införes, även om den för närvarande främst kan utnyttjas för fastigheter, men rekomen-

derar samtidigt att man närmare undersöker möjligheterna att göra sådana justeringar av nuvarande folkbokföring att fullständig integrering även kan erhållas med ett register med bostads- eller byggnadskoordinater.

Arbetsgruppens uppfattning att redan en redovisning av befolkningen per fastighet innebär ett stort framsteg i jämförelse med nuvarande förhållanden delas inte av länsstyrelsen i Örebro län, som menar att en redovisning med anknytning till bostadshus är nödvändig. Behovet av en sådan anknytning påtalas även av flera andra remissorgan.

5.2. HUSHÅLL

Hushållsstatistik produceras för närvarande endast i samband med folk- och bostadsräkningar, med i huvudsak följande omfattning på minst kommun eller kommunblocks nivå:

Hushåll efter antal boende, efter lägenhetsstorlek och hustyp.
Hushåll efter antal boende, efter lägenhetsstorlek och kvalitet och byggnadsperiod.

Hushåll efter lägenhetsstorlek och kvalitetsgrupp samt föreståndarens civilstånd.

Hushåll med åldringar.

Hushåll efter föreståndarens ålder, näringsgren, kön och civilstånd.

Redovisningen vid 1960 års folkräkning var delvis fylligare bl.a. medtogs bilinnehav per hushåll.

Inom samhällsplaneringen efterfrågas hushållsstatistik i första hand som underlag för bostadsbehovsräkningar. Eftersom en kraftig utjämning av hushållsbildningen inom olika köns-, civilstånds- och ålderskategorier synes pågå, minskar visserligen behovet av sådan statistik - i varje fall för mindre kommuner - som stöd för uppskattning av det antalsmässiga lägenhetsbehovet. Sannolikt kommer dock hushållsstatistik alltså att erfordras bl.a. för fördelning av ett beräknat bostadsbehov på lägenheter av olika storlek.

Data på hushållsbasis behövs också för annan planering, t.ex. för fritidsplaneringen (hushåll efter inkomst, hushåll med fritidshus), för trafikplaneringen (hushåll efter antal bilar, hushåll efter bostadsform m.m.).

Utnyttjandet av folkbokföringsregistren i kombination med koordinatsättning på sätt som berörts under 5.1. samt eventuellt införande av fortlöpande registrering av förvärvsarbetande och deras verksamhetsställen, yrke och utbildning, vilket kommer att beröras under 5.3., skulle göra det möjligt att producera huvuddelen av den statistik som nu redovisas i folkräkningarna utan att särskilda räkningar ägde rum. Folkbokföringsmaterialet är emellertid f.n. inte så upplagt att med användande av detta hushållsstatistik kan produceras. I detta

material redovisas emellertid individerna familjevis (se bilaga 4) varvid bl.a. hushållsmedlemmar över 18 år framstår som egna "familjer". Arbetsgruppen anser det sannolikt att på folkbokföringsmaterialet baserad familjestatistik skulle kunna användas för åtskilliga planeringsändamål, där hushållsstatistik vore principiellt riktigare. Huruvida det är möjligt att använda en sådan familjestatistik i bostadsbehovsberäkningar, bör enligt arbetsgruppens uppfattning bli föremål för vidare utredning.

Denna uppfattning delas inte av Göteborgs stads statistiska kontor, som framhåller att hushållsstatistiken har andra väsentliga användningsområden än som underlag i bostadsbehovsberäkningar. I själva verket avser den kommunala målsättningen och planeringen till stor del hushållens betingelser. Hushållsstatistiken är därför av vital betydelse i den kommunala verksamheten, och bör ges högre prioritet än vad arbetsgruppen angivit i sin redovisning. Ytterligare ett antal remissinstanser framför liknande synpunkter bl.a. statistiska kontoret i Norrköping.

Bostadsstyrelsen anser att familjestatistik inte kan ersätta hushållsstatistik. En utredning av den frågan är enligt styrelsens uppfattning onödig.

Om särskild hushållsstatistik av nuvarande slag bedömes bli nödvändig även i framtiden bör den liksom hittills i första hand produceras i samband med folkräkningarna. En kontinuerlig hushållsstatistik, med anknytning till en på folkbokföringsmaterialet framställd befolkningsstatistik, skulle dock vara möjlig att erhålla om ett särskilt lägenhetsregister tillskapas och utformas så att konnekteringsmöjligheter mellan individer och lägenheter (alltså mellan folkbokförings- och lägenhetsregister) kommer att föreligga. Arbetsgruppen kommer under 5.5.2. att beröra frågan om ett särskilt byggnads- och lägenhetsregister, men anser det angelägnare att i ett sådant register data upptages om byggnader än om enskilda lägenheter.

5.3. ARBETSMARKNAD

I detta avsnitt behandlas data rörande förvärvsarbetande (sysselsatta), arbetsförmedlingsverksamhet, arbetslösa samt löner.

5.3.1. Förvärvsarbetande

Statistik om de förvärvsarbetandes antal m.m. redovisas f.n. i folkräkningarna, i arbetskraftsundersökningarna samt i viss utsträckning i industristatistiken och övrig branschstatistik.

Arbetskraftsundersökningarna, publicerade i Statistiska Meddelanden (SM) serie V, grundar sig på ett urval av ca 12.000 personer och kan med nuvarande utformning inte ge data för regionala utredningar. Dessa undersökningar, som sker kvartalsvis, kommer fr.o.m. hösten 1966 en gång per år att utvidgas till att omfatta ett urval av 60.000 personer. Jordbruksinventeringarna är också urvalsundersökningar och redovisas endast i begränsad omfattning för mindre delar än riket (SOS). För belysning av sysselsättningen inom skogsbruket sker kvartalsvisa undersökningar för domänverket, större skogsbolag och ett urval från det enskilda skogsbruket; regional redovisning lämnas inte. För fisket sker årlig redovisning av antalet sysselsatta länsvis. Industristatistiken redovisar årligen medelantalet sysselsatta vid arbetsställen med fem eller fler sysselsatta, men materialet publiceras f.n. inte i sådan omfattning att det ger tillräckligt underlag för regionala utredningar. Folkräkningarna som ifråga om förvärvsarbetande är totalredovisningar ger f.n. det bästa underlaget för regionala bearbetningar.

Vilka för regionala utredningar användbara data om förvärvsarbetande som f.n. redovisas framgår i huvudsak av följande tablå. Endast data som redovisas på minst kommunnivå har medtagits.

F = församlingar

T = tätorter

K = kommuner

<u>Data</u>	<u>Årlig</u>	<u>FR 60</u>	<u>FR 65</u>
Förvärvsarbetande, antal efter näringsgren, ålder, kön, civilstånd.			
Nattbefolkning	-	FT	FT
Dagbefolkning	-	F	K
Yrke	-	K	-
Yrkesställning	-	K	K
Utbildning	-		
Pendlare efter hemort och arbetsplats.	-	F	K
Pendlare utan relationsangivelse efter näringsgren, ålder, kön.	-	F	K
Sysselsatta vid verksamhetsställen inom industrin med minst 5 anställda.	K ¹⁾	-	-

Vid genomgång av databehovet som genomförts i avsnitt 4 har följande behov framkommit:

- 1) Förvärvsarbetande nattbefolkning efter ålder, kön och civilstånd, näringsgrensvis. Koordinatsatta data. Kortare redovisningsintervall.
- 2) Förvärvsarbetande dagbefolkning efter ålder, kön och civilstånd. Näringsgrensvis efter verksamhetsställets storlek. Koordinatsatta data. Kortare redovisningsintervall.
- 3) Förvärvsarbetande efter yrke, utbildning, kön och civilstånd, ålder i kombination med näringsgren.
- 4) Pendlare efter kön och näringsgren med angivande av hemort och arbetsplats. Koordinatsatta data. Kortare redovisningsintervall. Yrkesväxling och pensioneringsålder för förvärvsarbetande inom olika näringsgrenar.

---

1) I maskinlistor hos SCB.

I förhållande till dataproduktionens nuvarande omfattning innebär de redovisade behoven följande ökade krav:

- 1) Viss ny information i förhållanden till planerna för 1965 års folkräkning: Yrke, utbildning, yrkesväxling och pensioneringsålder för förvärvsarbetande inom olika näringsgrenar.
- 2) Kortare redovisningsintervall.
- 3) Mera detaljerad redovisning, koordinatsatta data.

Ny information.

Yrke och utbildning.

Statistiken över yrke är i 1965 års folkräkning kraftigt beskuren i förhållande till 1960 års. I 1965 års folkräkning kommer endast redovisning av yrkesställning att ske. Detta synes inte täcka de behov som berörts under avsnitt 4.

Beträffande utbildning förekom viss redovisning i 1960 års folkräkning, medan grundmaterialet till 1965 års folkräkning inte medger att någon redovisning ifråga om utbildning kommer till stånd. För vissa utbildningskategorier övervägs f.n. centrala register ur vilka statistik om utbildning kan hämtas. För flertalet måste dock andra vägar prövas för produktion av utbildningsstatistik.

För de ändamål för vilka regionalt differentierad utbildningspolitik skulle erfordras, enligt vad som framkommit i avsnitt 4, synes en mera detaljerad redovisning, än den som förekom vid 1960 års folkräkning behövas.

Inskrivnings- och personalredovisningsutredningen (IPU) har i skrivelse 12.7.1965 till Kungl. Maj:t framhållit att för totalförsvarets personalplanering är klassificering, redovisning och kontinuerlig uppföljning av den enskildes civila utbildning och yrke nödvändig samt anhållit att en särskild ut-

redning i denna fråga skulle tillsättas. Arbetsgruppen har även för sin del funnit det angeläget att en sådan utredning kommer till stånd. Den har i särskild skrivelse till Expertgruppen för regional utredningsverksamhet den 14.12. 1965 (bilaga 1) föreslagit att nämnda utredning av praktiska skäl bör utvidgas till att omfatta även frågan om hur det för den regionala planeringsverksamheten angelägnare behovet av en redovisning av sysselsattas näringsgrenstillhörighet och arbetsplats lämpligen skall kunna tillgodoses (se vidare 5.2.3.).

Kungl. Maj:t har sedermera beslutat att den begärda utredningen skall komma till stånd. Arbetsgruppen finner därför inte anledning att nu komma med ytterligare förslag.

Redovisningsintervall och redovisningsenheter

För huvuddelen av här berörda data - förvärvsarbetande - har behov av redovisning med kortare intervall än för närvarande och för mindre områden, i synnerhet i tätorterna, aktualiserats. De fördelar som koordinatsatta data skulle innebära och som redovisats under 4.12.2. och 5.1., gäller enligt arbetsgruppens uppfattning även ifråga om redovisning för mindre områden av förvärvsarbetande. Arbetsgruppen anser med hänvisning till vad som framhållits i behovsdelen av denna utredning, att man bör söka skapa möjligheter till årlig redovisning av koordinatsatta data för förvärvsarbetande.

Nedan diskuteras vissa tänkbara lösningar av frågan om hur en löpande statistik över förvärvsarbetande skulle kunna åstadkommas. Synpunkterna har tidigare redovisats i den i föregående avsnitt omnämnda särskilda skrivelse till Expertgruppen för regional utredningsverksamhet.

Genom tillkomsten av ett centralt företagsregister, och fr.o.m. 1968 av ett nytt folkbokföringssystem skapas vissa grundläggande förutsättningar för införande av en fortlöpande redovisning av den förvärvsarbetande befolkningen med uppdelning på näringsgrenar samt även redovisning av befolk-

ningens inkomster. Förutsättningarna för att ett sådant system skall kunna förverkligas är dock att i lämpligt sammanhang inhämtas en uppgift för varje förvärvsarbetande om arbetsplats samt att denna uppgift insamlas i sådan form att den kan konnekteras såväl med folkbokförings- och uppborrdssystemets dataregister som med företagsregistret.

Härigenom skulle redovisning av de förvärvsarbetandes näringsgrenstillhörighet kunna erhållas eftersom arbetsplatserna i företagsregistret är klassificerade efter näringsgren.

En kontinuerlig redovisning av detta slag skulle också göra det möjligt att producera data om yrkesväxling och pensionsålder för förvärvsarbetande inom olika näringsgrenar. Vidare skulle uppgift erhållas såväl om arbetsplatsens som bostadens belägenhet, vilket skulle ge underlag för en löpande redovisning av pendlingen. Om dessutom koordinatsättningen av bostäder och arbetsställen med integreringsmöjligheter till folkbokföringens datasystem och till företagsregistret införes, kunde önskemålen om årlig redovisning av förvärvsarbetande m.m. med koordinatangivelse infrias, liksom önskemålen om en mera detaljerad redovisning om pendlingen.

Arbetsgruppen har övervägt följande metoder när det gäller insamlandet av uppgifter för varje förvärvsarbetande om arbetsgivare och verksamhetsställe:

Uppgiften föreslås insamlade.

a) i samband med taxeringsarbetet.

Varje arbetsgivare skulle därvid från företagsregistret erhålla ett identifieringsnummer för varje verksamhetsställe. Detta nummer skulle av arbetsgivaren införas på kontrolluppgiften för de arbetstagare som var anställda hos vederbörande företagare 1 oktober inkomståret. Denna uppgift skulle därefter överföras till den s.k. taxeringsavin av taxeringsnämnden eller alternativt till särskild talong på självdeklarationen av resp. deklarat. Materialet skulle sedan stansas vid länsstyrelsernas datacentraler, och slutligt bearbetas vid centralbyrån.

- b) via arbetsgivareuppgifterna till riksförsäkringsverket. F.n. är varje arbetsgivare skyldig att årligen till riksförsäkringsverket lämna uppgift om under året anlitad arbetskraft, s.k. arbetsgivareuppgift. Om alla arbetsgivare ålades att inkomma med specificerade personuppgifter och arbetsgivaren liksom i alt. a. försågs med ett identifieringsnummer från företagsregistret, skulle en näringsgrensklassificering av förvärsarbetande kunna genomföras.
- c) genom uppföljning av 1970 års folkräkning. Listor över de anställda vid varje verksamhetsställe med angivande av namn, folkbokföringsnummer etc. skulle upprättas med utgångspunkt från 1970 års folkräkning. Dessa listor skulle sedan skickas ut till företagen för årlig justering med hänsyn till avgångna och nytillkomna. Liksom i alt. a. och b. skulle verksamhetsställets och därmed enskilda individers näringsgrenstillhörighet bestämmas genom anknytning till företagsregistret via registernumret.
- d) genom utnyttjande av försäkringskassornas F-kort. Vid försäkringskassorna finns f.n. särskilda s.k. F-kort för varje försäkrad. På F-korten finns arbetsgivare angiven i klartext. I princip skall registret hållas aktuellt genom rapportering från arbetsgivarna. Om arbetsgivarna från företagsregistret försågs med nummer som även angav branschtillhörighet kunde näringsgrensklassificering av enskilda individer göras med utgångspunkt från detta register. Registret synes emellertid främst på grund av brister i uppföljningen f.n. inte vara användbart för detta ändamål.

Arbetsgruppen har även diskuterat möjligheterna att för den här berörda registreringen använda källskatteredovisningarna.

Kungl. Maj:t har sedermera (15.4.1966) uppdragit åt centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden att i samråd med

statistiska centralbyrån utreda frågan om kontinuerlig redovisning av yrke och utbildning samt förvärvsarbetandes näringsgrenstillhörighet och verksamhetsställen.

5.3.2. Arbetsförmedlingsverksamhet

Under 4 har redovisats efterfrågan för viss samhällsplanering på regional statistik över antalet lediga och tillsatta platser, över antal arbetssökande och antal arbetslösa; samtliga data med fördelning på näringsgrenar och branscher, samt med angivande av utbildning, ålder och kön.

Fram till årsskiftet 1968 har arbetsförmedlingsresultaten redovisats månadsvis fördelade på län och A-regioner. Redovisningen har omfattat såväl lediga platser som arbetssökande, tillsatta platser och arbetslösa. Denna statistik byggde på sammanställningar från arbetsförmedlingarna. Eftersom en del platser tillsattes utan arbetsförmedlingens medverkan och en del arbetslösa inte är anmälda där har denna statistik inte haft full täckning. Vissa förändringar har därefter införts inom förmedlingsverksamheten (bl.a. viss övergång till självbetjäning för arbetssökande) som ger en förmedlingsstatistik av den typ som tidigare producerades mindre täckning. Från och med nyåret 1968 har därför en omläggning skett som innebär att numera i princip endast lediga platser och arbetslösa redovisas.

Uppgifter om lediga och tillsatta platser har i vissa undersökningar använts för att mäta efterfrågetrycket inom olika industribranscher som underlag för prognoser över sysselsättningsutvecklingen (se 4.1.2.). Sådan användning av dessa data har dock hittills förekommit endast i begränsad omfattning. Enligt arbetsgruppens uppfattning kan behovet av dessa data för den regionala planeringen i varje fall hittills icke anses dokumenterat tillräckligt för att motivera produktion av regionala data. Arbetsgruppen vill ifrågasätta om inte en kontinuerliga redovisning av sysselsättningen inom olika näringsgrenar av det slag som berörts under 5.3.1. skulle kunna fylla de ändamål inom samhällsplaneringen för vilka en regionalt mera detaljerad arbetsförmedlingsstatistik efterfrågats.

Med hänsyn till vad som här framhållits finner arbetsgruppen inte anledning, att med utgångspunkt från samhällsplanerings behov, nu föreslå någon ändring av nuvarande statistik inom detta område.

I sin kommentar till detta avsnitt framhåller SCB i remissyttrandet följande:

"I redovisningen av personal i statlig och statsunderstödd verksamhet har till och med 1965 års undersökning ingen regional redovisning förekommit, bortsett från vissa speciella personalgrupper. Från och med 1966 års undersökning torde det i flertalet fall bli möjligt att fördela de redovisade arbetstagarna efter stationeringsortens kommun.

Vad den kommunala personalredovisningen beträffar blir statistiken avseende de till Svenska stadsförbundet och Svenska kommunförbundet anslutna kommunerna möjlig att redovisa efter kommun. I fråga om landstingens personal överväges möjligheterna att åstadkomma en kommunvis fördelning. Redan nu sker en fördelning efter landsting, som ju nära ansluter sig till en länsvis fördelning.

På hålkorten för den månatliga snabbstatistiken över sysselsättning för industriarbetare finns koder för län. Dessa koder har utnyttjats för vissa specialbearbetningar med fördelning på riksområden, vilka utförts som statistiktjänstuppdrag för arbetsmarknadsstyrelsens räkning.

Primäruppgifterna till den årliga lönestatistiken för arbetare och tjänstemän inom industrin innehåller uppgifter om kommun; kommunkoder har dock ej ännu införts på hålkort eller band. SCB avser att närmare undersöka denna fråga."

Statistiska kontoret i Norrköping framhåller med anledning av arbetsgruppens preliminära redovisning ifråga om statistik för arbetsförmedlingsverksamheten att dessa data ger det bästa underlaget för bedömning av lokala konjunktur- och säsongvariationer på arbetsmarknaden. Varje kommun kan givetvis genom den lokala arbetsförmedlingen få tillgång till uppgifter för det arbetsförmedlingsområde den tillhör. Man menar emellertid att informationens värde skulle öka om en systematisk redovisning för kommunblocken eller de andra områden på närmast motsvarande nivå som är möjlig med hänsyn till arbetsförmedlingens organisation.

5.3.3. Löner

Den officiella lönestatistiken redovisas för närvarande inte på mindre regionala enheter än län (löner för sysselsatta inom industrin). För vissa näringsgrenar (skogsbruk, samfärdsel, vissa tjänster) sker redovisning endast för riket. Statistiken ifråga produceras i ett flertal fall i samarbete mellan statistiska centralbyrån och de olika arbetsgivareorganisationerna. Dessa svarar härvid för datainsamlingen från medlemsföretagen, medan statistiska centralbyrån svarar för datainsamlingen från övriga företag. Denna senare insamling bygger, utom beträffande årsstatistiken för industrin, på stickprov.

I avsnitt 4 har påtalats behovet av en regionalt mera differentierad redovisning av lönestatistiken för industrin, speciellt som underlag för rådgivning i lokaliseringsfrågor. Så vitt arbetsgruppen kan finna är beträffande industrin grundmaterialets beskaffenhet i princip sådan, att en redovisning av den årliga lönestatistiken skulle kunna ske på kommunnivå. Viss sådan bearbetning till särskilda beställare och för begränsad användning förekommer redan nu. En publicering av så detaljerad information är dock inte alltid möjlig med hänsyn till sekretessbestämmelserna. En likartad problematik föreligger för ett flertal statistikområden. Den berörs ytterligare i avsnitt 5.4.3., där arbetsgruppen i anslutning till diskussionen av industristatistikens redovisning skisserat vissa principer ifråga om sekretessbestämmelsernas tillämpning. Ifrågavarande principer föreslås bli tillämpade även beträffande här berörd lönestatistik.

I avsnitt 4 har behov av regionalt redovisad lönestatistik redovisats endast beträffande industrin. Det är emellertid möjligt att i anslutning till en framtida mer fullständig regional prognosmodell (jmf. bilaga 2 a) även regionala data om löner för övriga näringsgrenar kommer att efterfrågas. Behovet därvidlag kan dock f.n. inte överblickas. Frågan fårtas upp till prövning då spørsmålet om vilken typ av näringslivsprognos som bör användas inom den regionala samhällsplaneringen, penetrerats av den inom ERU verksamma prognosgruppen.

5.4.   PRODUKTION

Under denna rubrik kommer arbetsgruppen i huvudsak att beröra data om produktionens storlek och värde samt data rörande förbrukning av råvaror m.m. i anslutning till produktionen.

5.4.1.   Jordbruk och skogsbruk

I avsnitt 4 har preliminärt nedan listade databehov framkommit beträffande jordbruk och skogsbruk. Såsom jämförelse anges nuvarande datatillgång på kommunnivå.

Databehov	Redovisning	Grunddata finns
Åkerareal	JR 61	
Antal brukningsenheter efter storlek	JR 61	
Åkerarealens fördelning på brukningsenheter av olika storlek		JR 61
Kombination av åker- och skogsinnehav		JR 61
Arbetsinsats t.ex. per ha inom jordbruket		
Antal husdjur	JR 61	
Odlade grödor	JR 61	
Åkerns kvalitet		
Åkerns splittringsgrad		
Skogsareal totalt	JR 56	
Skogsareal efter ägare och växtslag		
Skogstillväxt		
Skogsavverkning		
Arbetsinsats t.ex. per avverkad virkesmängd		
Produktionens förädlingsvärde ¹⁾		
Produktionen i fysiskt mått ¹⁾		
Råvaruförbrukning i värde- och fysiskt mått ¹⁾		
JR = jordbruksräkning		

1)

Avser såväl jordbruk som skogsbruk

Allmänt vill arbetsgruppen framhålla att i jämförelse med vad fallet är för andra näringsgrenar, tillgången på data rörande jordbruket är förhållandevis god. Med hänsyn härtill och de omfattande dataönskemål som redovisats för näringslivet i övrigt, anser arbetsgruppen att prioriteringen av här berörda data bör göras på sådant sätt, att jordbruksstatistikens omfattning inte ändras nämnvärt, såvida inte produktionsförutsättningarna för statistiken i fråga radikalt förändras genom det beslutande administrativa registret för jordbruksföretagen (skördeskadeskyddet).

Den totala åkerarealen, antal brukningsenheter efter storlek odlade grödor och antal husdjur redovisas f.n. på församling i jordbruksräkningarna. Denna redovisning anser arbetsgruppen vara tillfyllest för den regionala utredningsverksamheten.

Åkerarealens fördelning på brukningsenheter av olika storlek samt kombinationen åker- och skogsinnehav redovisas f.n. på naturliga jordbruksområden som minsta enhet. Denna redovisning kan icke anses fylla den regionala utredningsverksamhetens krav. En mera detaljerad regional uppdelning erfordras om prognoser av det slag som redovisades under 4.1.2.2. skall kunna göras. Arbetsgruppen föreslår med hänsyn härtill att åkerarealens fördelning på brukningsenheter av olika storlek samt kombinationen av åker- och skogsinnehav redovisas på kommun- och kommunblocksnivå. Eftersom förändringarna inom jordbruket f.n. sker med stor hastighet skulle en sådan redovisning behövas med kortare intervall än som gäller för jordbruksräkningarna. Detta torde också vara möjligt med utnyttjande av t.ex. RLF's register över jordbruksföretagen.

Uppgifter om åkerarealens kvalitet och splittringsgrad bör, enligt arbetsgruppens uppfattning, liksom hittills lämpligen framtagas genom specialundersökningar.

Data om arbetsinsatsen inom jordbruket redovisas f.n. dels som antal arbetstimmar per ha m.m. inom brukningsenheter av olika storlek i de s.k. "räkenskapsresultaten" och dels som antal förvärvsarbetande på brukningsenheter av olika storlek i de s.k. "jordbruksinventeringarna". Båda dessa redovisningar bygger på stickprovsundersökningar för mycket stora områden. Ehuru data av detta slag även i fortsättningen lämpligen synes böra framtagas genom urvalsundersökningar vore det enligt arbetsgruppens uppfattning önskvärt om urvalet vid vissa tillfällen t.ex. vart femte år utformades att en regionalt mera differentierad redovisning kunde erhållas.

Skogsarealen redovisades inte i 1961 års jordbruksräkning på församlings- och kommunnivå och har senare inte heller i annat sammanhang redovisats på denna nivå. Arbetsgruppen bedömer en sådan redovisning som väsentlig. Önskvärt vore att statistik över skogsarealens förändring kunde produceras med kortare intervall än som nu gäller för jordbruksräkningarna. En uppdelning efter kategori av ägare bör därvid ske.

Data om skogsarealens fördelning på växtslag, tillväxt m.m. kan f.n. endast erhållas genom riksskogstaxeringarna. Viss regional bearbetning av dessa är möjlig (se Rapport från Statens Skogsforskningsinstitut 1961:1). Enligt arbetsgruppens uppfattning finns det ur samhällsplaneringssynpunkt inte anledning föreslå någon ändring på denna punkt.

Avverkningen redovisas tämligen detaljerat för domänverkets skogar på länsnivå. På riksskogstaxeringarna grundade beräkningar har redovisats för mindre områden (Rapport från Statens Skogsforskningsinstitut 1961:1). En aktualisering av dessa beräkningar vore önskvärd.

Produktionens förädlingsvärde ingår i den "totala prognosmodell", som skisserats under 4.1.2.2. Vilken betydelse detta slag av modell skall tillmätas i detta sammanhang är dock ännu oklart. Ställningstagande till frågan om behov av

regional statistik över förädlingsvärdet inom jord- och skogsbruket skall anses föreligga bör enligt arbetsgruppens uppfattning anstå till den av ERU tillsatta prognosgruppen är färdig med sin utredning.

Data om produktionens vikt (i ton e.d.), liksom ifråga om förbrukade råvaror efter vikt och slag behövs i den regionala planeringen främst som underlag för beräkningar av godstrafikens omfattning, men även för översiktliga bedömningar av "interregional interdependens". Eftersom emellertid produktionen inom jordbruket och skogsbruket i stor omfattning förädlas inom industrin, och då råvaror i huvudsak kommer från industrin eller importeras synes dessa data lättast kunna produceras med anknytning till industristatistiken samt till data över importen och exporten.

Direkta integreringsmöjligheter saknas f.n. mellan folkräkningar och jordbruksräkningar men finns däremot mellan folkräkningar och bostadsräkningar. Ur samhällsplaneringssynpunkt vore önskvärt att det förelåg integreringsmöjligheter mellan alla dessa tre räkningar. Det är t.ex. angeläget att samtidigt kunna belysa brukarens ålder, inkomst, brukningsenhetens storlek samt bostadens ålder och kvalitet. Arbetsgruppen anser att för framtiden en sådan samordning av de tre nämnda räkningarna bör ske, att dylika kombinerade redovisningar kan genomföras. Detta torde beträffande folkräkningens och jordbruksräkningens data i viss omfattning bli möjligt om integrationsmöjligheter tillskapas mellan det nyligen beslutade registret för jordbruksföretag (anslutning till obligatorisk anmälan till skördeskadestyddet) och de under 5.3.1. diskuterade registren t.ex. via personnumret som gemensamt identifikationsbegrepp.

Lantbruksstyrelsen har i sitt remissvar redovisat mycket preciserade och delvis långtgående krav på utökning av jordbruksstatistiken (se bilaga 4). Ett flertal av de upptagna variablerna skulle förhållandevis enkelt kunna redovisas om ett särskilt register för jordbruksföretag upprättades (jmf nedan). Tills vidare anser arbetsgruppen att andra omläggningar av denna statistik än de som föreslagits av arbetsgruppen i den preliminära redovisningen bör ges låg prioritet.

5.4.2. Fiske

Arbetsgruppen har inte i avsnitt 4 berört behovet av data om fisket. I den årliga publikationen "Fiske" (SOS) lämnas emellertid en detaljerad redovisning länsvis av såväl produktion som sysselsättning. Vart femte år sker en redovisning med större regional uppdelning. Arbetsgruppen anser den nuvarande statistikproduktionen på detta område vara tillräcklig tillsvidare. En särskild arbetsgrupp arbetar för närvarande inom statistiska centralbyrån med en översyn av statistiken om fisket.

5.4.3. Industri

I avsnitt 4 har följande regionala databehov redovisats i fråga om industriproduktionen: produktionens förädlings- och saluvärde, fysiskt mått på produktionen samt råvaruförbrukning etc. efter såväl värde som vikt. Samtliga nyssnämnda data behöver vara branschfördelade till för samhällsplaneringen lämplig nivå.

Produktionsdata för industrin redovisas f.n. över huvud taget inte för mindre enheter än län. Särskilda listor (granskningslistor), i vilka bl.a. en redovisning av saluvärdet göres på kommunnivå, finns dock på statistiska centralbyrån. Blankettmaterialet innehåller emellertid de uppgifter som behövs för produktion av i huvudsak den statistik som berörts ovan för företag med minst 5 anställda.

Med hänsyn till sekretessbestämmelserna är en publicering av en sådan statistik - exempelvis på kommunnivå - f.n. inte möjlig att genomföra utom i undantagsfall. Arbetsgruppen anser emellertid att behovet av en förhållandevis långtgående regional uppdelning är stort och motiverar att särskilda tabeller med regionala data på erforderlig nivå upprättas inom statistiska centralbyrån samt att ett kontrollerat användande av dessa medges. Statliga och kommunala myndigheter bör kunna ges möjlighet att utnyttja dessa tabeller i tjänsten såsom underlag för analys för regional samhällsplanering. Dessa måste därvid givetvis i sin tur iakttaga gällande sekretessbestämmelser vid publicering såväl som i de fall uppgifterna skulle komma att efterfrågas för annat ändamål.

Arbetsgruppen framhåller under 4.1.2.2. att behovet av regional information rörande produktionsutvecklingen inom industrin bäst skulle kunna tillgodoses genom en regional industriproduktionsindex av den typ som f.n. redovisas för riket. Arbetsgruppen föreslår därför, att förutsättningarna för beräkning av en dylik index, för förslagsvis de nya kommunblocksanpassade A-regionerna, utredes av statistiska centralbyrån.

Om man i en framtid skulle komma att söka genomföra de regionala näringslivsprognoserna i enlighet med den i avsnitt 4.1.2.3. ansedda på interregional input-output analys, baserade modellen, skulle uppgift behövas inte bara om storleken på här berörda variabler utan också om från vilka regioner och sektorer inom näringslivet som råvarorna kommer samt till vilka regioner och sektorer som färdigprodukterna går. Arbetsgruppen anser det orealistiskt att utgå från att en regional prognosmodell med så hög ambitionsgrad skulle komma att tillämpas mera allmänt inom en överskådlig tid. Arbetsgruppen föreslår därför att ansträngningarna att kartlägga den regionala interdependensen begränsas till transporter, där arbetsgruppen ser ett omedelbart behov föreligga.

Utgångspunkten kan då vara den ovan berörda statistiken över produktion och råvaruförbrukning i fysiskt mått där det dock skulle krävas en sådan komplettering av den ifrågavarande datainsamlingen att en uppdelning kunde föras med avseende på dels destination för berörda varutransporter dels valet av transportmedel. Uppgifter av detta slag har insamlats för industrin i hela riket av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och redovisats i Godstransportkarta 1959-60. Arbetsgruppen föreslår att man undersöker möjligheterna att i framtiden med viss regelbundenhet ta in uppgifter av nyssnämmt slag. Detta skulle exempelvis kunna ske i anslutning till industristatistiken, som i såfall vissa år kunde utvidgas med frågor rörande dessa förhållanden.

Med hänsyn till den betydelse som upprättandet av "grusbanslanser" för olika regioner kan väntas få för naturvårdspla-

neringen (se avsnitt 4.8.3.) föreslås också att den nuvarande industristatistiken vad gäller råvarusidan kompletteras med uppgifter om grusförbrukningen. Motsvarande önskemål gäller byggnads- och anläggningsverksamheten.

När det gäller arbetsgruppens förslag om produktionsdata i fysiskt mått m.m. kan följande ytterligare information hämtas ur SCB's yttrande:

"Bland erforderliga regionala data har arbetsgruppen också tagit upp produktionsdata med fördelning på varor i kvantitativa termer. Önskemål och behov är i detta sammanhang knapphändigt belysta men bland användningsområdena torde trafikplanering för godstransporter spela stor roll. Ifråga om lämplig aggregeringsnivå för varorna torde sålunda erfarenheter från transportstatistik vara aktuella. Det kan nämnas att industristatistiken inte - såsom exempelvis utrikeshandelsstatistiken - alltid lämnar kvantitetsuppgifter i viktsenheter. För vissa varor har det över huvud taget icke varit möjligt att fastställa en för såväl uppgiftslämnare som statistikkonsumenter acceptabel kvantitetsenhet. Även då sådan finns kan uppgift saknas från ett antal uppgiftslämnare. Kvantitetsuppgiften beräknas för närvarande i dessa fall på riksnivå, om de uppgifter som lämnats ger tillräckligt underlag härför. Om lämpligheten att göra sådana kalkyler på regional nivå kan intet bestämt sägas innan det föreligger en analys av bortfallet. I fråga om uppgifter för bulkvaror, dvs. stora varukvantiteter som regel levererade i oemballerat skick (olja, stenkol, spannmål, järnmalm etc.), är dock svarsprocenten mycket hög."

"Arbetsgruppen har vidare framhållit att uppgifter om grus och sand behövs. Denna fråga kommer genom SCB's försorg att ytterligare utredas. Om dessa uppgifter införs på förbrukningssidan, täcks endast en del av omsättningen. Planer föreligger dock på att i samband med övergången till den internationella näringsgrensstandarden ISIC införa motsvarande data på produktionssidan."

Arbetsmarknadsstyrelsen, liksom länsstyrelsen i Västmanlands län framhåller att man för närvarande saknar möjligheter att med hjälp av den officiella statistiken följa förändringarna i industrins lokalisering, vilket är av stor betydelse för den regionala planeringen. Man föreslår därför att det närmare utredes om man med användande av nu tillgänglig statistik och befintliga register kan producera en dylik statistik.

Arbetsgruppen konstaterar att sådana bearbetningar håller på att genomföras på grundval av industristatistiken, årsvis för åren 1963 - 1966.

5.4.4. Byggnadsverksamhet

Data om produktionen inom byggnads- och anläggningsverksamheten beröres i avsnitt 5.5. i anslutning till behandlingen av statistiken rörande byggnads- och anläggningsinvesteringar.

5.4.5. Serviceverksamhet

5.4.5.1. Enskild service

Produktionsdata om den enskilda serviceverksamheten behövs främst för att belysa kapaciteten hos olika typer av serviceinrättningar. Såsom sammanfattning av vad som på denna punkt framkommit i avsnitt 4 kan konstateras att sådan statistik behövs såsom: underlag för beräkning av "servicelokalytor" av olika slag (varvid i första hand omsättningssiffror efterfrågas), underlag för en fullständig näringslivsprognosmodell samt underlag för trafikplanering och turistplanering.

Regionala data om omsättningen inom handeln redovisas för närvarande endast i samband med särskilda räkningar. Sådana har gjorts 1951 och 1964. Enligt publiceringsplanerna för handelsräkningen 1964 kommer omsättningen inom såväl parti- som detaljhandeln att redovisas på olika branscher på församlingar, kommuner, kommunblock och län. För vissa ändamål, t.ex. för beräkning av centraliteten i en ort eller för beräkningar av behov av servicelokalytor, vore en redovisning av dessa data på tätorter att föredra. Arbetsgruppen håller emellertid för troligt att tillfredsställande approximationer skall kunna göras med utgångspunkt från församlingsdata. Eftersom omstruktureringen inom detaljhandeln för närvarande sker mycket snabbt finner arbetsgruppen det motiverat att omsättningen inom handeln redovisas på regional nivå med tätare

intervall än vad som kan väntas bli fallet om man är hänvisad enbart till räkningar av nyss berört slag. Enligt arbetsgruppens uppfattning bör bl.a. undersökas i vilken utsträckning användbara data kan erhållas via redovisningen av den allmänna varuskatten. Viss omläggning av redovisningen av denna skulle i så fall bli nödvändig eftersom varuskatten f.n. redovisas på företag och inte på verksamhetsställe. En redovisning av det senare slaget torde nämligen krävas om en tillfredsställande regional statistik skall kunna erhållas. För den framtida redovisningen vore det önskvärt att även tätorterna blev redovisningsenheter. Detta skulle underlättas om koordinatsättning av olika verksamhetsställen skedde. Arbetsgruppen har också i annat sammanhang föreslagit att en sådan koordinatsättning genomföres (se 5.3.1.).

I fråga om möjligheterna att utnyttja redovisningen av den allmänna varuskatten för produktion av statistik över omsättningen inom detaljhandel m.m. framhåller SCB i sitt yttrande följande:

"Kungl. Maj:t uppdrog den 30.6.1960 åt SCB att verkställa utredning rörande utnyttjande för ekonomiskt-statistiska ändamål av varuskattematerialet. En första etapp av utredningsuppdraget har genomförts och redovisats i en promemoria den 14.10.1961. För att med godtagbar precision kunna branschklassificera de redovisande företagen anvisade promemorian alternativa metoder. Dessa har emellertid ur såväl arbetstekniska som kostnadsmässiga synpunkter ansetts vara mindre lämpliga. Den förväntade samordningen beträffande företagsnumreringen i det centrala företagsregistret och CFU-materialet synes, om samma numrering också införs i varuskattematerialet, kunna erbjuda den eftersträlvade lösningen på problemet.

Vad i övrigt angår statistiken över den inrikes handelsomsättningen må nämnas, att ett utvecklingsarbete pågår inom SCB. Ett nytt urval kommer att dragas på grundval av material från 1964 års företagsräkning för handeln. I målsättningen ingår att försöka få en förbättrad redovisning av handelsomsättningen i riket. På sikt skulle det eventuellt också bli möjligt att få en grov regional fördelning av uppgifterna, exempelvis i 5 å 6 riksområden. Någon konkret planering i detta avseende har dock ej påbörjats."

När det gäller den nivå på vilken data om detaljhandelns omsättning skall redovisas har krav på mycket små redovisningsenheter t.ex. delar av tätorter, koordinatsatta data, framförts av flera remissorgan t.ex. Statistiska kontoret i Norrköping, Köpmannaförbundet m.fl.

Data om nöjesinrättningar som teatrar, biografer etc. samt näringsställen, idrottsanläggningar m.m. efterfrågas bl.a. dels för behovsberäkningar när det gäller sådana inrättningar dels för trafikplaneringen. Beroende på inrättningarnas funktion kan behövliga kapacitetsmått uttryckas i sittplatser, besöksfrekvenser, omsättning. Regional statistik saknas för närvarande. Behovet har därför i den regionala planeringen täckts genom specialundersökningar. Arbetsgruppen finner det inte motiverat att för närvarande föreslå att löpande regional statistik för dessa verksamheter produceras.

Statistik om hotell, pensionat, campingplatser etc. behövs främst för planering avseende turistnäringen. I diskussionen angående undersökningar om turismens betydelse har arbetsgruppen framhållit att (se 4.8.) den s.k. utgiftsmetoden ur datasynpunkt vore att föredra. I så fall krävs dels data om den genomsnittliga dygnsutgiften för turister av olika slag dels uppgifter om antal övernattningar i olika turistanläggningar. Uppgifter om dygnsutgifterna för turister med övernattning t.ex. på hotell, pensionat, campingplatser etc. bör enligt arbetsgruppens uppfattning inhämtas genom intervjuer med ett urval turister. Lämpligen kan härvid en begränsning göras till de delar av landet där turistnäringen relativt sett har störst betydelse. En fortlöpande statistik dels över kapaciteten och dels över beläggningen, i bäddplatser räknat, under olika delar av året för hotell, pensionat etc. behöver dessutom produceras. Även denna statistik skulle eventuellt kunna begränsas till vissa delar av landet.

Någon egentlig planering för turistnäringen kan för närvarande inte anses ske här i landet. Eftersom ett betydande statligt stöd i vissa fall i form av lokaliseringsstöd m.m. kan utgå till turistanläggningar inom det s.k. norra stödområdet blir en mera systematisk planering för turistnäringen nödvändig, i varje fall inom detta område. Ovan berörda data behöver då produceras som underlag för en dylik planering. Arbetsgruppen föreslår att det uppdrages åt statistiska centralbyrån att i särskild ordning utarbeta förslag till uppläggning av en statistik av ovan berört slag. I varje fall till en början synes statistiken ifråga kunna begränsas till norra stödområdet. (Se SFS 1965 nr 101.) Arbetsgruppen räknar preliminärt med att denna statistik bör göras årlig, frågan om en glesare datainsamling kan vara tillräcklig bör dock prövas. Vissa delar av statistiken kan behöva redovisas med kommunblock som minsta redovisningsenhet.

5.4.5.2. Statlig och kommunal serviceverksamhet

Med produktionsdata för statliga och kommunala serviceinrättningar avses liksom ifråga om den enskilda serviceverksamheten närmast kapacitetsmått av olika slag, bl.a. som underlag för behovsberäkningar.

Vad gäller utbildningssidan i den omfattning den beröres av arbetsgruppen under 4.3. kan konstateras att beträffande de obligatoriska skolorna antalet elever i olika årskurser redovisas kommunvis i särskilda råtabeller som förvaras bl.a. på skolöverstyrelsen och på statistiska centralbyrån. Någon redovisning på skolenheter förekommer däremot inte f.n. Inom en särskild arbetsgrupp med anknytning till statistiska centralbyrån arbetar man för närvarande med en översyn av undervisningsstatistiken. Denna arbetsgrupp kan väntas beakta den regionala planeringens behov av sådan skolstatistik.

När det gäller de icke obligatoriska skolorna sker dels en årlig publicering av elevantal m.m. länsvis (Statistiska

Meddelanden Ser. U) dels en redovisning av sökande och in-
tagna till olika typer av obligatoriska skolor. I råtabell-
form finns uppgifter om enskilda skolor och kommuner. Sär-
skilda bearbetningar redovisas återkommande av skolöversty-
relsen. Även denna statistik är för närvarande föremål för
översyn av den ovan berörda arbetsgruppen.

Beträffande omskolningsverksamheten redovisar arbetsmark-
nadsstyrelsen en viss länsvis statistik över kurstyper och
elevantal. Arbetsgruppen har under 4.3. framfört som sin
uppfattning att en översiktlig planering ifråga om omskol-
ningsverksamheten kan komma att krävas. Härför behövlige
data saknas emellertid f.n. Eftersom inte heller frågan om
vilka prognos- och planeringsmodeller som skulle behövas för
en sådan planering, är löst är det inte möjligt för arbets-
gruppen att precisera det databehov som en sådan översikt-
lig planering skulle föranleda. Arbetsgruppen finner därför
utifrån sina utgångspunkter inte anledning för närvarande
föreslå några ändringar av statistiken för omskolningsverk-
samheten.

Vad gäller statistik om åldringsvården publiceras i (SOS)
årligen uppgifter länsvis över ålderdomshemmens kapacitet,
beläggning, ålder m.m. I primärmaterialet finns dessutom
vissa data om enskilda ålderdomshem. När det gäller den öpp-
na åldringsvården insamlas regelbundet genom socialstyrel-
sens försorg vissa uppgifter om denna vårdforms omfattning
m.m. En särskild arbetsgrupp med anknytning till statistiska
centralbyrån arbetar för närvarande med att se över social-
vårdsstatistiken över huvud taget och däribland även stati-
stiken över åldringsvården. Planeringsmetodiken på detta om-
råde, speciellt när det gäller att avväga den slutna och den
öppna åldringsvårdens omfattning till varandra, är ännu täm-
ligen ofullständigt utvecklad men föremål för utvecklingsar-
bete. Med hänsyn härtill finner arbetsgruppen icke anledning
att i detta sammanhang ange några särskilda rekommendationer
ifråga om denna statistik.

När det gäller samhällets barntillsyn är den regionala statistiken mycket ofullständig. Men eftersom även inom detta område prognosmodellerna ännu måste betraktas som förhållandevis utvecklade och då utvecklingsarbete pågår anser arbetsgruppen att ur den regionala planeringens synvinkel rekommendationer angående utformningen av denna statistik bör anstå till dess detta arbete slutförts.

Regional statistik om vatten- och avloppsförhållanden redovisas sedan mycket länge för städer och köpingar. För år 1964 har statistiska centralbyrån och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i samarbete med svenska vatten- och avloppsföreningen gjort en bearbetning där i princip samtliga tätorter enligt 1960 års folkräkning är medtagna. Här finns för varje enskild tätort redovisat mycket detaljerade uppgifter om vatten- och avloppsförhållandena. I fråga om vatten redovisas årsproduktion, förbrukning med fördelning på industri och hushåll, vatten- och reningsverkens kapacitet samt det renade vattnets kemiska beskaffenhet m.m. När det gäller avlopp anges antal anslutna personer, industrier som påverkar avloppsvattnets beskaffenhet, behandlad vattenmängd, avloppsreningsverkets kapacitet m.m. Även investeringarna i vatten- och avloppsanläggningar under året redovisas. Arbetsgruppen anser att den föreliggande statistiken täcker större delen av de behov som redovisats under 4.7. Specialundersökningar måste när det gäller va-planering bedömas få ganska stor omfattning. En särskild arbetsgrupp är verksam med vidareutvecklingen av denna statistik.

5.5. KAPITALSTOCK OCH INVESTERINGAR

5.5.1. Permanentbostäder

Regional statistik om bostäder redovisas f.n. dels i bostadsräkningarna dels i årlig statistik över nytillkomna och rivna bostäder av olika slag.

I 1965 års bostadsräkning kommer bl.a. att redovisas (råtabeller), ned till församlings- och tätortsnivå: lägenhetsbeståndet efter hustyp, ägare, byggnadsperiod, kvalitetsgrupp och storlek i rum räknat. I viss omfattning blir korstabellering tillgänglig. T.ex. planeras en redovisning avseende antalet rum i kombination med byggnadsperiod och lägenheternas utrustning (kommunnivå) samt även en korstabellering mellan bostads- och hushållsdata t.ex. hushåll efter antalet boende i kombination med lägenheternas storlek (församlingsnivå). Se vidare 5.2.

Den årliga statistiken över nytillkomna och rivna lägenheter redovisas på kommun som minsta regionala enhet.

Den här berörda statistiken över bostäder synes i allmänhet tillräcklig för de beräkningar som ingår i nu tillämpade bostadsbehovsprognoser (se 4.6). Statistiken är emellertid inte tillräcklig för kvalificerade bedömningar ifråga om förändringar i bostadsbeståndet. Genom jämförelser mellan 1960 och 1965 års bostadsräkningar samt genom justering med hänsyn till rivningar och nybyggnation kan visserligen totalförändringarna i bostadsbeståndet beräknas. Någon belysning kan dock icke ges av vilken betydelse för lägenhetsbeståndets förändringar som sådana faktorer som t.ex. kontorisering, sammanslagning av mindre lägenheter till större, förändring i användningen från permanentbostäder till fritidsbostäder och omvänt har. I vissa fall kan förändringar av detta slag bedömas ha större inverkan på bostadstillgången eller bostadsbehovet än rivning av hus eller omflyttningen av folk. Tillfredsställande tillgångs- och behovsberäkningar kan därför knappast göras utan att statistiken förbättras på denna punkt. En möjlighet är därvid att bostadsräkningen utvidgas till en mera fullständig

byggnadsräkning, vid vilken förutom nuvarande i bostadsberäkningarna intagna data, uppgifter även skulle insamlas om förändringar sedan föregående inventeringstillfälle av användningen av olika lokaler, i varje fall om förändring till eller från ett utnyttjande för bostadsändamål.

En annan potentiell möjlighet vore att ett byggnads- och lägenhetsregister upprättades i vilket kontinuerligt nybyggnation, rivning och ändring i användningen ifråga om byggnader av olika slag noterades. Möjligheter till integrering av ett sådant register med folkbokföringsregister, företagsregistret vid statistiska centralbyrån och förekommande fastighetsregister borde i ett sådant fall ordnas.

Under 5.1. har vissa frågor om koordinatsättning av fastigheter berörts. När det gäller lägesbestämning av befolkningen har därvid påtalats att vissa fel uppstår i de fall mer än ett bostadshus är beläget på samma fastighet. Om koordinatsättningen även anknöts till byggnader, t.ex. i ett särskilt byggnads- och lägenhetsregister skulle dessa nackdelar kunna undvikas. Det skulle därigenom också bli möjligt att göra en mycket säker maskinell tätortsavgränsning. Integrering mellan folkbokföringsregister och byggnads- och lägenhetsregister skulle dessutom göra det möjligt att producera hushållsstatistik av nu använt slag, vilket som framhölls under 5.2., inte är möjligt med användande av enbart folkbokföringsregistren vid länsstyrelserna.

Ett byggnadsregister av här antytt slag skulle givetvis även vara till direkt nytta för den fysiska planeringen t.ex. vid den detaljerade karteringen av bebyggelsen efter ålder etc. som ofta sker vid generalplaneringen men även t.ex. vid trafikplaneringen. Det skulle exempelvis, med de integreringsmöjligheter mellan olika register som ovan antytts, vara möjligt att tämligen detaljerat beräkna inlösningskostnaderna för olika tänkbara vägsträckningar.

Arbetsgruppen finner, som tidigare framhållits, att en utökning av nuvarande bostadsstatistik på vissa punkter är angelägen. Det torde inte vara möjligt att utan omfattande utredningar ta ställning till om sådan nytillkommande statistik lämpligen bör produceras genom en utvidgning av nuvarande bostadsräkning eller genom införande av särskilt byggnads- och lägenhetsregister. Arbetsgruppen ser icke som sin uppgift att verkställa de utredningar som här skulle erfordras, utan föreslår att frågan utredes i särskild ordning. Därvid bör även beaktas de fördelar i övrigt för regional samhällsplanering och statistikproduktion som ett särskilt byggnads- och lägenhetsregister medför. Med hänsyn bl.a. till vad arbetsgruppen framhållit under 5.1. angående koordinatsättningen av data om befolkningen måste ett byggnadsregister med koordinatangivelser eller med integreringsmöjligheter till annat register med koordinatangivelser, ges större prioritet än ett register i vilket data om enskilda lägenheter ingår.

Ett ganska stort antal remissinstanser behandlar behovet av ett särskilt byggnads- och lägenhetsregister utifrån olika utgångspunkter. En utgångspunkt har varit möjligheterna att få en bättre lägesbestämning av data som rör befolkningen (t.ex. länsstyrelsen i Örebro län), en annan möjligheterna att producera en kontinuerlig hushållsstatistik (t.ex. Malmö stads statistiska kontor). En tredje utgångspunkt har varit behovet av detaljinformation om enstaka byggnader eller lägenheter t.ex. i fråga om ålder, taxeringsvärde, hyra och liknande. Behov av data av det senare slaget påtalas särskilt från kommunalt håll, där man anser upprättandet av ett dylikt register som den kanske angelägnaste åtgärden för förbättring av statistikunderlaget för den kommunala planeringen. Arbetsgruppen återkommer till dessa frågor i anknytning till prioriteringen av olika produktions- och utredningsförelägg i avsnitt 5.9.

I den preliminära redovisningen påtalade arbetsgruppen under 4.6. - Bostadsförsörjning - angelägenheten av att en efterfrågemodell utarbetades i vilken även hyra och inkomstförhållanden beaktades. I avvaktan härpå fann gruppen inte anledning att ta upp till behandling produktionen av en hyresstatistik. I vissa remissvar tar man upp behovet av hyresdata även utifrån

något andra utgångspunkter. Man framför t.ex. att man behöver hyresdata för bedömning av avkastning och saneringsmognad hos bebyggelsen (t.ex. Stockholms stads statistiska kontor) samt att man i samband med hyresregleringens avskaffande behöver tillgång till en dylik information (t.ex. Göteborgs stads statistiska kontor).

5.5.2. Fritidsbostäder

Arbetsgruppen har i avsnitt 4 i flera olika sammanhang påtalat behovet av regional statistik för fritidsbostäder. Någon dylik statistik finns inte för närvarande. Uppgifter kan visserligen förhållandevis enkelt tas fram beträffande antalet för fritidsbebyggelse avstyckade fastigheter. Eftersom man inte vet om och när dessa fastigheter bebyggs och dessutom saknar uppgifter på hur många hus som byggs på ofri grund, ger nämnda uppgifter inte tillfredsställande underlag för en bedömning av fritidsbebyggelsens omfattning.

Arbetsgruppen har diskuterat flera möjligheter genom vilka uppgifter om fritidshus skulle kunna inhämtas. Om ett särskilt byggnadsregister inrättas, vilket berörts under 5.5.1., bör givetvis som där framhölls även redovisning ske ifråga om fritidsbostäder. En av fördelarna med ett dylikt register vore att man genom detta bl.a. skulle få vetskap om inträffade förändringar i användningen av bostäder från permanent - till fritidsbostäder och omvänt.

Några av de olika möjligheter för inhämtande av information om fritidshus vilka arbetsgruppen diskuterat, torde även ha relevans för uppläggning och uppdatering av ett ev. komplett byggnadsregister.

En möjlighet att tillgodose ovan nämnda statistikbehov vore genom periodvis återkommande inventeringar av antalet fritidshus på samma sätt som nu sker i bostadsräkningarna för permanentbostäder. Sådana inventeringar synes lämpligen kunna anknytas antingen till bostadsräkningarna eller till de allmänna fastighetstaxeringarna. I båda fallen torde insamlingar

kunna ordnas så att en redovisning av såväl fritidshusets belägenhet som ägarens hemort erhålles. Vidare skulle, det i varje fall om anknytning sker till bostadsräkningarna, vara möjligt att erhålla uppgifter om husets storlek, ålder, utrustning m.m.

En annan möjlighet är att man med utgångspunkt från en inventering enligt någon av de metoder som berörts ovan upprätta ett register, vilket därefter aktualiseras fortlöpande. Sådan aktualisering skulle tänkas kunna ske antingen genom rapportering från byggnadsnämnderna av beviljade byggnadslov (metod a) eller via självdeklarationen (metod b). Metod a ger endast data om nytillkomna hus, ej ägarbyten, ej heller övergång fritidshus - permanentbostäder och omvänt. Metod b skulle däremot, om vissa ändringar av nuvarande rutiner införes, kunna ge dessa data. Möjligen kan en kombination av de båda metoderna visa sig vara det lämpligaste förfaringssättet.

Ett register av berört slag bör inte upprättas separat utan lämpligen ingå som en del av ett fullständigt byggnadsregister (se 5.5.1.). Förverkligande härav måste bli en fråga på relativt lång sikt. Arbetsgruppen anser det angeläget att behovet av regional statistik över fritidshus tillfredsställes, men håller för troligt att till en början "ad hoc" inventering måste tillgripas. Om därvid nästa bostadsräkning eller nästa allmänna fastighetstaxering skall utnyttjas för en sådan inventering kan redovisning väntas först efter 1970. Behovet av en statistik över fritidsbostäder måste enligt arbetsgruppens uppfattning emellertid anses vara av sådan angelägenhetsgrad att en tidigare redovisning i och för sig vore motiverad. En särskild inventering skulle i så fall bli nödvändig och borde med hänsyn till bl.a. den troliga tidpunkten för nästa bostadsräkning genomföras under 1967. Arbetsgruppen har diskuterat två alternativa förfaringssätt för en dylik inventering, nämligen antingen att den göres genom byggnadsnämndernas försorg eller också bygger på uppgifter som insamlas i samband med självdeklarationerna. Inte genom något av dessa bägge tillvägagångssätt torde det dock vara möjligt att genom-

föra en inventering av fritidshus redan under 1967. Arbetsgruppen föreslår därför att en sådan inventering genomföres i anslutning till 1970 års folk- och bostadsräkning eller alternativt nästa allmänna fastighetstaxering.

Redovisningen av fritidshus bör ske på minsta enhet (församling). Koordinatsättning är att föredra. På grund av de stora förändringarna av antalet fritidshus (SOU 1964:47 räknar man med att ett tillskott av 300 000 fritidshus för de närmaste 5 åren räknat från 1964) synes redovisningen efterhand böra göras årlig.

5.5.3. Byggnads- och anläggningsinvesteringar inom näringslivet

Under 4.1.2.2. har berörts behovet av statistik, avseende dels värdet av de under året gjorda investeringarna och uppgifter om planerade investeringar, dels också uppgifter om kapitalstockens åldersfördelning. Även behov av data om lokaltornas storlek och användningssätt har redovisats.

5.5.3.1. Investeringsvärde och kapitalstock

När det gäller jordbruket redovisas inga regionala data om investeringarnas omfattning; den enda regionala belysning som för närvarande ges ifråga om jordbrukets anläggningar finns i jordbruksräkningen, där på naturliga jordbruksområden innehavet av silos, torkanläggningar etc. redovisas för brukningsenheter av olika storlek.

Data om värdet av senaste års investeringar och om kapitalstockens sammansättning behövs dels för prognoser över behovet av byggarbetskraft och dels för prognoser över utvecklingen av antalet brukningsenheter inom jordbruket, vilket kan ingå som en del i en prognos över sysselsättningen i denna näringsgren. Arbetsgruppen finner att beträffande den senare användningen en kvalitetsklassificering av brukningsenheterna skulle fungera lika bra och sannolikt vara lättare att utföra. Den bör dock i förekommande fall utföras som specialundersökning.

Med hänsyn till den snabba omställning som nu kännetecknar utvecklingen inom jordbruket är det troligt att byggnads- och anläggningsinvesteringarna får betydande omfattning vid de "överlevande" brukningsenheterna. Dessa investeringar kan därför få stort intresse för prognoser över sysselsättningen inom byggnadsverksamheten. Arbetsgruppen finner det därför motiverat att en årlig regional redovisning av byggnads- och anläggningsinvesteringarna inom jordbruket kommer till stånd.

När det gäller prognoser över behovet av byggarbetskraft måste dessa, främst med hänsyn till denna arbetskrafts stora ytmässiga rörlighet, sannolikt göras för ganska stora regioner, t.ex. A-regioner. Med hänsyn härtill föreslår arbetsgruppen att den berörda investeringsstatistiken redovisas på dessa enheter.

Data om industrins byggnads- och anläggningsinvesteringar insamlas för närvarande dels genom de s.k. investeringsenkäterna dels genom de s.k. byggnadsinventeringarna. Investeringsenkäterna, som avser verkställda resp. planerade investeringar och genomföres varje kvartal, är urvalsundersökningar. Urvalen har i första hand utformats för att ge underlag för presentation av rikssiffror. Dessa enkäter synes därför inte för närvarande kunna ge den för den regionala analysen efterfrågade informationen. Viss redovisning sker emellertid på riksområden.

Byggnadsinventeringarna som insamlas via länsarbetsnämnderna upptar i grundmaterialet data om enskilda investeringsobjekt, bl.a. uppgifter om varje projekts totalkostnad och nedlagd kostnad vid varje inventeringstillfälle. Materialet redovisas i begränsad omfattning på A-regionnivå.

Arbetsgruppen finner att det med hänsyn till vad som framhållits under 4.1.2.2 är motiverat med en årlig regional statistik över industrins investeringar.

Data om kapitalstockens ålderssammansättning, skulle, som arbetsgruppen framhållit under 4.1.2.2., i och för sig vara önskvärda för bedömningar av det totala investeringsbehovet inom en region. Arbetsgruppen ställer sig emellertid som framhållits i nämnda avsnitt tveksam till användbarheten av dylika data för de regionala ändamålen och föreslår därför icke på denna punkt några åtgärder. Såsom mått på kapitalstockens totala omfattning föreslår arbetsgruppen en regional redovisning av brandförsäkringsvärdena inom industrin.

Den berörda investeringsstatistiken bör av samma skäl som angavs ovan ifråga om jordbruket redovisas på A-regioner som minsta regionala enhet. Grundmaterialet bör dock organiseras så, att vid behov förhållandena även i andra regionala enheter kan belysas.

När det gäller anläggnings- och byggnadsinvesteringarna inom handeln och övrig enskild service finns för närvarande endast data från byggnadsinventeringarna att tillgå. Arbete med planläggning av investeringsenkäter även för dessa sektorer pågår emellertid inom statistiska centralbyrån. Eftersom värdet av i gång varande investeringar f.n. tycks uppgå till ungefär samma värde som för industrin (se t.ex. byggnadsinventeringen november 1965) finns det anledning att sett från den regionala planeringens synvinkel för dessa investeringar producera en lika omfattande investeringsstatistik som för industrin. Vad arbetsgruppen här tidigare uttalat om industrin gäller alltså även handel och enskild service i övrigt.

Arbetsgruppen har i det föregående endast i förbigående berört frågan om hur en investeringsstatistik skall produceras. Arbetsgruppen anser det troligt att det för ändamålet lämpligaste materialet skulle kunna erhållas genom en utbyggnad av investeringsenkäterna. Om detta av kostnadsskäl eller av andra orsaker inte visar sig vara lämpligt bör undersökas i vilken omfattning en mera omfattande regional redovisning kan ske inom ramen för byggnadsinventeringarna eller med utnyttjande av material från den sysselsättningsplanering som skall bedrivas av de särskilda byggarbetsnämnder som numera finns i länen.

Arbetsgruppens slutsatser när det gäller produktion av statistik om kapitalstocken delas inte av nationalekonomiska institutionen vid Stockholms universitet, som ger data av detta slag hög angelägenhetsgrad. Man noterar bl.a. att arbetsgruppen föreslår brandförsäkringsvärden såsom mått på kapitalvolymen. "Som kommentar till detta" framhåller man, "kan endast sägas att man ännu inte har tillräcklig information för att kunna avgöra huruvida detta mått överhuvudtaget är användbart i samband med produktivitets- och produktionsfunktionsanalyser.

Den 1 juli 1966 påbörjades vid nationalekonomiska institutionen en undersökning av det svenska realkapitalet. Undersökningen avser att omkring 1 juli 1968 presentera en uppskattning av realkapitalstocken. Presentationen kommer att innehålla uppgifter om 1) totala stockens storlek, 2) stockens fördelning på olika branscher där branschindelningen sker efter ISIC-nomenklaturen, 3) stockens åldersfördelning. Syftet är att estimeras kapitalet som produktionsfaktor."

5.5.3.2. Lokalytor

Statistik om lokalytor användes inom den regionala planeringen som ett led bl.a. i beräkningar av markbehov t.ex. för detaljhandeln. F.n. publiceras inte någon statistik av detta slag. I samband med handelsräkningen 1964 inhämtades data om tillgängliga lokalytor för detalj- och partihandeln. Uppgifterna betraktas emellertid som ganska osäkra och frågan om publicering kommer att ske är ännu ej avgjord.

Arbetsgruppen håller för troligt att för detaljplaneringen behövliga data om lokalytor sannolikt måste bygga på specialundersökningar. Vad beträffar den mera översiktliga planeringen synes det möjligt att välja metoder vid beräkningar av markbehov för olika funktioner som inte fordrar data om lokalytor.

5.5.4. Investeringar i maskiner och transportmedel

Data om maskininvesteringarna liksom även över maskinkapitalets brandförsäkringsvärde inom industrin insamlas löpande genom de i avsnitt 5.5.3.1. berörda investeringsenkäterna. Regional redovisning sker som där nämnts dock endast i mycket begränsad omfattning.

Data över maskinkapital och investeringar ingår i princip som ingredienser i de "produktionsfunktioner" som är tänkbara beståndsdelar i en ambitiös prognosmodell av det slag som berörts i avsnitt 4.1.2.2. I vilken utsträckning en sådan modell kan väntas komma att praktiskt användas i mera betydande utsträckning är för närvarande oklart. Det kunde därför finnas anledning att, då det gäller maskininvesteringarna avvakta resultatet från den särskilda inom ERU arbetande prognosgruppen innan en eventuell omläggning av den nuvarande statistiken genomföres. Uppgifterna om maskininvesteringarna ingår emellertid i samma enkät som de i avsnitt 5.5.4.1. diskuterade byggnads- och anläggningsinvesteringarna, beträffande vilka bättre underbyggda krav på en regional differentiering föreligger. Frågan om maskininvesteringarnas regionala redovisning borde därför lämpligen böra behandlas som ett led i den i avsnitt 5.5.4.1. föreslagna utredningen.

Ifråga om investeringar i transportmedel sker f.n. inte någon fullständig regionalredovisning. Arbetsgruppen finner f.n. inte tillräckliga skäl föreligga för att föreslå en sådan redovisning utom ifråga om motorfordon.

Bilnehav redovisades i 1960 års folkräkning kommunvis. Motsvarande data kommer inte att bli tillgängliga i 1965 års folkräkning. - På län redovisas f.n. kvartalsvis registrerade fordon efter fordonsslag, förändringar i antalet registrerade person- och lastbilar under kvartalet m.m. Denna statistik bygger på det centrala bilregistret vid statistiska centralbyrån. Till detta register inrapporteras ny- och avregistreringar, samt omregistreringar mellan län, däremot

införes inte uppgifter om ägarbyten och adressförändringar inom resp. län. Redovisning på mindre enheter än län kan därför inte göras med användande av data från detta register.

- I viss omfattning förekommer ute i länen produktion av regional statistik över bilantalet med användande av bilskattekvitton.

Arbetsgruppen anser att i behovsinventeringarna i avsnitt 4 redovisats goda skäl för införande av en regionalt differentierad statistik över motorfordon. Detta gäller såväl för person- som lastbilar. Enligt arbetsgruppens uppfattning bör den regionala bilstatistiken till en början utformas så att data om antalet personbilar finnas tillgängliga på församlingar, kommuner/kommunblock samt när så ske kan även för tätorter och delar av större tätorter. Antalet lastbilar efter storlek bör redovisas för samma områden, men fördelade på olika näringsgrenar, varvid speciellt ett särskiljande av de renodlade transportföretagen är av intresse. På grund av de snabba förändringar som sker på detta område synes denna statistik åtminstone i vissa delar efter hand göras årlig. Arbetsgruppen föreslår att frågan om uppläggningsen av en sådan statistik utredes.

På längre sikt är det önskvärt att grundmaterialet ordnas så att bilantalet, såväl för person- som lastbilar, kan bestämmas för godtyckliga områden, vilket skulle vara möjligt vid koordinatsättning av statistikens grunddata. För närvarande utredes frågan om införande av central ADB-registrering av alla motorfordon. Om integreringsmöjligheter ordnas mellan ett sådant register och folkbokföringsregister och företagsregistret vid SCB, t.ex. via folkbokföringsnummer för privat nyttjande personbilar och företagsnummer för lastbilar och personbilar som användes inom näringslivet, så skulle, om de förslag arbetsgruppen framfört i avsnitt 5.3.1. genomföres, en automatisk koordinatsättning av data rörande bilbeståndet förhållandevis enkelt kunna ordnas.

5.5.5. Kommunala och statliga investeringar

För närvarande publiceras för enskilda landskommuner, köpingar, mindre städer och landsting endast data om kapitalutgifterna totalt, i vilka innefattas kostnader för fastighetsanskaffning, nyanläggningsarbeten, anskaffning av maskiner och övriga kapitalutgifter. Någon särredovisning av investeringarna på verksamhetsgrenar förekommer inte för dessa enheter. För de 45 största städerna sker emellertid en redovisning av investeringarna inom vissa verksamhetsgrenar.

Den nu föreliggande redovisningen av kommunernas investeringar är inte tillräcklig för en befolknings- och näringslivsmodell av det slag som berörts under 4.1.2.2. Eftersom en mera detaljerad redovisning också synes önskvärd i samband med kommunal långtidsbudgetering föreslås att data om investeringarna inom olika verksamhetsgrenar (se förslag i bilaga 2 b) i resp. kommuner framställs och blir tillgängliga t.ex. i form av råtabeller. Grundmaterialet innehåller erforderlig information.

För närvarande sker inte någon regional redovisning av de statliga investeringarna. En sådan redovisning bör övervägas.

5.6. KOMMUNAL FINANSSTATISTIK

Utöver i avsnitt 5.5.5. berörda data rörande kommunernas investeringar publiceras i "Kommunernas finanser" (SOS) samt i Statistiska Meddelanden Ser. Fi i huvudsak följande data på kommunnivå. (Uppgifterna är i tillämpliga delar även tillgängliga för landstingen.):

Inkomster inkl. skatter, statsbidrag, skatteutjämningsbidrag m.m.

Utgifter (totalkostnader, samt kostnaderna för vissa verksamhetsgrenar)

Tillgångar

Skulder

Fonder

Till kommunal inkomstskatt taxerad inkomst med fördelning på fysiska personer, svenska aktiebolag m.m. samt övriga skattskyldiga.

Antal skattekronor

Utdebitering per skattekrona med fördelning på den borgerliga och kyrkliga kommunen.

Vid arbetsgruppens genomgång av databehovet i avsnitt 4 har endast framkommit begränsade anspråk på ändringar eller kompletteringar av denna statistik. En utökning av redovisningen av utgifternas fördelning på verksamhetsgrenar är dock önskvärd. Arbetsgruppen har i avsnitt 5.5.5. föreslagit att uppgifter om kommunernas investeringar, med mera ingående uppdelning på verksamhetsområden än som nu publiceras, skall hållas tillgängliga. Arbetsgruppen föreslår att även ifråga om kommunernas utgifter data med fördelning på verksamhetsgren på motsvarande sätt blir tillgängliga varvid också bör genomföras en särredovisning av lönerna (se bilaga 2 b).

Statistiska kontoret i Linköping framhåller i sitt remissvar över arbetsgruppens preliminära redovisning följande:

"Den av arbetsgruppen föreslagna utökningen av den kommunala finansstatistiken torde vara otillräcklig för en mera ambitiös kommunal finansiell och fysisk planering. Det torde bli alltmer nödvändigt att kunna beräkna kapitalutgifter och driftkostnader för alternativa stadsplaner så att en bättre avvägning mellan kostnader och stadsplanestandard kan komma till stånd. Det kan vara fråga om kostnader för olika parkeringsstandard, vägstandard, olika grönytestandard och exploateringsstal m.m. Underlag för en sådan avvägning kan erhållas genom koordinatsättning av bygg- och driftkostnader för olika genomförda byggnadsprojekt. Härigenom skulle möjlighet uppstå att maskinellt bearbeta olika typer av stadsplanekostnader i skilda områden. En koordinatsättning skulle även vara av värde för redovisningen av exploateringskostnaderna i de kommunala bokslutet."

Med anledning av dessa synpunkter vill arbetsgruppen framhålla att en objektredovisning av detta slag prövas f.n. i ett försök att klarlägga kommunernas möjligheter att ge en sådan detaljerad information. Det första försöket omfattade hösten 1966 ett 10-tal kommuner. En utvidgad undersökning omfattande 78 kommuner genomföres under första halvåret 1968.

5.7. MARKANVÄNDNING

Om man undantar jordbruk och skogsbruk publiceras för närvarande inte någon officiell statistik rörande markanvändningen.

Arbetsgruppen har under 4 påvisat ett omfattande behov av statistik över markanvändningen även för andra verksamheter än de areella näringsgrenarna. Sådana data behövs t.ex. för beräkningar av trafikstringen inom ett område (se 4.5), men också bl.a. dessutom som underlag för prognoser över framtida markbehov i tätorterna m.m.

I flera sammanhang har påvisats sannolikheten av att markarealerna per invånare i tätorterna kommer att öka kraftigt inom den närmaste tiden. Godlund (1964) håller för troligt att genomsnittligt taget tätortsarealerna per invånare kommer att 1980 bli dubbelt så stor som 1960. Om den framtida utvecklingen skulle bli något så när parallell med den amerikanska kan mycket höga framtida värden förutses. Prognoser och beräkningar angående framtida markbehov i olika tätorter kan därför förutsättas få ökande betydelse inom den regionala planeringen.

Arbetsgruppen anser att produktion av markanvändningsstatistik måste ges hög prioritet när det gäller utbyggnaden av den regionala statistiken. I första hand bör systematiska ytmätningar av de för 1965 års folkräkning avgränsade tätorterna genomföras. Eftersom tätortsavgränsningarna är slutförda bör dylika mätningar kunna påbörjas omgående. Senare bör emellertid även en redovisning av olika tätortsfunktioners "arealkonsumtion" redovisas t.ex. bostadsarealer, fritidsarealer av olika slag, servicearealer etc.

Om koordinatsättning av fastigheter och ev. av byggnader införes som arbetsgruppen berört under 5.1 och 5.5. - frågor som närmare överväges inom fastighetsregisterutredningen - skulle en maskinell avgränsning och ytmätning av tätorter kunna genomföras förhållandevis enkelt. Om användningssättet för olika fastigheter eller delar därav även kunde anges i samband med

koordinatsättning skulle även en redovisning av olika funktioners arealer i varje fall i viss utsträckning erhållas.

Det är arbetsgruppens uppfattning att koordinatsättning av fastigheter etc. i varje fall i vissa delar av landet kommer att dröja så pass länge, främst på grund av utgivningstakten av den ekonomiska kartan, att andra tillvägagångssätt när det gäller framställning av markanvändningsstatistik även bör prövas. Arbetsgruppen anser att det bör uppdragas åt statistiska centralbyrån att utreda på vilket sätt en i princip fullständig markanvändningsstatistik lämpligen bör produceras. Data bör i en sådan statistik finnas tillgängliga för enskilda agglomerationer av permanent bebyggelse och fritidsbebyggelse samt för församlingar exklusive agglomerationer.

Ett flertal remissorgan berör behovet av statistik över markanvändningen. Mest fullständigt behandlas denna fråga av lantmäteristyrelsen som bl.a. framhåller:

"I inte ringa utsträckning skall i något led av planläggningsarbetet mark disponeras för skilda ändamål. Denna mark skall därvid stå till förfogande för den som investerar på sådant sätt att den kan vara föremål för en tryggad besittning, vara underlag för fastighetskredit osv. Markanvändningsaspekterna synes därför ofta även vid samhällsplanering i vidsträckt bemärkelse bli av grundläggande betydelse. Det kan ifrågasättas huruvida inte promemorian i någon mån snedbalanserats och lagt intresset huvudsakligen vid prognosdelen."

De krav på data som den fysiska planeringen ställer sammanfattas på följande sätt:

"Markbehov för skilda ändamål, varvid befolknings- och näringslivsuppgifter m.m. är nödvändiga

Aktuell markanvändning (med arealuppgifter)

Tätort, glesbygd

Fastighetstyp

Fastighet

Bebyggelse

Markslag, faktiskt eller avsett

Markbeskaffenhet

Möjligheter disponera marken med hänsyn till rättsliga förfoganden

Fastighetsindelning, äganderätt, ägarekategorier

Offentlighetsrättsliga begränsningar (redan gällande planer, förbud etc.)

Privaträttsliga förfoganden

Speciellt för plangenomförande

Värderingsuppgifter m.m."

Som kommentar till detta yttrande vill arbetsgruppen framhålla att de data som där beröres och som inte av arbetsgruppen behandlats i avsnitt 5 i huvudsak avser individuella uppgifter (alltså data om enskilda objekt) och inte det slag av aggregerad information som arbetsgruppen genomgående försökt behandla.

De remissorgan i övrigt som berört statistik över markanvändningen understryker i allmänhet vikten av att en sådan statistik framställs. Industriförbundet framför en härifrån avvikande uppfattning och vill inte ge produktionen av en markanvändningsstatistik någon hög prioritet.

Sedan arbetsgruppen avlämnade sin preliminära redovisning har ett omfattande arbete med fysisk riksplanering igångsatts i kommunikationsdepartementets regi. Inom ramen för detta arbete sker modellarbeten som kan väntas få betydelse för den vidare bedömningen av behovet av en markanvändningsstatistik.

5.8.

TRAFIKDATA

Frågan om vilka krav behovet av trafikdata ställer på statistikproduktionen har redan i viss utsträckning berörts i det föregående. Sålunda har arbetskraftspendlingen diskuterats i avsnitt 5.3 (Arbetsmarknadsstatistik), bilantalet i avsnitt 5.5 (Kapitalstock och investeringar) och vissa delar av gods-transporterna i avsnitt 5.4 (Produktion). I detta avsnitt görs ett försök till en mera allmän överblick över området.

För närvarande finns i huvudsak följande typer av data att tillgå: Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gör regelbundet s.k. allmänna trafikräkningar över trafiken på allmänna vägar utanför städer och tätorter (totala antalet fordon per dygn). Dessa räkningar ligger till grund för de trafikflödeskartor som redovisats för åren 1953, 1958 och 1963.

Vid vissa tillfällen har utförts s.k. destinationsundersökningar, men då med anknytning till speciella vägprojekt, varför någon fullständig täckning över hela landet inte förekommer.

För 1959/60 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen utarbetat en särskild godstransportkarta som bygger på uppgifter från flertalet större industriföretag i riket. Dessutom har för olika delar av landet särskilda skogstransportkartor utarbetats. Någon kontinuerlig dataproduktion av detta slag förekommer emellertid inte.

Biltrafiknämnden, som producerar statistik över den yrkesmässiga lastbilstrafiken, publicerar f.n. inte någon regional statistik.

Den statistik om järnvägstrafiken som redovisas av järnvägsstyrelsen i "Sveriges Järnvägar" (SOS) har mycket begränsad regional uppdelning. Vid enstaka tillfällen har emellertid flödeskartor över transportarbetet på järnvägarna upprättats, (se t.ex. Sveriges Järnvägar hundra år, 1954).

Regional statistik för sjöfarten redovisas i viss utsträckning i den officiella statistiken (SOS Sjöfart). Sålunda publiceras uppgifter om antalet ankomna och avgångna fartyg för olika hamnar med fördelning på utrikes och inrikes fart, vidare uppgifter om hamnavgifter samt lossat och lastat gods med fördelning på varukategorier och hamnar samt slutligen vissa data om kanaltrafiken. Grunddata finns för en begränsad redovisning av transportrelationerna mellan olika områden när det gäller utrikes sjöfart. Såväl i "Sveriges Järnvägar" som i "Sjöfart" lämnas vissa uppgifter om färjetrafiken.

När det gäller flygtrafiken redovisas vissa data om trafikens omfattning vid olika flygplatser i riket.

Vid jämförelse mellan nuvarande dataproduktion och de i avsnitt 4 redovisade behoven kan följande konstateras.

När det gäller flödesdata finner arbetsgruppen att redovisningen av totaltrafiken på allmänna vägar (antal fordon) är förhållandevis tillfredsställande. En komplettering bör dock ske i framtiden så att även trafiken i städer och tätorter medtages. Däremot är redovisningen av godsströmmarna ofullständig. Regelbunden statistik saknas och den ovan berörda särskilda undersökningen för 1959/60 omfattar endast vissa delar av industrin samt skogsbrukets transporter.

Arbetsgruppen har i avsnitt 5.4 föreslagit att en viss kartläggning av godstransporterna inom industrin skall göras som underlag för trafikplaneringen. En sådan kartläggning skulle också utgöra ett betydelsefullt underlag i det fall regionala befolknings- och näringslivsprognoser av input-output typ (se 4.1.2.3) skulle komma att utföras. En stor del av godstransporterna på väg skulle emellertid inte komma med vid en dylik till industrin anknuten redovisning. Viss bearbetning av material från större transportförmedlingsorgan skulle emellertid eventuellt kunna användas för att komplettera bilden. När det gäller redovisningen av de godsströmmar som transporteras med järnväg tillåter grundmaterialet en betydligt fyligare redovisning än den som nu i allmänhet sker. Arbetsgruppen anser för sin del att det skulle vara till stor fördel för

samhällsplaneringen om - med utgångspunkt från detta grundmaterial - en regelbundet återkommande redovisning av bl.a. transportarbetet på järnvägarna kunde göras t.ex. i form av flödeskartor.

Förutom ovan berörda data om godstrafiken behövs, i varje fall ifråga om lastbilstrafiken, uppgifter om transportlängder, tomkörning m.m. För den yrkesmässiga lastbilstrafiken finns visst grundmaterial hos statens biltrafiknämnd som lämpar sig för regional bearbetning, (Kritz 1963). När det gäller den icke yrkesmässiga trafiken har motsvarande data inhämtats av Kritz för ett urval av företag. Avsikten med denna undersökning var främst att bestämma "genomsnittsprestationerna" för bilar av olika storlek under en vecka. När det slutligen gäller destinationsundersökningar och redovisning av transportrelationer mellan olika regioner och/eller orter anser arbetsgruppen att behovet av sådan information i varje fall tills vidare bör tillgodoses genom specialundersökningar av olika slag och inte genom kontinuerlig dataproduktion. (Se dock 5.4.3). Om en mera allmän kontinuerlig produktion av sådana data skulle övervägas bör vid utformningen av denna hänsyn tas till de behov som en regional input-output analys ställer. Även data om upptagningsområden för olika flygplatser etc. bör tills vidare produceras genom specialundersökningar.

Enligt vad arbetsgruppen under hand erfarit har statistiska centralbyrån i egenskap av samordningsorgan för den statliga statistikproduktionen för avsikt att inrätta en samarbetsgrupp för samfärdselstatistiska frågor samt att med anknytning till denna grupp genomföra utredningar rörande samfärdselstatistikens utveckling. Såväl centralbyrån som andra berörda myndigheters statistik avses härvid komma att tas in i bilden. Med hänsyn till att en sådan särskild samarbetsgrupp sålunda kommer att bildas har arbetsgruppen ovan givit de samfärdselstatistiska frågorna en mera begränsad behandling än som i och för sig, med hänsyn till deras betydelse i sammanhanget, vore

berättigat. Gruppen har inskränkt sig till vissa allmänna reflexioner. Därvid framförda synpunkter och förslag har inte heller intagits i den sammanfattning och prioritering av förslagen som i övrigt redovisas i avsnitt 5.9.

Arbetsgruppen har i behovsdelen av denna utredning endast i ringa grad berört sjöfarten. I princip torde dock behoven och önskemålen när det gäller data om sjötrafiken till stor del sammanfalla med i det föregående berörda önskemålen beträffande landtrafiken.

5.9. SAMMANFATTNING AV ARBETSGRUPPENS FÖRSLAG ENLIGT DEN PRELIMINÄRA REDOVISNINGEN.

Arbetsgruppen sammanfattade sina förslag i fråga om dataproduktionen i den preliminära redovisningen på sätt som framgår av sammanställningen sid. 140. Här har en uppdelning av förslagen gjorts på tre huvudgrupper:

- a) sådana förslag som kan förverkligas med förhållandevis måttliga omläggningar av nuvarande statistikproduktion.
- b) sådana förslag till produktion som fordrar omfattande eller förhållandevis omfattande förändringar i nuvarande dataproduktion och där krav på ytterligare utredning är förhållandevis begränsade.
- c) sådana förslag som på nuvarande stadium främst måste betraktas som rel. renodlade utredningsfrågor.

Arbetsgruppen prioriterade inom varje grupp för sig sina förslag efter den angelägenhetsgrad som dataproduktionen i fråga kunde anses ha för den regionala planeringen. En sådan prioritering måste med nödvändighet bli mer eller mindre subjektiv men bedömdes nödvändig för att vid remissbehandlingen av förslagen en så vitt möjligt klar opinion skulle erhållas angående angelägenhetsgraden av olika data.

Vissa av förslagen är mycket komplexa och berör dataproduktionen inom en rad områden. Detta gör bl.a. att några av de i prioriteringen upptagna förslagen kommer att framstå som alternativ. T.ex. förslaget om komplettering av bostadsräkningarna är i vissa avseenden ett alternativ till ett särskilt lägenhetsregister. Sådana kompletterande förslag har i sammanställningen i allmänhet placerats i olika huvudgrupper. Något försök att prioritera mellan förslagen i olika huvudgrupper har inte gjorts.

I sin preliminära redovisning gjorde arbetsgruppen följande sammanfattning och prioritering av de olika förslagen till dataproduktion. Förslagen anges inom varje huvudgrupp efter angelägenhetsgrad.

- a) Produktionsförslag som synes kunna genomföras genom förhållandevis måttlig omläggning av nuvarande statistikproduktion.
- 1) Viss omläggning av den regionala redovisningen av kommunernas investeringar och utgifter. (5.5.5. och 5.6.)
  - 2) Redovisning av totala tätortsarealen för enskilda tätorter enligt 1965 års folkräkning. (5.7.)
  - 3) Vissa kompletteringar av bostadsräkningarna så att kontorisering m.m. kan belysas. (5.5.1.)
  - 4) Regional redovisning av förädlingsvärdet m.m. inom industrin. (5.4.3.)
  - 5) Regional redovisning av inkomsten efter kön och ålder. (5.1.1.)
  - 6) Redovisning av skogsarealer i jordbruksräkningen. (5.4.1.)
  - 7) Tätare redovisning av antal brukningsenheter på mindre regionala enheter än f.n. på grundval av t.ex. RLF's register. (5.4.1.)
- b) Produktionsförslag som fordrar omfattande, eller förhållandevis omfattande, förändringar i nuvarande statistikproduktion, och där krav på ytterligare utredningar synes rel. begränsat.
- 1) Koordinatsättning av fastigheter med integreringsmöjligheter till folkbokföringsregister. Utreddes av fastighetsregisterutredningen (FRU). (5.1.3.)
  - 2) Årlig regional redovisning av statens anläggnings- och byggnadsinvesteringar. (5.5.5.)
  - 3) Regional industriproduktionsindex. (5.4.3.)
  - 4) Regional redovisning av fritidsbostäder. (5.5.2.)
  - 5) Årlig regional redovisning av antalet bilar samt ägarens folkbokföringsnummer. (5.5.4.)
  - 6) Regional redovisning av industrins produktion och råvaruförbrukning i fysiskt mått. Grundmaterialet (industristatistiken) kompletteras med avseende bl.a. på förbrukningen av grus m.m. (5.4.3.)

- 7) Tätare regional redovisning än hittills av omsättningen inom detalj- och partihandeln (5.4.5.)
- 8) Statistik över övernattningar på hotell, pensionat, campingplatser m.m. (5.4.5.)
- 9) Regional redovisning av dygnsutgifterna för olika kategorier av turister. (5.4.5.)

c) Särskilda utredningsförslag.

- 1) Kontinuerlig redovisning av förvärvsarbetande på hemort och verksamhetsställe. Till detta komplex hör också möjligheterna till redovisning av yrkesväxling och pensionsringsålder liksom redovisning av yrke och utbildning. Särskild utredning beslutad av Kungl. Maj:t. (5.3.1.)
- 2) Regional redovisning av näringslivets årliga byggnads- och anläggningsinvesteringar samt brandförsäkringsvärdet före gjorda investeringar. (5.5.3.1.)
- 3) Redovisning av markanvändningsstatistik för olika samhällsfunktioner särskilt i tätorterna. (5.7.)
- 4) Möjligheterna att, särskilt i bostadsbehovsberäkningar, ersätta nuvarande hushållsstatistik med familjestatistik (5.2.)
- 5) Integreringsmöjligheter mellan jordbruksräkningarna och folk- och bostadsräkningarna. (5.4.1.)
- 6) Uppläggning av särskilt byggnads- och lägenhetsregister med integreringsmöjligheter till bl.a. folkbokföringsregistren. (5.1.3. och 5.5.1.)

Mot arbetsgruppens prioriteringsteknik har länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohus län haft vissa invändningar främst mot förslagets uppdelning i tre olika kategorier. Man framhåller att under utredningsarbetets gång kan det vara riktigt att förfara på detta sätt bl.a. för att bättre kunna analysera problemen, men invänder: "Frågan är emellertid om det i det slutliga förslaget är av intresse för samhällsplaneringen att föra fram en prioriteringslista uppspaltad efter arbets- och kostnadsomfattningen av en eventuell omläggning av statistikproduktionen. Resultatet kan

tyvärr mycket lätt bli, att de förslag till förbättringar av statistikproduktionen, som är enklast och på kort sikt ekonomiskt billigast, genomförs, medan de övriga mera väsentliga och för en effektivare samhällsplanering nödvändiga förändringarna får anstå. Länsstyrelsen ansluter sig dock i stort till den prioriteringsteknik och prioriteringslista, som arbetsgruppen utarbetat, men skulle, mot bakgrund av diskussionen ovan, vilja att arbetsgruppen i sitt slutliga förslag i första hand satsade på en dataproduktion, som i alla delar från grunden helt bygger på en koordinatsättning av fastigheter och aktiviteter samt en därmed sammankopplad registrering av människor och mänsklig aktivitet."

I remissbehandlingen beröres arbetsgruppens preliminära prioritering av produktions- och utredningsförslagen i sammanlagt 26 remissvar. Av dessa tillstyrker 5 i allt väsentligt den gjorda prioriteringen, nämligen länsstyrelserna i Blekinge, Kristianstads, Malmöhus och Västmanlands län samt Svenska Kommunförbundet. De remissorgan som föreslagit direkta omprioriteringar redovisas i tabell 5 jämte framförda förslag till ändring av prioriteringsordningen. Pil i tabellen utvisar att högre ej närmare preciserad prioritering förordas.

Om alla remissvar ges samma vikt och om remissvar som innehåller uttalande i ett prioriteringsavsnitt men inte i ett annat i detta senare avsnitt förutsättes acceptera arbetsgruppens uppfattning förefaller det som om de största variationerna i prioriteringen råder beträffande följande förslag:

- a 5 Regional redovisning av inkomsten efter kön och ålder, som i flera fall givits högre prioritet.
- b 7 Tätare regional redovisning av omsättningen inom detaljhandeln, som också i flera fall givits högre prioritet än arbetsgruppen föreslagit.

- c 6 Utredning angående särskilt byggnads- och lägenhetsregister med integreringsmöjligheter till bl.a. folkbokföringsregistren. Detta förslag ges av de kommunalstatistiska kontoren mycket hög prioritet.

Arbetsgruppens ställningstaganden till här redovisade förslag jämte gruppens definitiva prioritering av de olika utrednings- och produktionsförslagen redovisas i avsnitt 7.

Tabell 5

Sammanfattning över remissvar med ändring av prioriteringen 5.9 (förklaring se texten)

SSRU:s förslag	Bostadsstyrelsen	Byggnadsstyrelsen	Länsstyrelserna i											Handelshögsk. Gbg Geogr. inst.	Handelshögsk. Gbg Nat. ek. inst.	Uppsala univ. Geogr. inst.	Göteborgs stads Statist. kontor	Malmö stads Statist. kontor	Linköpings stads Statist. kontor				
			B-län	C-län	E-län	F-län	G-län	H-län	N-län	O-län	T-län	X-län	Z-län							BD-län			
a 1				1	1	2						1	1	1		1					5	4	
2				5	5	3						2	2	5		4					4	3	
3				3	6	4						5	3	3		3					1	1	
4	ej	ej		4	7	1						3	6	4		2	Tillstyrkes	5	ej	Accepteras	3	5	
5	Beröres ej	Beröres ej	Rimlig	2	2	5						4	7	2		5		1	Beröres ej		2	2	
6	Beröres ej	Beröres ej	Rimlig	6	3	6						7	4	6		6	Tillstyrkes	6	Beröres ej	Accepteras	6	6	
7				7	4	7						6	5	7		7		7			7	7	
b 1		1			1	1	1				1	1				1	1	2			1	1	
2		2			3	2	2				7	2				2	2	3			7	5	
3		4			4	7	3				5	3				5	3	1			5	6	
4		5	↑		2	6	5				2	4				6	5	4			3	3	
5	Beröres ej	3			9	5	6				8	9				7	6	5			4	4	
6	Beröres ej	6			5	4	2				6	5				3	7	6	Beröres ej	Accepteras	6	7	
7	Beröres ej	7			6	3	4				9	8				4	4	7	Beröres ej	Accepteras	2	2	
8		8			7	8	8				3	6				8	8	8			8	8	
9		9			8	9	9				4	7				9	9	9			9	9	
c 1					2											1					1	3	2
2					1											2					4	4	4
3	↑	Beröres ej			3	Beröres ej	Beröres ej									3	Tillstyrkes				3	2	3
4		Beröres ej	Rimlig		5	Beröres ej	Beröres ej									6					-	5	5
5		Beröres ej			6	Beröres ej	Beröres ej									4	Tillstyrkes				5	6	6
6	↑				4											5					2	1	1

6. ALLMÄNNA SYNPUNKTER PÅ PRODUKTIONEN AV REGIONAL STATISTIK

6.1. NUVARANDE PRODUKTIONSSYSTEM

Den regionala statistik som nu produceras framställs genom utnyttjande av två huvudtyper av informationsunderlag:

- 1) Information inhämtad enbart för statistiska ändamål dels i form av totalundersökningar (t.ex. jordbruksräkningarna) och dels som undersökningar på urvalsbasis (t.ex. arbetskraftsundersökningarna).
- 2) Information som även - och oftast primärt - är avsedd för administrativt bruk.

De särskilda statistiska totalundersökningarna är kostnadskrävande; resultaten kan redovisas på små regionala enheter, men den begränsade kapaciteten både hos uppgiftslämnare och producent har i varje fall hittills - med få undantag - nödvändiggjort ganska långa tidsintervaller mellan redovisningarna.

Urvalsundersökningar, vilka är vanligt förekommande då det gäller statistik som redovisas på riksnivå, har hittills använts för produktion av regionala data i mycket begränsad omfattning och då endast för stora regioner. Anledningen härtill är framför allt att ett tillgodoseende av detaljeringsbehov och preciseringskrav för små regioner skulle ställa krav på väsentligt ökade urval, jämfört med riksundersökningarna, och därmed i motsvarande grad nå höjda kostnader. I många fall torde konsumentönskemålen, då det gäller regionala data, för övrigt vara sådana att urvalsundersökningar inte skulle ge några produktionsfördelar jämfört med totalundersökningar.

För närvarande pågår på många områden en uppbyggnad och omformning av informationssystem för administrativa ändamål. En stor del av den statistiska information som efterfrågas inom den regionala planeringen finns eller kan beräknas komma att finnas tillgänglig i form av för administrativa ändamål insamlade primäruppgifter. Uppenbart är att det ofta måste vara rationellt att utnyttja detta material som underlag

för statistikproduktionen, speciellt om det är upplagt på ADB.

De administrativa rutiner som skulle kunna utnyttjas i detta sammanhang ger som regel uppgifter om en viss individ, företeelse etc. Givetvis blir detaljeringsgraden och aktualiteten hos den statistik som produceras på detta underlag beroende av hur ofta det administrativa materialet aktualiseras. Genom att sammanföra uppgifter från olika administrativa källor - liksom renodlat statistiska källor - kan ytterligare utökad information om individer, företeelser etc. erhållas. En sådan integrering förutsätter dock att man i de olika materialen använder vissa gemensamma indentifikationsbegrepp.¹⁾ För att full nytta skall kunna dras i statistikproduktionen av administrativa material är det därför angeläget att så långt möjligt gemensamma indentifikationsbegrepp användes. Även andra speciella krav kan behöva ställas på de administrativa materialen om de skall kunna användas för statistikproduktion; krav som inte nödvändigtvis behöver vara uppfyllda i den berörda administrativa processen. Det är därför angeläget att man vid uppläggningsen av nya administrativa rutiner, som kan tänkas frambringa information av intresse för statistiska ändamål, tar vederbörlig hänsyn till de krav statistikproduktionen ställer. Detta kan t.ex. vara frågor som sammanhänger med val av definitioner, klassificeringar, granskning, bearbetning, registeruppyggnad, tidsschema m.m. Självfallet måste ev. ökade kostnader för den administrativa rutinen vägas mot värdet av statistiken.

Ehuru administrativt material redan i vissa fall använts för att tillgodose behovet av regional statistik har omfattningen av sådan användning dock hittills varit ringa i jämförelse med vad som framstår som möjligt och lämpligt för framtiden. Det främsta exemplet på utnyttjande av ett administrativt material har man i den årliga befolkningsstatistiken. Denna,

---

1) När dessa indentifikationsbegrepp användes för integration mellan olika material kallas de i fortsättningen av texten för integrationsnycklar.

vilken hittills byggt på den manuella befolkningsregistringen, kommer framdeles att bygga på de nyligen upplagda ADB-registren i länen. Samhället kommer i framtiden att utnyttja datatekniken i sina administrativa rutiner i ännu större utsträckning än vad som nu är fallet. Förutom de ADB-register som finns för folkbokföring och uppbörd kan som exempel nämnas att liknande register överväges för fastighetsregistring, bilregistrering, körkortsregistrering m.m. Dessa administrativa register innehåller eller kommer att innehålla uppgifter som kan sammanställas för statistiska bearbetningar och användas som grunddata i olika former av beräkningar inom samhällsplaneringen.

Sammanfattningsvis kan konstateras följande. Huvuddelen av den regionala statistik som för närvarande produceras framställs på grundval av speciella totalundersökningar. Det föreligger emellertid ett i det föregående dokumenterat behov av väsentliga utökningar av nuvarande produktion av regional statistik. Gruppen har inte gjort några beräkningar av kostnaderna för olika produktionsförslag. Det torde likväl stå klart att kostnaderna skulle bli betydande om man vore helt hänvisad till att arbeta med undersökningar utförda enbart för de statistiska ändamålen. I de fall erforderligt underlag för efterfrågad statistik kan erhållas från material som insamlas för administrativa ändamål torde däremot kostnaderna oftast kunna bli väsentligt lägre. Mot den bakgrunden har gruppen rekommenderat ett ökat utnyttjande av administrativa material som underlag för berörd statistikproduktion. Det sagda innebär inte att de mera traditionella produktionsformerna skulle komma att försvinna i framtiden. Arbetsgruppen har endast velat understryka vikten av att man där så är möjligt söker utnyttja förekommande administrativa material för att man till rimliga kostnader skall kunna täcka de ökade informationsbehov som utvecklingen av metoder och teknik inom skilda planeringsområden kräver. För att detta skall bli möjligt är det väsentligt att man vid utformningen av de administrativa rutinerna uppmärksammar de krav på materialet i olika avseenden som de statistiska ändamålen ställer.

Samtidigt vill arbetsgruppen framhålla, att man vid den fortsatta bedömningen av produktionens utformning inte får bortse ifrån att statistikproduktion på grundval av administrativa material även har vissa nackdelar. Ändringar i de administrativa rutiner på vilka statistiken baseras kan plötsligt medföra att underlaget för en viss statistik faller bort eller att jämförbarheten med äldre data försämras. Programmeringskostnaderna för uttag av de komplicerade system som här kommer ifråga kan stundom vara höga, liksom ofta även kostnaderna för ändringar i dessa program och för anpassning av dem och deras innehåll till statistikproduktionens krav. Detta kan medföra en viss stelhet i statistikproduktionen trots de möjligheter till stor flexibilitet som teoretiskt föreligger, och det kan leda till låg kvalitet på den producerade statistiken etc. Även i det fall att ett administrativt material finns tillgängligt kan det därför i vissa fall bli nödvändigt att företa separata datainsamlingar av ett likartat material för att tillgodose de statistiska ändamålen.

6.2. PRINCIPIELLA SYNPUNKTER PÅ DATAPRODUKTIONEN I ETT INTEGRERAT REGISTERSYSTEM

Som berörts under 6.1. har man anledning att räkna med att det i framtiden kommer att föreligga register för olika administrativa ändamål av sådan beskaffenhet att de, lämpligt utformade, kan infogas i ett integrerat informationssystem genom vilket bl.a. väsentliga delar av behovet av regional statistik skulle kunna tillgodoses. I systemet skulle givetvis även ingå det material som insamlas eller kan komma att insamlas med tanke enbart på de statistiska ändamålen.

I de olika slag av register som här åsyftas kommer informationen framför allt att bestå av individualuppgifter. Detta ger i varje fall teoretiskt stor flexibilitet när det gäller statistikproduktionen, men det innebär också att informationsmängden i det samlade systemet blir mycket stor. För att detta omfattande material skall kunna överblickas och utnyttjas effektivt både för de administrativa och statistiska ändamålen måste särskilda krav ställas på systematik i materialets strukturering. Bl.a. är det viktigt att informationen struktureras på ett sådant sätt att sådan information som har hög utnyttjningsgrad blir lätt och snabbt tillgänglig.

I den preliminära redovisningen av sin utredning diskuterade arbetsgruppen bl.a. möjligheten att genom utnyttjande av tre olika register (fastighetsregister, folkbokföringsregister och ett utvidgat företagsregister) producera en kontinuerlig statistik över näringsgrenstillhörighet, pendling m.m. Detta förslag har mötts av betydande intresse från flera remissinstanser, som i vissa fall tagit detta förslag till utgångspunkt för en allmän diskussion om statistikproduktion på grundval av administrativa register. Även fastighetsregisterutredningen har i sitt betänkande berört hithörande frågor och fört en principdiskussion rörande vad man kallar "ett enhetligt integrerat nät av informationssystem".

Frågan om utformningen av ett integrerat administrativt och statistiskt informationssystem är mycket komplex och av stor

räckvidd. Det ligger givetvis utanför arbetsgruppens uppgift att mera ingående penetrera denna fråga. Uppenbart är emellertid att frågan har stor betydelse för en bedömning av hur man bör organisera den framtida statistikproduktionen för regionala ändamål. Arbetsgruppen har därför funnit det lämpligt att söka klarlägga och genom exemplifiering illustrera vissa sannolika huvuddrag i ett framtida informationssystem av berört slag. I detta illustrerande syfte belyses därför i föreliggande avsnitt, och genom den skiss som presenteras i fig. sid 12, hur ett integrerat informationssystem av det slag som här åsyftas skulle kunna vara uppbyggt. I den här presenterade skissen räknar man med tre olika typer av register, nämligen basregister, specialregister och arkivregister.

Basregistren är systemets grundstenar. I det här exemplifierade systemet diskuteras tre basregister, nämligen ett befolkningsregister, ett företagsregister och ett fastighetsregister. Givetvis kan ytterligare basregister ifrågakomma och infogas i systemet.

Anledningen till att dessa tre register valts som basregister är att praktiskt taget all den information som kan ifrågakomma i ett samhällsinformativt system torde kunna anknyttas direkt eller indirekt till person eller till i företagsregistret¹⁾ eller fastighetsregistret registrerade enheter antingen genom läge eller verksamhet, boende, ägandeförhållande, delaktighet, status eller någon annan form av beroende.

Genom valet av basregister är även registersystemets grundläggande integrationsnycklar givna. Nämligen identifikationsbegreppen för person respektive företag och fastighet. För

---

1) Det förutsättes att företagsregistret inte endast omfattar företag i egentlig mening (juridiska personer och rörelseidkare över huvud taget) och till dem hörande verksamhetsställen utan även motsvarande information för andra arbetsgivare bl.a. statliga och kommunala organ (dock ej hushåll). För enkelhetens skull användes dock den något oegentliga beteckningen företagsregister.

fysisk person är det s.k. personnumret redan accepterat som identifikationsbegrepp. För företag finns för närvarande olika nummersystem men en enhetlig beteckning bör användas i framtiden. Integrationsnyckel mellan fastighetsregistret och övriga basregister är fastighetsnumret.

Av de här berörda basregistren är ett register över totalbefolkningen grundat på länsstyrelsernas befolkningsregister under uppläggning vid SCB. Ett centralt företagsregister finns vid SCB, men det skulle för att kunna fylla här avsedd funktion som basregister i ett kombinerat administrativt och statistiskt informationssystem behöva utformas annorlunda i vissa väsentliga avseenden. Arbetsgruppen kommer att i avsnitt 6.3. lämna vissa allmänna förslag till sådana ändringar av det centrala företagsregistret att det kan fungera i här antytt sammanhang. Det tredje basregistret i systemet är det av fastighetsregisterutredningen föreslagna nya fastighetsregistret (SOU 1966:63). Förslaget är av utredningen tillrättalagt för att passa in i ett samhällsinformativt system. Det förslaget innehåller också ett system för koordinatredovisning av såväl fastigheter som därpå befintliga bebyggelsepunkter.¹⁾ Då både personer och företag via bosättning och verksamhet kan hänföras till fastighet ges här möjlighet att lägesredovisa alla till systemet knutna primärdata liksom också till olika typer av flödesdata som t.ex. pendling.

Utöver nödvändig information om namn, identitetsnummer och viss lägesbeteckning (adress m.m.) bör basregistren innehålla viss grundläggande information rörande de registrerade enheterna. Specialinformation däremot (vare sig insamlad för statistiska eller administrativa ändamål) förutsättes samlad i specialregistren och de till dessa knutna arkivregistren för äldre data. Medan antalet basregister av volymmässiga skäl bör hållas nere, liksom innehållet i dessa register, kan specialregistren göras till antal och innehåll helt anpassade till den speciella informationssituationen.

1) Riksdagen har i mars 1968 beslutat att en reformering av fastighetsregistreringen, även innefattande koordinatsättning av fastigheter, skall genomföras i enlighet med utredningens förslag.

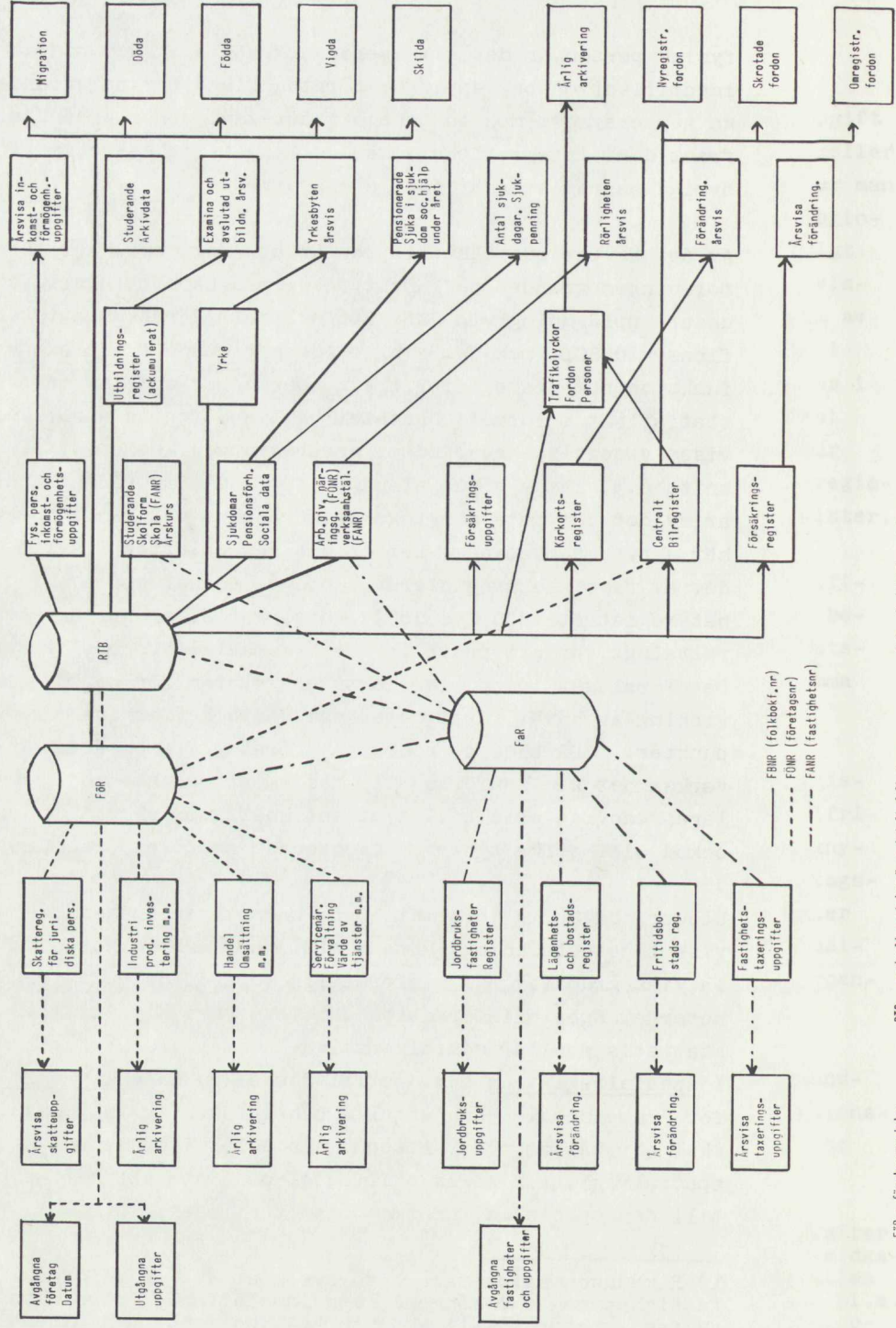
Förändrings- och arkivdata

Övriga beståndsuppgifter

Centrala register, Bestånd

Övriga beståndsuppgifter

Förändrings- och arkivdata

FÖR = företagsregister.

RTB = centralt register över totalbefolkningen.

FAR = fastighetsregister.

— FÖMR (folkbokf.nr)
 - - - FÖNR (företagsnr)
 - - - FÄNR (fastighetsnr)

För att ett specialregister eller ett arkivregister skall vara integrerat med det samhällsinformativa registersystemet måste någon av integrationsnycklarna till basregistren, dvs. personnummer, företagsnummer eller fastighetsnummer, finnas i registret. Ett register utan sådan integrationsnyckel kan dock integreras med ett specialregister, om för dessa gemensamma identifikationsbegrepp finnes. Under sådana omständigheter kan registret sedan via specialregistret förses med integrationsnyckel till basregistren.

För att ge en mera konkret bild av det här skisserade systemet har detta åskådliggjorts i grafisk form (se sid. 152). I diagrammet har också - genom pilar - exemplifierats ett mönster för hur integrationen mellan de olika registren skulle kunna gå till. Arbetsgruppen vill understryka att det här icke är fråga om ett förslag från dess sida. Den tekniska lösningen som i praktiken bör väljas är beroende av en mängd omständigheter som gruppen icke kunnat eller haft anledning penetrera, såsom sättet att utnyttja registren, maskinutrustning, de ekonomiska resurserna m.m.

6.3. VISSA SYNPUNKTER PÅ ETT CENTRALT FÖRETAGSREGISTER

Det nuvarande centrala företagsregistret kan som arbetsgruppen framhållit under 6.2. med nuvarande utformning inte tjäna som basregister i ett kombinerat administrativt och statistiskt informationssystem. Dels innehåller registret f.n. inte all verksamhet (f.n. saknas sålunda jordbruksföretag samt kommunala och statliga arbetsplatser m.m.). Enligt inom SCB föreliggande planer skall registret dock byggas ut i dessa avseenden. Dels bygger registret på administrativa rutiner (främst den årliga redovisningen av arbetsgivaruppgiften till RFV), vars utformning inte gör det möjligt för registret att uppfylla de krav på aktualitet, och kvalitet även i vissa andra avseenden, som man enligt gruppens uppfattning bör ställa på ett basregister i ett framtida integrerat informationssystem. Även om, såsom SCB förutsatt, vissa förbättringar i aktualitet kan erhållas i framtiden genom anknytning till andra administrativa rutiner anser arbetsgruppen dock, såsom motiveras i det följande, att det mest rationella vore att för alla slag av enheter som behöver vara registrerade i företagsregistret införa en särskild enhetligt utformad administrativt reglerad registreringsrutin analog med den som gäller för folkbokföringen.

F.n. registreras företag och rörelser i flera olika register. Den grundläggande registreringen av aktiebolag sker hos patent- och registreringsverket samt för övriga rörelser i länsstyrelsernas handels- och föreningsregister. Båda dessa register sköts manuellt. Härtill kommer en omfattande sekundär registrering (t.ex. centrala företagsregistret vid SCB, arbetsgivareredovisningen vid RFV och länsstyrelserna, medlemsregistreringen inom Arbetsgivareföreningen m.fl.), som i vissa fall bygger på manuella rutiner, ibland på ADB. Vissa av dessa register har unika numreringsystem för företagen, varför integration mellan registren inte kan ske annat än i begränsad omfattning.

I registren finns ett antal gemensamma rutiner, t.ex. nyregistrering av företag, adress- och namnförändringar, som nu måste skötas i flera register men som om integrationsmöjligheter förelåg primärt skulle kunna skötas av ett centralt register, varefter avisering kunde ske till de övriga registren. En sådan lösning skulle ge rationaliseringsfördelar både för uppgiftslämnarna (uppgift behöver endast anges till ett register) och för registervården (vid ADB automatisk uppdatering). Tämligen stora förändringar av nuvarande redovisning av företag blir emellertid nödvändig, bl.a. måste för att integration mellan olika register skall kunna ske gemensamma företagsnummer införas i alla register.

Eftersom stora administrativa fördelar troligen kan vinnas inom förvaltningen genom införande av en generellt utformad registreringsplikt för olika företagskategorier samt av en central handläggning av denna företagsregistrering och eftersom en sådan registrering är av grundläggande betydelse för ett effektivt fungerande samhällsinformativt system, föreslår arbetsgruppen att frågan om utformning och införande av en dylik registrering blir föremål för utredning i särskild ordning.

6.4.

VISSA FRÅGOR ANGÅENDE CENTRALISERAD RESPEKTIVE DECENTRALISERAD STATISTIKPRODUKTION

För att behovet av regional statistik skall kunna tillgodoses på ett ekonomiskt sätt är det, såsom framgår av avsnitten 6.1. och 6.2., enligt arbetsgruppens uppfattning väsentligt att statistikproduktionen i större utsträckning än hittills utnyttjar data som primärt inhämtas för administrativa ändamål. Vidare är det väsentligt att det skapas förutsättningar för samkörning av material från olika källor, vare sig berörda material är inhämtade för administrativa ändamål eller enbart för att utnyttjas såsom underlag för statistikproduktion.

Det har som betonats inte varit arbetsgruppens uppgift att söka klarlägga hur ett statistiskt system av berört slag i detalj bör vara utformat. Denna fråga är under utredning på SCB. Gruppen har emellertid velat belysa vissa sannolika huvuddrag i ett framtida statistiskt produktionssystem baserat på såväl administrativa som statistiska källor. Grundläggande - och det oberoende av systemets utformning i detalj - är enligt gruppens uppfattning bl.a. det i avsnitt 6.2. berörda behovet av basregister över vissa statistiska enheter, främst individer och företag (inkl. organisationer, myndigheter etc.) samt fastigheter. Även andra basregister kan visa sig erforderliga. Grundläggande är också kravet på samordning och integrering mellan olika datamassor som skall ingå i systemet.

Såsom närmare skall motiveras i det följande är det gruppens uppfattning att ett rationellt utformat system för statistikproduktion i väsentliga hänseenden måste bygga på en centraliserad statistikframställning. Detta innebär givetvis inte att de olika administrativa register med regional

anknytning på vilka statistikproduktionen skall baseras, behöver centraliseras. I vissa fall kan den lämpligaste lösningen vara att skapa centrala kopior av regionala register. I andra fall kan det bli fråga om att från centralt håll basera statistikproduktion på register som primärt finns tillgängliga regionalt. Vid sidan om en centralt utförd produktion kommer också att förekomma inslag av regionalt utförd statistikproduktion, t.ex. i form av uttag ur regionala register och i framtiden möjligen även i form av regionala datauttag ur centrala register genom terminaler. Väsentligt är då att denna regionala produktion samordnas i relevanta avseenden med annan statistikproduktion. I vissa fall kan detta lämpligen åstadkommas genom att den regionala produktionen planeras och leds centralt.

De skäl som enligt arbetsgruppens uppfattning talar för att huvuddelen av de regionala behoven bäst tillgodoses genom en centralt utförd statistikframställning eller i vissa fall en centralt planerad och ledd produktion vid regionala register är följande.

1) Behov av regionala data föreligger såväl för den planering och analys som sker centralt (inom sådana organ som inrikesdepartementet, arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen, centrala organ inom näringslivet etc.) som för den som utförs regionalt. För den centrala planeringen är det i regel ett väsentligt villkor att statistiken för de olika regionerna är inbördes samordnad. Ofta är detta av betydelse även för den analys som bedrivs regionalt. Många gånger kräver nämligen denna analys tillgång till statistisk information från andra områden utanför regionen. För att nödvändig samordning olika regioner emellan skall kunna uppnås - vad beträffar de statistikkällor som berörs och de bearbetningar som skall göras - kan i vissa fall central planering av uttag från regionala register vara en lämplig lösning, medan det i andra fall torde vara erforderligt med en centralt utförd statistikproduktion.

2) En decentraliserad statistikproduktion, genom vilken man skulle tillgodose för många regioner likartade behov, skulle leda till ett onödigt dubbelarbete i planering, systemarbete och programmering. I vissa fall skulle även föreliggande risk för dubblerad datainsamling, nämligen då likartad regional statistik erfordras på regional nivå och på rikspanet. Vidare skulle, som berörts under punkt 1, föreliggande risk för att materialet till följd av bristande samordning mellan olika regioner icke blev användbart för sådan analys som kräver jämförbarhet mellan regioner. Dessa nackdelar torde i allmänhet kunna undanröjas genom att regionala datauttag planeras centralt. Vid centralisering även av själva statistikframställningen kan dessutom vissa stordriftsfördelar vinnas. Sålunda kan t.ex. större och effektivare och därmed för produktionen billigare maskiner användas.

3) Ett karakteristiskt drag i det framtida produktionssystemet är, såsom nämnts, kravet på möjligheter till samkörning mellan i systemet ingående register. I de fall det är fråga om att samköra data som finns tillgängliga inom en region med information från centrala källor är problematiken i huvudsak densamma som berörts i punkt 1 och 2, vilket talar för centralt utförd eller centralt planerad och ledd produktion. I det fall det blir fråga om att samtidigt samköra data från flera regioner inbördes och med centrala källor torde det i regel vara mest rationellt att produktionen utföres centralt.

4) I många sammanhang föreligger behov av att för analys - vare sig den gäller riket i dess helhet eller regionala områden - genomföra bearbetningar på äldre data. Sådana bearbetningar har med äldre arkiveringsmetoder ofta varit mycket kostsamma. Med tillkomsten av ADB och de därigenom öppnade nya möjligheterna till arkivering på magnetband m.m. kan väntas ett väsentligt ökat utnyttjande av äldre material. I den skiss över ett integrerat datasystem som presen-

terats i föregående avsnitt har förutsatts att dessa äldre datamassor skall finnas tillgängliga i särskilda arkivregister. En stor del av materialet är, såsom understrukits i det föregående, primärt insamlat för administrativa ändamål. I många fall föreligger icke för dessa ändamål behov av att disponera äldre material. Det torde då i regel icke vara rationellt att ålägga de administrativa organen att hålla dessa arkivregister för att tillgodose behovet av underlag för framtida statistiska bearbetningar. Ehuru gruppen givetvis icke kunnat penetrera den omfattande frågan om arkivorganisationen, anser gruppen dock att mycket talar för att de för statistiska ändamål erforderliga arkiven av äldre data i regel bör handhas centralt.

5) Den mera allmänna utvecklingen av den regionala utrednings- och planeringstekniken kommer troligen också bli sådan att man med utgångspunkt från denna kan se övervägande fördelar i en centralisering av dataproduktionen i vid bemärkelse. I dag finns oftast en relativt klar åtskillnad mellan statistikframställning och bearbetning av materialet av mera utredande slag. I det vi skulle kunna kalla "utredningsförloppet" finns för närvarande ett reellt datauttag i form av t.ex. maskinlistor eller tryckt statistik. I fråga om ren basinformation (t.ex. motsvarande data i de nuvarande folkräkningarna) får vi räkna med att man i ett utbyggt samhällsinformativt system även i framtiden vid vissa tidpunkter gör mera traditionella datauttag eventuellt med någon utökning i förhållande till nuläget. Informationsmängden i detta system kommer emellertid att bli så stor att den ofta inte kommer att kunna överblickas utan hjälp av ADB i själva utredningsverksamheten. Det kan då bli fördelaktigt att utesluta egentligt (skrivna) datauttag och lösa utredningsproblemen mer eller mindre direkt i anslutning till den datamaskin eller de datamaskiner som innehåller den information som skall utnyttjas. Datamaskiner med sådan kapacitet att de kan lösa omfattande planeringsproblem med

utnyttjande av hela denna datamängd och med direkt anknytning till den information som skall utnyttjas kommer troligen endast att finnas i centrum av det samhällsinformativa systemet, dvs. vid de centrala basregistren.

Enligt arbetsgruppens i det föregående motiverade uppfattning bör statsmakterna satsa på en i huvudsak centralt utförd statistikproduktion för regionala ändamål.

Givetvis måste man härvid vara medveten om att behoven när det gäller statistikproduktionens utformning kan variera från region till region beroende på varierande förutsättningar och problem. Detta nödvändiggör en flexibilitet i utformningen av de bearbetningar som kan tillhandahållas från den centrala statistikproducenten. Goda möjligheter bör enligt gruppens uppfattning kunna skapas för att inom ramen för ett centraliserat system tillgodose behovet av flexibilitet genom att intressenter som så önskar på beställning kan erhålla särskilda bearbetningar, samtidigt som kostnaderna för standardiserade bearbetningar som efterfrågas av många kan hållas nere. Viktigt är också att även vid "skräddarsydda" bearbetningar samordning i väsentliga grundelement i produktionen kan bibehållas i det fall behoven tillgodoses genom centralt utförd statistikproduktion.

Givetvis kommer det också att finnas behov av sådan natur att det är mera rationellt att tillgodose dem genom regionalt utförd produktion. I det fall statistikproduktion planeras ske regionalt - vare sig det är fråga om datauttag i form av statistiska bearbetningar från där tillgängliga register eller fråga om särskild datainsamling - bör samråd ske med SCB så att dubbelarbete när det gäller planering, programmering m.m. kan undvikas. När det gäller statliga myndigheter är sådant samråd med SCB föreskrivet i Kungl. Maj:ts cirkulär nr 750/1966.

SCB svarar på riksplanet för statistikproduktionen inom den övervägande delen av de områden som det här är fråga om. SCB skall också enligt sin instruktion i de fall underlaget för statistikproduktionen utgöres av material, som annan myndighet insamlar för administrativt ändamål, bevaka att de statistiska synpunkterna tillgodoses samt svara för de specialbearbetningar som fordras för statistiska ändamål. Ansvaret för den centrala statistikproduktionen för regionala behov bör därför i regel ankomma på SCB. Detta innebär icke att SCB skall svara för värden av alla de register som erfordras i systemet eller för all den övriga statistikproduktion som görs inom systemets ram. Vad som krävs är emellertid att de olika register som ingår i systemet är tillgängliga på ett sådant sätt att SCB har möjlighet att tillgodose behoven av bearbetningar för statistiska ändamål. Hur detta bör genomföras är en teknisk fråga där den lämpliga lösningen kan variera från fall till fall och är beroende av datateknikens utveckling.

Vid SCB pågår f.n. ett arbete med uppläggning av ett register över totalbefolkningen, bl.a. byggande på befolkningsregistren vid länsstyrelserna. Avsikten är att detta register skall aktualiseras med den periodicitet som är motiverad av de krav som kommer att ställas på det. Möjlighet finns att om efterfrågan så motiverar göra aktualiseringarna så tätt att skillnaderna i aktualitet mellan det centrala registret och de regionala registren i praktiken blir betydelselös. Avsikten är att kostnaderna för det centrala registret skall täckas genom intäkter från olika beställare.

Ett problem i detta sammanhang är att man f.n. inte använder samma principer för beräkning av kostnaderna vid datauttag ur detta register och ur länsstyrelsernas register. Detta medför risk för att statistikkonsumenterna favoriserar produktionsalternativ som inte är rationella ur samhällsekonomisk synpunkt, vilket bl.a. skulle kunna försvåra upprättandet av ett integrerat samhällsinformativt system av det slag som berörts under 6.2.

En viktig fråga vid planeringen av statistikproduktionen för regionala ändamål är givetvis frågan om kostnadsfördelningen mellan olika berörda konsumenter. För närvarande finns en medveten strävan att låta varje statistik Konsument så långt möjligt betala sina kostnader. Enligt arbetsgruppens uppfattning kommer emellertid vissa datauttag ur t.ex. registret över totalbefolkningen vid SCB att vara av så allmänt intresse att det blir mycket svårt att göra en rättvisande kostnadsfördelning. Det kan därför ifrågasättas om inte kostnaderna för hållande och bearbetning av ett sådant register till en del bör ersättas via SCB:s budget eller genom annan form av "central" kostnadstäckning. Arbetsgruppen har den principiella uppfattningen att kostnaderna för framtagande av vad som skulle kunna kallas basdata bör ersättas på detta sätt oavsett produktionsform.

Till basdata skulle kunna räknas viktigare information om befolkning och näringsliv för kommunblock (färdigbildade eller blivande kommuner enligt kommunblocksindelningen) eller större regionala enheter. Ett årligt uttag med publicering enligt ett fastställt program som är enklare än nuvarande folkräkningar bör därför finansieras via SCB:s budget eller motsvarande. En sådan finansiering bör också övervägas då det gäller viss information, ned på tätorts- och församlingsnivå, vilken vid folkräkningstillfällen kan hämtas från de centrala registren och som är av allmänt intresse. Vissa enklare befolkningsdata ned på församlingsnivå (motsvarande nuvarande publicering) bör också föras till denna kategori. Övriga datauttag ur det samhällsinformativa systemet (t.ex. generell information för mindre enheter än församling-tätort, uttag av detaljerade data av folkräkningskaraktär mellan folkräkningstillfällena oberoende av regional nivå, alla bearbetningar som specialutformas för en viss eller ett fåtal regionala kunder) bör bekostas av respektive beställare. Fördelningen av finansieringen har här exemplifierats med anknytning till folkräkningar och befolkningsstatistik. Givetvis kan gränsen mellan vad som skall betraktas som basdata - och sålunda finansieras centralt - behöva dras olika för olika statistikområden.

7.

ARBETSGRUPPENS FÖRSLAG.

Sedan arbetsgruppens preliminära redovisning gjordes har följande av arbetsgruppens då framlagda förslag i huvudsak realiserats eller kommer att realiseras inom en snar framtid.

1) Omläggning av den regionala redovisningen av kommunernas investeringar och utgifter.

SCB har utarbetat ett förslag till räkenskapssammandrag som i huvudsak tillmötesgår de krav som SSRU framfört.

2) Redovisning av totala tätortsarealen för enskilda tätorter enligt 1965 års folkräkning.

En sådan redovisning har publicerats i Statistiska Meddelanden SM Be 1967:21.

3) Regional redovisning av förädlingsvärdet inom industrin.

Arbete med en sådan redovisning har påbörjats inom SCB på beställning av inrikesdepartementet.

4) Regional redovisning av inkomsten efter kön, ålder och civilstånd.

I samband med omläggningen av folkbokförings- och upp-bördssystemet pågår inom SCB ett utredningsarbete som syftar till att göra det möjligt att efter särskild beställning erhålla dylik statistik.

5) Redovisning av skogsarealer i jordbruksräkningen och tätare redovisning av antal brukningsenheter på mindre regionala enheter än för närvarande.

Information för produktion av denna statistik kommer att bli tillgänglig genom det för skörde-skadeskyddet beslutade registret över jordbruksföretag.

I den preliminära redovisningen hade arbetsgruppen indelat sina produktionsförslag i tre grupper. Sedan flertalet förslag i den ursprungliga gruppen (a) (förslag som avsågs kunna förverkligas med förhållandevis måttliga omläggningar av nuvarande statistikproduktion) såsom framgått ovan numera tillgodosetts eller kan beräknas komma att bli tillgodosedda inom en snar framtid vill arbetsgruppen nedan sammanfatta sina förslag i två huvudgrupper, nämligen a) Produktionsförslag som fordrar omfattande, eller förhållandevis omfattande, förändringar i nuvarande statistikproduktion, men där krav på ytterligare utredningar synes relativt begränsat och b) Förslag som för sitt genomförande förutsätter förhållandevis omfattande utredningar. Inom var och en av huvudgrupperna har förslagen ordnats efter fallande prioritet. Med hänsyn till de meningsyttringar som framkommit vid remissbehandlingen av den preliminära redovisningen och till den vidare diskussion som förevarit i arbetsgruppen har därvid vissa ändringar av den tidigare prioriteringen gjorts. Dessutom har ytterligare ett utredningsförslag tillkommit.

Sammanfattning och slutlig prioritering av arbetsgruppens förslag.

- a) Produktionsförslag som fordrar omfattande, eller förhållandevis omfattande, förändringar i nuvarande statistikproduktion, men där krav på ytterligare utredningar synes relativt begränsat.

1. Koordinatsättning av fastigheter med integreringsmöjligheter till folkbokföringsregister.

Denna fråga har utretts av fastighetsregisterutredningen (FRU). I statsverkspropositionen till 1968 års riksdag föreslås att koordinatregistriering av fastigheterna i landet skall ske. Utöver vad FRU kan väntas komma att behandla måste vissa integrationsfrågor när det gäller informationens utnyttjande i statistikproduktionen ytterligare be-
lysas (jfr punkt b. 4 nedan).

2. Årlig regional redovisning av statens anläggnings- och byggnadsinvesteringar.

Frågan om en sådan statistik har tidigare inte tagits upp inom SCB. Eftersom en sådan information kan bli nödvändig i anslutning till det delprojekt inom ERU som berör den offentliga sektorn förefaller det SSRU bäst att en särskild arbetsgrupp med företrädare för detta projekt, samt för finansdepartementet och SCB närmare utreder frågan om produktion av en dylik statistik.

3. Regional industriproduktionsindex.

Det för utarbetandet av en sådan index behövliga utredningsarbetet föreslås ske inom SCB.

4. Vissa kompletteringar av bostadsräkningarna så att kontorisering m.m. kan belysas.

SCB avser utreda frågan i samråd med samarbetsgruppen för bostads- och byggnadsstatistik. Ytterligare åtgärder synes f.n. inte påkallade.

5. Regional redovisning av fritidsbostäder.

Den behövliga informationen bör tas in i anknytning till 1970 års folk- och bostadsräkning eller i anslutning till nästa allmänna fastighets-taxering. Det ytterligare utredningsarbete som kan behövas bör åvila SCB.

6. Årlig regional redovisning av antalet bilar samt registrering av ägarens personnummer resp. företagsregisternummer.

Bilregisterutredningen beräknas avlämna ett principbetänkande under första halvåret 1968. Man överväger ett förslag som bl.a. innefattar ett införande av ägarens folkbokföringsnummer i bilregistret. Det bör ankomma på SCB att på grundval av det material som sålunda kan komma att bli tillgängligt genomföra en regionalisering av denna bilstatistik.

7. Tätare regional redovisning än hittills av omsättningen inom detalj- och partihandeln.

Frågan föreslås bli föremål för särskild utredning genom SCB:s försorg varvid kontakt bör hållas bl.a. med representanter för Riksskattenämnden, KF och Köpmannaförbundet.

8. Regional redovisning av industrins produktion och råvaruförbrukning i fysiskt mått. Grundmaterialet (industristatistiken) kompletteras.

Ett förberedande utredningsarbete om möjligheterna att producera en sådan statistik föreslås bli påbörjat inom SCB. Mera omfattande utredningar bör emellertid anstå tills behovet av trafikdata klarlagts bl.a. genom de utredningar rörande samfärdselstatistiken vilka påbörjats på SCB.

9. Statistik över övernattningar på hotell, pensionat, campingplatser m.m.

Ett omfattande försök med en sådan statistik har gjorts under sommaren 1967 i bl.a. Västernorrlands län. Ytterligare utredningar bör anstå i avvaktan på resultatet härav.

10. Regional redovisning av dygnsutgifterna för olika kategorier av turister.

I denna fråga bör en specialundersökning komma till stånd. Den kan dock tills vidare vänta i avvaktan på resultatet från punkt 9.

b) Förslag som för sitt genomförande förutsätter förhållandevis omfattande utredningar.

1. Kontinuerlig redovisning av förvärvsarbetande på hemort och verksamhetsställe. Till detta komplex hör också möjligheterna till redovisning av yrkesväxling och avgång liksom redovisning

av yrke och utbildning.

Kungl. Maj:t har uppdragit åt centrala folkbokförings- och uppborrdsnämnden att i samråd med statistiska centralbyrån utreda denna fråga.

2. Utredning angående tillskapande av en administrativt reglerad rutin för registrering av företag i ett centralt företagsregister.

Detta förslag framfördes inte av arbetsgruppen vid den preliminära redovisningen. Av den diskussion gruppen därefter fört om principerna för produktion av regional statistik har framgått vilken betydelsefull roll ett fullständigt och aktuellt företagsregister spelar i detta sammanhang. Det centrala företagsregistret hos SCB kan icke utan omläggning av registreringsrutinerna fylla de centrala funktioner gruppen här åsyftat. Starka skäl talar för att man bör införa administrativt reglerade rutiner för aktualisering av detta register.

3. Regional redovisning av näringslivets årliga byggnads- och anläggningsinvesteringar samt brandförsäkringsvärdet för gjorda investeringar.

SCB har påbörjat ett planeringsarbete rörande en viss utvidgning av investeringsenkäterna. Denna utvidgning är dock i första hand inriktad på att ge förbättrad statistik på riksnivå och avser icke att tillgodose behovet av en regional redovisning av näringslivets investeringar. Arbetsgruppen har givit en sådan redovisning hög prioritet. Denna bedömning har även delats av de remissinstanser som berört prioriteringen av utredningsförslagen. Arbetsgruppen föreslår därför att SCB:s utredningar rörande investeringsstatistikens framtida utformning utvidgas till att omfatta även frågan om hur en regional statistik skall kunna produceras.

4. Uppläggning av särskilt byggnads- och lägenhetsregister med integreringsmöjligheter till bl.a. folkbokföringsregistren.

Detta utredningsförslag sattes av SSRU sist på listan; krav från framför allt kommunalstatistiskt håll om en betydlig högre prioritet framkom vid remissbehandlingen vilket motiverar den omprioritering som här gjorts. En registrering av detta slag är mycket komplicerad och måste föregås av ett omfattande utredningsarbete. Fastighetsregisterutredningen gör f.n. vissa förberedande undersökningar om möjligheterna att i fastighetsregistret ta in uppgifter om byggnader. Dessa kan inte väntas ge något slutgiltigt besked om uppläggningsen av ett byggnads- och lägenhetsregister men bör avvaktas innan det omfattande utredningsarbete, som synes nödvändigt, startas.

5. Redovisning av markanvändningsstatistik för olika samhällsfunktioner särskilt i tätorterna.

Fastighetsregisterutredningen (FRU) har i en förberedande diskussion om fastighetsregistrets innehåll bl.a. tagit upp frågan om att i registret ange fastigheternas användning. Eftersom sådana uppgifter skulle kunna utgöra ett underlag för en markanvändningsstatistik föreslås att FRU:s överväganden i denna fråga avvaktas innan ytterligare utredningsarbete igångsättes. Även modellstudierna inom kommunikationsdepartementet rörande en fysisk riksplanering blir av intresse i detta sammanhang varför redovisningen därav även bör avvaktas.

6. Integrationsmöjligheter mellan jordbruksräkningarna och folk- och bostadsräkningarna.

Beslutet om att för skördeskadeskyddets administration upprätta ett företagsregister för lanthuset ger möjligheter till samkörning mellan jordbruksräkningarna och folk- och bostadsräkningarna.

På grund av de synpunkter som vid remissbehandlingen framförts av bostadsstyrelsen utgår det tidigare utredningsförslaget om möjligheterna att i bostadsbehovsberäkningar ersätta hushållsdata med familjestatistik (c. 4 i den preliminära redovisningen).

Bilagor.

1)	Förslag till utredning rörande införande av löpande redovisning av arbetsgivare och verksamhetsställe för yrkesverksamma.	sid. 171
2 a)	PM rörande behovet av statistiska data för regionala prognos- och planeringsmodeller. (Åke E. Andersson).	sid. 180
2 b)	Förslag till redovisning av kommunala kostnader. (Åke E. Andersson).	sid. 192
3)	Personposternas uppordning i länsstyrelsernas kameralband. (Tord Österlund).	sid. 195
4)	Lantbruksstyrelsens statistikbehov.	sid. 197
5)	Förteckning över remissinstanser.	sid. 203
	Litteraturförteckning.	sid. 207

Bilaga 1Förslag till utredning rörande införande av löpande redovisning av arbetsgivare och verksamhetsställe för yrkesverksamma.1. Inledning

Av central betydelse för den ekonomiska långtidsplaneringen på riksnivå såväl som för den motsvarande regionala planeringsverksamheten är kunskapen om den yrkesverksamma befolkningens fördelning på näringsgrenar och branscher. Differentierad och hela befolkningen omfattande statistik häröver har hittills inhämtats endast i samband med folkräkningarna. Den löpande information som finns att tillgå på detta statistikområde består främst av de uppgifter som kan erhållas ur statistiska centralbyråns (SCB) arbetskraftsundersökningar, inkomststatistik och sysselsättningsstatistik för särskilda näringsgrenar. För de berörda ändamålen framstår dock denna information redan på riksnivå såsom alltför grov eller ofullständig.

Genom tillkomsten av dels ett centralt företagsregister, dels fr.o.m. 1968 av ett nytt folkbokförings- och uppbördssystem skapas vissa grundläggande förutsättningar för införande av ett system som skulle medge löpande redovisning (årsvis i efterhand) av den yrkesverksamma befolkningen liksom även av dess inkomster (enligt uppgifter i taxeringssammanhang) med uppdelning på näringsgrenar och branscher. För ett förverkligande av detta krävs införande i lämpligt sammanhang av en redovisning för alla yrkesverksamma av uppgift om den arbetsplats (arbetsgivare och verksamhetsställe) vid vilken vederbörande arbetar. Denna uppgift måste då insamlas i sådan form att den kan kopplas med bl.a. dels folkbokförings- och uppbördssystemets dataregister, dels företagsregistret.

I ett sådant datasystem skulle i princip även finnas tillgång bl.a. till information för varje yrkesverksam om arbetsplatsens och bostadens belägenhet. Detta skulle - under förutsättning av lämplig kodifiering av denna information - ge underlag bl.a. för en särskilt för den regionala planeringsverksamheten betydelsefull redovisning av dag- och nattbefolkningens fördelning och av den s.k. pendlingen.

Arbetsgruppen för statistikbehov och statistikproduktion för regionala utredningar har som en del av sin arbetsuppgift behandlat frågan om införande av ett registreringsystem av ovan berört slag. Gruppen har därvid funnit att ett dylikt system skulle innebära en så avsevärd förbättring av den regionala statistikproduktionen vad beträffar bl.a. underlagsmaterial för arbetskraftsprognoser, trafikprognoser och bedömningar i lokaliseringsfrågor att det framstår som synnerligen angeläget att detta frågekomplex blir föremål för ingående granskning.

Arbetsgruppen har förberedande diskuterat fyra olika vägar genom vilka en arbetsgivare- och verksamhetsställerredovisning av berört slag skulle kunna genomföras. För dessa alternativ redogöres kortfattat i det följande.

Arbetsgruppen har vidare diskuterat den av inskrivnings- och personalredovisningsutredningen (IPU) genom skrivelse till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet den 12 juli 1965 aktualiserade frågan om införande av en löpande aktualiserad individuell yrkes- och utbildningsredovisning med konnekteringsmöjligheter till folkbokföringssystemet och olika delar av statistikproduktionen. Även en redovisning av ifrågavarande slag vore, som också berörts av IPU, av stort intresse för olika planeringsändamål vid sidan om de militära. Då frågan förberedande utretts av IPU har arbetsgruppen dock icke ansett sig ha anledning att närmare behandla de problem som är förknippade med en sådan redovisning. Behovet av samordning mellan den av IPU föreslagna och av arbetsgruppen i det följande aktualiserade redovisningen bör dock uppmärksammas i det fortsatta utredningsarbetet.

2. Alternativa metoder för införande av arbetsgivare- och arbetsställerredovisning för yrkesverksamma

Alla de av gruppen diskuterade och i det följande redovisade alternativen har det gemensamt att de förutsätter ett utnyttjande av SCB företagsregister. I registret är varje redovisat företag och verksamhetsställe försett med särskilt nummer samt med uppgift om verksamhetsbransch. Registret är för närvarande under uppbyggnad och därför ännu ofullständigt i olika avseenden. Därtill kommer att jordbruksrörelse liksom hushåll enligt

hittillsvarande planer icke avsetts skola ingå i registret. Beträffande jordbruket är anledningen härtill att ett register sedan gammalt hålles av RLF. Frågan om komplettering av det centrala företagsregistret med ett register för jordbruksrörelse kan dock väntas komma att aktualiseras. Arbetsgruppen har icke ansett sig ha anledning att i detalj penetrera dessa frågor utan utgår i det följande från att ett komplett företagsregister i framtiden kommer att finnas tillgängligt. Den förutsätter vidare att alla företag och verksamhetsställen i framtiden erhåller kännedom om sina resp. nummer i registret.

Frågan om genomförande av en fastighetsregistrering med uppgift om fastighetens belägenhet i form av geografiska koordinater är under utredning genom en av statsrådet och chefen för justitiedepartementet tillkallad utredningsman. Det förutsättes här att företagsregistret i framtiden tillföres en uppgift om verksamhetsställets fastighetsbeteckning i sådan form att den kan konnekteras med den lägesangivelse som kan komma att tillämpas i framtida fastighetsregister samt att nämnda fastighetsbeteckning även kan konnekteras med den fastighetsredovisning som kommer att ske i folkbokförings- och uppbördssystemet.

Alternativ 1 Registrering av arbetsgivare och verksamhetsställe i samband med taxering

Registreringen föreslås få karaktären av punktredovisning och avse exempelvis den 1 oktober varje år. För ändamålet skulle arbetsgivare på de till taxeringsmyndigheterna avgivna kontrolluppgifterna för de arbetstagare som den 1 oktober inkomståret var anställda hos denne, lämna information enligt följande:

- 1) För arbetsgivare med av SCB tilldelat företagsregisternummer (för arbetsgivare och verksamhetsställe) anges detta nummer.
- 2) För arbetsgivare som ännu inte erhållit företagsregisternummer eller som ändrat verksamhetsställe anges verksamhetens art och belägenhet i klartext.
- 3) För egen företagare anges i deklARATIONEN (i samband med redovisningen av inkomst av rörelse) av SCB tilldelat företagsregisternummer eller, om sådant nummer ännu

ej erhållits eller förhållandena ändrats, motsvarande information i klartext.

Nästa moment i registreringsförfarandet skulle äga rum i samband med taxeringsnämndernas granskande verksamhet. Genom det nya ADB-systemet för uppbörd kommer med varje deklARATION att förknippas en s.k. taxeringsavi. På denna kommer, då det gäller fysiska personer, bl.a. folkbokföringsnumret att vara argivet. Det på kontrolluppgiften (resp. självdeklarationen) angivna företagsregisternumret föreslås i detta moment bli överfört till taxeringsavin. Klartextuppgifter av det slag som berörts under punkt 2 och 3 ovan föres tillsammans med arbetstagarens (för företagare företagarens) folkbokföringsnummer upp på särskild lista. Denna lista översändes till SCB för företagsregistrering och kodning.

På länsstyrelsernas datakontor stansas de nyssnämnda till taxeringsavierna överförda uppgifterna samtidigt med de rutinemässiga stansningar där taxeringsavin utgör stansningsunderlag och tages in på ordinarie band. Från dessa utköres särskilda band endast innehållande erforderliga uppgifter om person (folkbokföringsnummer och eventuellt redan på detta stadium även information erforderlig för senare statistisk bearbetning) samt företagsregisternummer markerande arbetsgivare och verksamhetsställe. Uppgifterna på detta band kompletteras i ett senare skede med av SCB införskaffade uppgifter rörande arbetsgivare och verksamhetsställen upptagna på "klartextlistan". På detta sätt erhålles ett band omfattande alla den 1 oktober yrkesverksamma personer och med individuell information om arbetsplats i form av företagsregisternummer genom vilket arbetsgivare och verksamhetsställe kan identifieras.

Genom konnektering med företags- och fastighetsregistret skulle nyssnämnda band därefter tillföras uppgift dels om näringsgren och bransch, dles om arbetsplatsens belägenhet, helst i form av geografiska koordinater. Detta utvidgade band skulle därefter - på lämpligt sätt kompletterat med relevanta uppgifter från folkbokförings- och uppbördssystemet - utgöra utgångspunkten för olika statistiska bearbetningar som krävs för planering och analys på regional nivå såväl som på riksnivå.

Det nyss skisserade tillvägagångssättet skulle i första hand användas vid uppläggningsen av underlaget för den ifrågasvarande redovisningen. Vid den löpande årliga aktualiseringen kan det visa sig mera rationellt att vid uppdateringen av dataregistren arbeta med informationer om inträffade ändringar.

En nackdel med det förfarande som utvecklats ovan är att det ytterligare skulle öka den arbetsanshopning och tidspress som kan förutses föreligga då uppgifterna för taxeringsavierna skall granskas och stansas. Med anledning härav har arbetsgruppen diskuterat en variant till den nyss diskuterade uppläggningsen. Denna variant skulle innebära att de anställda själva, från den ovan föreslagna utvidgade kontrolluppgiften, till sina självdeklarationer på en särskild talong överförde företagsregisternummer eller företagets namn och adress i klartext i de fall arbetsgivaren är nyetablerad. Om talongen även förses med den anställdes folkbokföringsnummer kan den direkt användas som stansningsunderlag. Den kan då avskiljas redan innan det egentliga taxeringsarbetet börjar och därigenom omedelbart bli tillgänglig för granskning och stansning för det statistiska ändamålet. I övrigt kunde rutinen bli den ovan skisserade.

Alternativ 2 Registrering via arbetsgivaruppgifterna till riksförsäkringsverket

Arbetsgivare är skyldig att årligen för riksförsäkringsverkets (RFV) behov lämna uppgift om under föregående år anlitad arbetskraft, s.k. arbetsgivaruppgift. Mindre arbetsgivare (med en personal om högst 10 personer) skall därvid lämna individuell uppgift om var och en av de anställda. Större arbetsgivare lämnar däremot endast summariska uppgifter om det under året sammanlagda antalet utförda arbetstimmar. Arbetsgivaruppgiften skall av arbetsgivaren insändas till taxeringsmyndigheterna tillsammans med de i alternativ 1 berörda kontrolluppgifterna.

Arbetsgruppen har övervägt möjligheten att alla arbetsgivare i samband med den berörda redovisningen till RFV skulle lämna en särskild lista med individuella uppgifter om den anställda personalen. De uppgifter som därvid skulle krävas vore folkbokföringsnummer för var och en av de anställda samt företagsregisternummer för arbetsgivare och verksamhetsställe (eller mot-

svarande uppgift i klartext för dem som ej tilldelats företagsregisternummer). Uppgift om anställningsperiod eller särskild markering av den personal som var anställd viss dag på året skulle också krävas. - Rutinerna för uppgifternas utnyttjande i de sammanhang som här är av intresse kunde utformas i huvudsak på det sätt som behandlats i alternativ 1.

För egen företagare utan anställda finge registreringen ske på annat sätt.

Ovan angivna tillvägagångssätt skulle för de större företagen innebära en väsentlig utvidgning av uppgiftslämnandet i anslutning till arbetsgivaruppgiften. Sannolikt skulle detta förfarande för uppgiftslämnarna vara mera betungande än alternativ 1.

Det bör vidare framhållas att RFV för sin verksamhet icke torde ha behov av individuella uppgifter. Beträffande de större arbetsgivarna finns inte heller något tekniskt skäl som nödvändiggör att insamlingen anknytes till arbetsgivaruppgiften. Då arbetsgruppen trots detta diskuterat en sådan anknytning är det därför att en sammankoppling med en administrativ rutin innebär en betydande fördel då det underlättar möjligheterna att erhålla en fullständig redovisning.

Alternativ 3 Uppföljning av uppgifterna i 1970 års folkräkning

I den nu pågående 1965 års folkräkning kommer företagsregistret att vara huvudkällan för den information om näringsgren och bransch som skall användas vid redovisning av den yrkesverksamma befolkningen. Konnekteringen sker därvid genom den uppgift om arbetsplats som de yrkesverksamma i klartext angivit på folkräkningsblanketten. Företagsregistrets ännu i många avseenden ofullkomliga status gör dock att denna konnektering 1965 kan väntas komma att bli i väsentliga avseenden ofullständig. Avsikten är emellertid att metoden skall utvecklas till 1970 års folkräkning.

Alternativ 3 skulle innebära att SCB med utgångspunkt från uppgifterna i 1970 års folkräkning skulle utarbeta listor per verksamhetsställe omfattande namn, ort, folkbokföringsnummer, där

verksamma - anställda eller företagare - samt företagsregisternummer. Denna lista skulle sedan utsändas till resp. arbetsgivare (eller verksamhetsställe) för aktualisering till 1971 med hänsyn till avgång och nyanställning. En liknande aktualiseringsmetod skulle sedan tillämpas år från år. Det kan nämnas att ett förfarande av detta slag används i den statliga personalstatistiken.

Nyttillkomna arbetsgivare och verksamhetsställen finge spåras på särskilt sätt. Från dessa finge från början begäras redovisning av hela personalen.

Det bör framhållas att därest uppgifterna om näringsgren och bransch skulle kunna insamlas enligt något annat förfarande, exempelvis enligt alternativ 1, kan 1970 års folkräkning eventuellt utnyttja ifrågavarande uppgifter, varigenom insamling av sådana uppgifter vid folkräkningen skulle kunna onödiggöras.

Alternativ 4 Utnyttjande av uppgifter ur försäkringskassornas F-kort

Såsom underlag för verksamheten vid försäkringskassorna finns vid dessa upplagda särskilda s.k. F-kort för varje försäkrad individ. På F-korten finns för närvarande arbetsgivare angiven i klartext med blyerts. Det kan diskuteras huruvida icke uppgifterna på F-korten skulle kunna läggas över på magnetband. Om så sker, måste uppgifterna om arbetsgivare kodas. Naturligt vore då att använda företagsregisternumret för vederbörande verksamhetsställe. I princip skulle då ur "F-kortsregistren" kunna erhållas ett band med kombinerade uppgifter om folkbokföringsnummer och företagsregisternummer för arbetsplats, vilket kunde behandlas på samma sätt som motsvarande band i alternativ 1.

För att "F-korts-registren" skall kunna hållas aktuella kräves emellertid en fortlöpande rapportering från arbetsgivaren vid nyanställning och avslutad anställning samt vid byte av verksamhetsställe inom företaget. Nuvarande rapportsystem kan i detta avseende ej anses tillfredsställande.

3. Sammanfattande synpunkter och förslag

Arbetsgruppen har ovan skisserat fyra alternativ genom vilka den åstundande informationen om den yrkesverksamma befolkningens anknnytning till arbetsgivare och verksamhetsställe skulle kunna insamlas löpande.

Enligt arbetsgruppens uppfattning torde alternativ 1 vara det som enklast ger möjligheter till en fullständig redovisning. Därefter synes finnas anledning att överväga alternativ 3. Alternativ 2 synes knappast ha några fördelar framför alternativ 3, bortsett från dem som kan vinnas ur den administrativa anknnytningen. Möjligheterna att utnyttja alternativ 4 är beroende av hurvida F-korten kommer att överföras till magnetband, vilket är osäkert. Därtill kommer svårigheten att med denna metod uppnå ett tillfredsställande system för ändringsrapporteringar.

Samtliga alternativ med undantag av nr 3 har anknnytning till ett administrativt insamlingsförfarande. Fördelarna härmed har berörts. Det innebär emellertid också vissa nackdelar. De administrativa rutinerna kan komma att ändras, vilket kan bli till avsevärt men för den därtill knutna statistikinsamlingen, som - om den alls kan kontinuerligt fullföljas - i så fall kan komma att behöva helt omplaneras. Exempelvis skulle ett förverkligande av intentionerna att källskatten för personer med enbart inkomst av tjänst skulle göras slutgiltigt kunna avsevärt rubba rutiner utformade enligt alternativ 1.

Gruppen vill understryka att den icke haft möjlighet - och ej heller sett som sin uppgift - att i detalj utarbeta ett system för genomförande av en redovisning av här diskuterat slag. Ovanstående synpunkter är därför endast att betrakta som preliminära resultat. Frågan om utformningen av ett lämpligt förfarande för införande av här berörd redovisning av den yrkesverksamma befolkningen bör enligt arbetsgruppens uppfattning bli föremål för fortsatt utredning. Härvid bör, såsom berörts i det föregående, samtidigt uppmärksammas den av IPU aktualiserade frågan om införande av en individuell yrkes- och utbildningsredovisning. Om löpande redovisning skall införas såväl beträffande arbetsgivare och verksamhetsställe för yrkesverksamma (enligt arbetsgruppens intentioner) som beträffande yrke och utbildning (enligt IPU förslag) kan nämligen en sammankoppling av redovisningarna eller

vissa moment i handhavandet av dessa eventuellt komma att visa sig lämplig. Därvid synes även frågan om utnyttjande av mantalsskrivningen som väg för informationsinsamlingen böra uppmärksammas och ett bibehållande av denna - vilken eljest väntas komma att föreslås skola nedläggas - böra övervägas.

Sammanfattningsvis vill arbetsgruppen anföra följande.

En redovisning för alla yrkesverksamma av arbetsgivare och verksamhetsställe och med möjligheter till konnektering av denna information med det framtida folkbokförings- och uppbördssystemet, med det centrala företagsregistret och med väntade framtida fastighetsregister skulle vara av mycket stor betydelse för uppbyggnaden av för regional planering erforderliga statistikproduktion.

Alternativa möjligheter för genomförande av en sådan redovisning kan stå till buds. Arbetsgruppen har ovan skisserat fyra olika alternativ. Tre av dessa innebär ingripande i administrativa rutiner och ändrad utformning av blanketter för t.ex. deklaration, kontrolluppgifter och arbetsgivaruppgifter samt ändring i vissa av CFU system. Även mantalsskrivningen skulle kunna komma att beröras. Med hänsyn till dessa omständigheter och till att IPU till försvarsministern ingått med begäran om utredning rörande införande av en löpande yrkes- och utbildningsredovisning samt till frågans omfattning över huvud taget anser sig arbetsgruppen icke ha möjlighet att eller böra utreda frågan ytterligare. Gruppen vill därför föreslå att expertgruppen för regional utredningsverksamhet hos inrikesministern - med hänvisning till vad som ovan anförts och till IPU begäran hos försvarsministern - anhåller att hela frågekomplexet om införande av en individuell och löpande aktualiserad redovisning av arbetsgivare-verksamhetsställe-yrke-utbildning blir föremål för utredning i särskild ordning.

Bilaga 2 a.

Åke E. Andersson

Promemoria rörande behovet av statistiska data för regionala prognos- och planeringsmodeller

I promemorian berörs två huvudtyper av modeller: 1. Kapacitetinriktade modeller av input - outputtyp. 2. Efterfrågeinriktade modeller av keynesiansk typ. Den förstnämnda modellgruppen har troligen för närvarande största intresse, då den belyser tillväxtproblematiken. Den senare modellgruppen (av försäljningsbalanstyp) blir aktuell vid uppläggningsen av en regionalt differentierad stabiliseringspolitik.

Som exempel på input - output - modeller behandlas Hollis Chenerys modell för den regionala utvecklingen av den italienska ekonomin respektive göteborgsmodellen. Göteborgsmodellen är inriktad på arbetskraftens allokering, medan Chenerys modell däremot koncentrerar uppmärksamheten på allokeringen av investeringsresurserna. En kombination av egenskaperna torde vara nödvändig för en acceptabel modell för svenska regioner.

Grunddragen i Chenerys modell och dess datakrav.

Här skall endast presenteras grundmodellen, som inte tar hänsyn till prisproblematiken. Den enkla modellen är dock tillräcklig i detta sammanhang, då den innehåller alla variabler, för vilka vi har intresse vid datadiskussionen.

Modellens svagheter ligger främst på det ekonomisk-politiska planet. Sådana parametrar som i dag kan bli föremål för direkt samhällelig styrning är få. Den ekonomiska politiken aktualiseras här på ett mera indirekt sätt.

$$1. r_{I_t^{ss'}} = \frac{r_{k^{ss'}}}{r_{f^{ss'}}} (r_{q_t^{s'}} + r_{f^{ss'}} - r_{q_t^{s'}})$$

där $r_{I_t^{ss'}}$ = insats av produkt från sektor s för investeringsändamål inom sektor s' i region r .

$r_{k^{ss'}}$ = partiell capital-output-koefficient för behovet av produkt s i sektor s' i region r .

$r_{f^{ss'}}$ = normala färdigställningsperioden för investeringsprojekt i region r .

$r_{q_t^{s'}}$ = produktion av produkt s' i region r .

Investeringsbehovet härleds sålunda genom ett accelerator-samband. Finansiellt antas fullständig rörlighet d.v.s.

$$2. \sum_r r_S = \sum_r \sum_s \sum_{s'} r_{I^{ss'}}$$

där r_S = sparande i region r .

Sparandet antas vara en funktion av regionprodukten.

$$3. r_S = r_s \cdot r_Y$$

där r_s = marg. sparbenägenheter i region r och r_Y = regionprodukten i region r .

Härledningen av regionprodukten sker enligt följande formel.

$$4. r_Y = \sum_s r_{q^s} - \sum_s \sum_{s'} r_{q^{ss'}}$$

där $r_{q^{ss'}}$ = input av produkt s i sektor s' för periodens produktion i region r .

Bestämningen av r_{q^s} kan ske, genom formuleringen av följande samband.

$$5. r_q^s = \sum_{r'} r r'_x^s$$

där $r r'_x^s$ = samtliga flöden av produkt s mellan regionerna.

Det totala inflödet av produkt s till region r bestäms enligt nedanstående samband.

$$6. \sum_{r'} r' r_x^s = r_c^s (r_Y - r_S) + \sum_{s'} r_q^{ss'} + \sum_{s'} r_I^{ss'} + r_E^s$$

där r_c^s = konsumtionskvoten i region r för produkt s.

r_E^s = export till utlandet från region r av produkt s.

$$7. r_q^{ss'} = r\alpha^{ss'} r_q^s ;$$

där $r\alpha^{ss'}$ = input - output - relationer med avseende på produkt s' vid produktionen av produkt s i region r.

$$8. r' r_x^s = r' r \beta^s \sum_{r'} r' r_x^s$$

där $r' r \beta^s$ = region r:s benägenhet att köpa produkt s i region r'.

Här kan sambandet kompliceras genom införandet av prisberoende för β -koefficienten med avseende på region r'.

$r' r \beta^s = 0$ för de lokalt inriktade produktionssektorerna, vilket innebär att regionernas ekonomi indelas i interna och externa sektorer.

Dataproblemen vid förverkligandet av den angivna modellen är bl.a. följande:

I anslutning till ekvation 1. krävs mycket noggrann statistik över capital - output - koefficienterna för olika sektorer. Därvid krävs historiska uppgifter över den sektorsvisa relationen mellan kapitalmängd och produktionsresultat. Om sektorsspecifikationen blir tillräckligt noggrann kan rikskoefficienter användas i introduktionsskedet. I detta fall krävs emellertid att r_f - koefficienterna belyses regionalt, vilket torde vara en relativt enkel uppgift för AMS.

Uppgifter över r_q^s - variabeln, d.v.s. sektorvisa salutillverkningsvärden, finns för närvarande som obearbetade rådata hos SCB för industrisektorerna och jordbrukssektorn, men saknas därutöver. En allmän förbättring av den regionala produktionsstatistiken är därför nödvändig.

Ekvation 3. kan estimeras med hjälp av kontinuerligt återkommande samplingundersökningar med regionstratifiering.

Ekvation 4. kräver mycket stora omläggningar i den nationella statistikproduktionen. I de flesta länder, däribland Sverige, äger en betydande diskussion rum om en produktionsstatistisk uppläggning av den nationella statistiken i enlighet med input-output-analytiska önskemål. I anslutning härtill är det önskvärt, att insamlingen av data göres regionalt representativ. Därigenom förverkligas automatiskt möjligheten till dataproduktion i anslutning till återstående ekvationer i modellen.

Det bör observeras att ekvation 8 ställer krav på redovisning av produktströmmarnas regionala fördelning.

En mera generell formulering av Chenerys modell innefattar även priser, men blir då i motsvarande mån krävande ur datateknisk synvinkel. Modellen anger i den här återgivna formen kraven på statistikproduktion för relativt generella tillväxtmodeller med sektorsspecifikation.

Göteborgsmodellens datakrav.

Göteborgsmodellens uppbyggnad avviker från Chenerys modell, genom sin mindre generella karaktär och sin koncentration på allokeringen av en regions arbetskraft.

Den lägre generaliseringsgraden motiveras av anknytningen till nu tillgängliga statistiska data. En generalisering av modellen förbereds och i samband därmed aktualiseras viss förbättrad tillgång på data av den typ som diskuterats i anslutning till Chenerys modell.

Modellen koncentrerar uppmärksamheten till behovet av arbetskraft inom de skilda kommunala delsektorerna respektive industrins delsektorer. Som huvudsaklig restriktion på utvecklingstakten fungerar tillgången och fördelningen av anläggningsarbetskraft på bostadsbyggande och övriga investeringar, däribland industrins investeringar.

Här skall därför enbart aktualiseras den statistik som berör de angivna huvudområdena av analysen.

De kommunala bostadsberoende delsektorernas behov behandlas enligt formeln.

$$9. \quad N_{KF,t} = a \cdot b \cdot c \cdot B_t + k_t$$

där a = antalet anställda i relation till kommunala driftutgifter i kommunala följdsektorer.

b = ökning i kommunala driftutgifter i relation till kommunala investeringar.

c = relationen mellan kommunala följdinvesteringar och bostadsbyggande.

I den angivna formeln aktualiseras en förbättring i redovisningen av den statistik, som nu publiceras i SOS "Kommunernas finanser".

En kommunvis sammanställning vore önskvärd, exempelvis i enlighet med bil. 1. Förfarandet bör inte möta större hinder, då uppgifterna för närvarande insamlas och läggs på magnetband. Redan i den ovan angivna formeln aktualiseras den av kommunerna använda byggnads- och anläggningsarbetskraften jämte arbetskraften i de kommunala verksamheterna.

Kommunernas arbetskraftsanvändning redovisas för närvarande i otillfredsställande omfattning. Regelbunden redovisning av arbetskraftsåtgången, helst huvudtitelvis, är ett angeläget önskemål.

Vid härledningen av allokeringen av industriarbetskraften på de olika industrigrenarna utnyttjas följande ekvation.

$$10. N_{ind} = \sum_j d_j N_{ind}$$

$$11. \text{specificerat: } N_j = \frac{\frac{N_j}{ED_j} \cdot ED_j^P}{\sum_j \frac{N_j}{ED_j} \cdot ED_j^P} \cdot N_{ind}$$

där N = arbetskraftsvolym, ind = industrin, j = delsektor inom industrin.

ED = efterfrågeöverskott på arbetskraft, som det tar sig uttryck i arbetsförmedlingarnas statistik.

Efterfrågeöverskotten erhålles genom arbetsförmedlingarnas interna statistik över antalet ledigförklarade platser den 15:e varje månad.

Det vore synnerligen önskvärt om AMS fortlöpande lät publicera denna statistik och dessutom statistiken över antalet lediga, tillsatta och sökta platser med specificering på de minsta regionala enheterna, helst kommuner.

AMS producerar byggnadsstatistik, som emellertid endast publiceras för riket respektive länen. Vissa uppgifter publiceras dessutom för A-regioner men publicering av statistik på kommunnivå förekommer inte.

Genom de oklara definitionerna uppstår ofta osäkerhet över uppgifternas egentliga innebörd, särskilt beträffande kostnadsuppgifterna. Tjänstemannaredovisning förekommer ej för närvarande och en komplettering är i detta avseende önskvärd.

En regelbunden produktion av byggnadsstatistik med kommunredovisning, men förbättrad i angivna avseenden, är önsk-

värd och torde vara genomförbar. Samtliga uppgifter ligger nämligen på hålkort och publiceringen torde därigenom medföra små kostnader.

Industriproduktionen härleds via formeln

$$12. Q_j = e \cdot N_j + k$$

där Q_j = produktionens förädlingsvärde i industrisektor j.
e = relation mellan arbetskraft och förädlingsvärde.

Industriinvesteringarna härleds i den nu utnyttjade modellen via en ekvation som påminner om Chenerys investeringsfunktioner.

$$13. I_j = \alpha_j \Delta Q_j$$

där α_j = industrisektor j:s marginella capital - output - relation, och $\Delta Q_j = Q_{j,t} - Q_{j,t-1}$ = förändringen i förädlingsvärdet mellan period t-1 och period t. I anslutning till ovannämnda funktioner aktualiseras krav på förbättringar i redovisningen av industristatistiskt grundmaterial. De industristatistiska uppgifterna insamlas från samtliga företag i landet med ett antal anställda över fem personer. Detta gäller för alla uppgifter som publiceras, med undantag av investerings- och kapitaluppgifter.

Investerings- och kapitaluppgifterna insamlas nu genom den s.k. investeringsenkäten. Enkäten utgör en totalundersökning för företag med mera än 50 anställda, men för företag med färre anställda erhålles uppgifterna genom ett samlingsförfarande.

Den använda metoden är inte godtagbar vid regionala analyser. Representativiteten hos materialet kastar mellan sektorerna och risken för felanalys ökar starkt vid nedbryt-

ning på mindre regionala enheter. Om representativiteten skall bibehållas ned på kommunnivå - vilket från aggregeringssynpunkt vore fördelaktigt - blir vinsten med ett samlingsförfarande diskutabel.

Mest fördelaktig vore en kompletterande insamling av brandförsäkringsvärden, korrigerade enligt Jäärsv - Lundbergs metod¹⁾, med fullständig täckning för de företag, som ingår i den övriga industristatistiken. Brandförsäkringsuppgifterna bör kompletteras med sedvanliga investeringsuppgifter.

I samband härmed måste kapitaldefinitionen klargöras, så att mätningen blir mera entydig än nu. Den regionala representativiteten hos index för kapital- och investeringsvärden är okänd och på den punkten krävs en utredning. Sannolikt behövs en framtida produktion av regionalt hållbara investeringsindex, särskilt för byggnads- och anläggningsinvesteringar. I göteborgsstudien används investeringsindex som framräknats ur nationalräkenskapsmaterialet.

Förädlingsvärden, kapitalvärden och arbetskraftsuppgifter enligt här antydda principer är synnerligen önskvärda även för övriga näringsgrenar. Därigenom kunde generellt produktionsfunktioner av exempelvis följande typ (ekv. 14) utnyttjas. En bestämning av produktionsfunktioner av sådant utseende förbereds också för industrisektorernas del.

$$14. Q_i = a \cdot N_i^r \cdot K_i^M \cdot e^{\lambda t}$$

där a, r, M, λ = regressionsparametrar.

Q = produktionens förädlingsvärde inom näringsgren i .

N = antalet anställda.

K = kapitalvolymen.

t = år.

1) Produktivitet och räntabilitet, Stockholm 1961.

Det kommunala skattefinansieringsbehovet härleds via ekvation

$$15. S = f \cdot G - K_G$$

där f = den skattefinansierade andelen av kommunernas totala utgifter.

K_G = parameter som anger kommunernas kreditmarknadsutrymme.

K_G accentuerar behovet av en fortlöpande redovisning av den kommunala kreditmarknadsstatistiken med fördelning på kommuner.

På många områden har i göteborgsmodellen utnyttjats material ur folkräkningarna 1950 och 1960. 1962 års företagsregister visade sig oförenligt med uppgifterna ur folkräkningsmaterialet. Då informationsvärdet av företagsräkningarna, som ett mellanled mellan folkräkningarna, är betydande vid regionala analyser, bör företagsregistret omläggas, så att konsistens mellan folkräkningarna och företagsregistret erhålles.

Industrins markbehov kommer att analyseras genom ekvation

$$16 \text{ a. } M_j = b \cdot Q_j^\alpha \cdot N_j^\beta \cdot e^{\gamma t}$$

eller M_j = markbehov inom industrisektor j .

Q_j = förädlingsvärde inom   "-"

N_j = anställningsvolym inom   "-"

b, α, β, γ = regressionsparametrar.

Alternativt bestämmes behovet genom ekvationen

$$16 \text{ b. } M_j = c \cdot Q_j + d \cdot N_j + f$$

där c, d och f = regressionsparametrar.

Ekvationerna 16 a. och 16 b. aktualiserar behovet av uppgifter över markinnehav respektive markutnyttjande för olika ändamål inom industrin. Uppgifterna insamlas med fördel tillsammans med övriga industristatistiska uppgifter. Vid utvidgning av produktions- och investeringsstatistiken till att omfatta även övriga sektorer bör behovet av markstatistik uppmärksammas.

Regionala finanspolitiska modeller.

En framtida differentierad finanspolitik förutsätter inte endast sektorsdifferentiering, utan även differentiering över regioner. Modeller av försörjningsbalanstyp aktualiseras i detta sammanhang. Funktionssambanden kan antingen bestämmas statistiskt genom sampling eller i vissa fall hellre genom regionstatistik, uppbyggd enligt nationalräkenskapsprinciper.

För att antyda problemens räckvidd redovisas nedan, utan tekniska kommentarer, Kleins modell för den brittiska ekonomin, som innehåller för regional analys väsentliga antaganden.

$$1. P_{t_0} = a_1(E_p)_{t_0} + b_1 I_{t_0} + c_1 (t - t_0); \quad \text{Produktion}$$

där fotindex t_0 anger att variabeln uttrycks på indexform varvid t = det nuvarande året och 0 = basåret.

P = produktion.

I = import.

E_p = sysselsättning i privata sektorn.

$$2. P_{t_0} = a_2 + b_2 F_{t_0} + c_2 X_{t_0}; \quad \text{Produktionsbeslut}$$

där F = hemmaefterfrågan till konstanta priser.

X = exportvolym.

$$3. C_{t_0} = a_3 + b_3 \left(\frac{wE}{p} \cdot \frac{1}{T_w} \right)_{t_0} + c_3 \left(\frac{D}{p} \frac{1}{T_d} \right)_{t_0} + d_3 C_{t-1,0}; \quad \text{Konsumtion}$$

där C = konsumtionen.

w = genomsnittl. lön.

E = sysselsättning.

p = prisindex.

T_w = löneskatt.

D = vinster + ränteinkomster.

T_d = skatt på vinster + ränteinkomster.

$$4. In_{t_0} = (F - C - G)_{t_0} = a_4 + b_4 \left(\frac{D}{p} \frac{1}{T_d} \right)_{t_0} - \frac{Investeringar}{c_4 r_{t_0}};$$

där In = investeringsvolym.

F = totalefterfrågan.

C = konsumtion.

G = offentliga utgifter.

T_d' = företagsbeskattning.

r = räntenivå som predetermineras.

$$5. I_{t_0} = a_5 + b_5 P_{t_0} - c_5 \left(\frac{p_i}{p} \right)_{t_0}; \quad \text{Import}$$

där $\left(\frac{p_i}{p} \right)_{t_0}$ = relationen mellan prisindex för regionen och övriga landet.

$$6. w_{t_0} - w_{t-1,0} = a_6 - b_6 U_{t_0} + c_6 (p_{t-1,0} - p_{t-2,0}); \quad \text{Lönesättning}$$

där w = genomsnittlig lön.

U = registrerad arbetslöshet.

$$7. p_{t_0} = a_7 + b_7 w_{t_0} + c_7 (p_i)_{t_0}; \quad \text{Prissättning}$$

$$8. (E_p)_{t_0} = a_8 + b_8 E_{t_0}; \quad \text{Industrisysselsättning}$$

$$9. \left(\frac{D}{wE + D} \right)_{t_0} = a_9 - b_9 \left(\frac{w}{p} \right)_{t_0} - c_9 \left(\frac{p_i}{p} \right)_{t_0}; \quad \text{Inkomstfördelning}$$

$$10. U_{t_0} - U_{t-1,0} = -a_{10} (E_{t_0} - E_{t-1,0}); \quad \text{Labour - force - utveckling}$$

Modellen är, som angivits, lagd på indexform, vilket innebär att de olika regressionskoefficienterna anger basårselasticiteter. Att utnyttja en modell av det här angivna slaget innebär stora datatekniska svårigheter. Den nu aktuella omläggningen av skatteredovisningen kan underlätta konstruktionen och utnyttjandet av försörjningsbalansmodeller. De inkomster som genereras inom de olika primärregionala enheterna bör kodas med specificering på inkomstslag och sektorsspecification enligt ISIC:s näringsgrenskod (i folkräkningen 1960). Nettoproduktionsvärden kan därigenom framräknas för olika sektorer och regioner. Inkomstfördelingsdata för ekvationerna 3, 4 och 9 kan dessutom beräknas efter den antydda omläggningen.

Regionala lönestatistiska uppgifter insamlas genom SAF. Det vore önskvärt om SAF-statistiken, som har en mycket utförlig uppdelning på inkomstkategorier, kunde utnyttjas i större omfattning än nu. Därigenom kunde löneuppgifterna för ekvationerna 6 och 7 ge en bättre regional representativitet.

En aktivering av de regionala priskontoren antyds genom databehoven för ekvationerna 5, 6, 7 och 9, där det krävs specificerad prisstatistik.

Ekvation 2 och 5 föranleder behov av data av komplicerad karaktär. I dessa avseenden liksom för konsumtionsfunktionen torde samplingundersökningar vara den billigaste vägen.

Bilaga 2 b.Förslag till redovisning av kommunala kostnader

Kostnader och utgifter specificeras efter följande titlar (verksamhetsgrenar):

A. Allmän förvaltning	1
B. Rätts- och ordningsväsen:	
Polis- och åklagarväsen samt fångvård	2
Magistrat och rådhusrätt, kommunalborgmästare och valnämnd samt övriga ändamål	3
Summa B	4
C. Fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning:	
Förvaltningsfastigheter	5
Exploateringsfastigheter och tomt-rättsmark	6
Jordbruksfastigheter och skogar	7
Hyresfastigheter	8
Gemensam förvaltning samt övriga ändamål, inklusive bostadsförsörjning	9
Summa C	10
D. Planerings- och anläggningsverksamhet:	
Förvaltning av vägar, gator, parker och allmänna platser	11
Vattenverk samt avlopps- och reningsverk	12
Byggnads-, stadsplane- och planväsen samt övriga ändamål	13
Summa D	14
E. Affärsföretag:	
Gasverk	15
Värmeverk	16
Elektricitetsverk	17
Hamn	18
Kommunikationsföretag	19
Gemensam förvaltning och övriga ändamål för industriella verk samt affärsföretag för övriga ändamål	20
Summa E	21
F. Hälsa- och sjukvård samt allmän hygien:	
Allmän hälso- och sjukvård	22
Renhållningsverk	23
Varmbadhus och tvättinrättningar samt kallbadhus, friluftsbad och anordningar för friluftsliv	24
Livsmedelshygien och livsmedelstillförelse, inklusive köttbesiktningsbyrå och salutorg, samt övriga ändamål för allmän hygien	25
Summa F	26
G. Undervisnings- och kulturell verksamhet:	
Gemensam förvaltning	27

Grundskola/folkskola, praktisk kommunal realskola, realskola, kommunal real- skola och kommunal flickskola	28
Kommunalt gymnasium och kommunalt han- delsgymnasium	29
Statliga skolor	30
Yrkesundervisning	31
Gymnastik och idrott	32
Övriga ändamål, inklusive bibliotek	33
Summa G	34
H. Socialvård:	
Ålderdomshem	35
Barnavård och ungdomsskydd	36
Gemensam förvaltning, inkl. socialvårds- byrå, socialhjälp, social hemhjälp, folkpensionering, social förmedlings- verksamhet och övriga ändamål för socialvård	37
Summa H	38
I. Övriga specialförvaltningar:	
Brandförsvaret	39
Mantalsskrivnings- och beskattningsväsen, folkbokföring och taxering, försvar, kristidsförvaltning och hyresreglering samt övriga ändamål för övriga special- förvaltningar	40
Summa I	41
H. Finansförvaltning	42
Totalsumma för samtliga titlar	43
<u>För var och en av ovannämnda titlar görs dessutom en redovisning efter s.k. realekonomiska grunder enligt följande:</u>	
Kostnader (på driftbudgeten):	
Löner och arvoden	a
Övriga kostnader (pensionerings- kostnader etc.)	b
Summa kostnader	c
Kapitalutgifter:	
Nybyggnads- och anläggningsarbeten	d
Inköp av fastighet inklusive mark	e
Övriga kapitalutgifter (anskaffning av maskiner etc.)	f
Summa kapitalutgifter	g

I en annan tabell sammanfattas budgetarnas debet-
sidor enligt följande:

Driftbudgeten:	
Summa kostnader	1
Till egna driftfonder avsatta medel	2
Interna poster, avskrivningar, täckta förskott, nya reservationer av an- slag samt underskott från tidigare år som täckts under året	3
Till kapitalbudgeten överförda drift- medel	4

Årets budgetöverskott	5
Totalsumma för debetsidan på drift- budgeten	6
Kapitalbudgeten:	
Summa kapitalutgifter	7
Till egna kapitalfonder avsatta medel	8
Interna poster, täckta förskott, nya reservationer av anslag samt under- skott från tidigare år som täckts under året	9
Årets budgetöverskott	10
Totalsumma för debetsidan på kapital- budgeten	11
I ytterligare en tabell redovisas följande poster ur de kyrkliga kommunernas budgetar:	
Från debetsidan:	
Nybyggnads- och anläggningsarbeten	1
Inköp av fastigheter, inkl. mark	2

Bilaga 3

Tord Österlund

Personposternas uppordning i länsstyrelsernas kameralband

I ADB-systemet inom folkbokförings- och uppbördsväsendet kommer länets befolkning att finnas registrerad i två olika magnetbandsregister, nummerband och kameralband.

Nummerbandet utgör basregister och i detta personband ligger posterna uppordnade efter folkbokföringsnummer i stigande följd.

Folkbokföringsnumret är ett 11-siffrigt begrepp bestående av sekelangivelse (8 för personer födda under 1800-talet och 9 för personer födda under 1900-talet), de två sista siffrorna i födelseår, födelsemånad, födelsedag och födelsenummer (tresiffrigt serienummer samt kontrollsiffra).

I kameralbandet ligger personposterna uppordnade efter mantalskrivningsadresser med undantag för viss tid under året, då registrering sker på presumtiva mantalsskrivningsfastigheter. Uppordning i kameralbandet följer den ordning, som skall tillämpas i mantalslängden. I dagens system redovisas personerna i mantalslängden inom fastighet i alfabetisk ordning efter namn med familjevis anknytning, medan i ADB-systemet uppordningen inom fastighet kommer att ske på folkbokföringsnummer med familjevis anknytning. Uppordningen på folkbokföringsnummer inom fastighet innebär alltså att på en fastighet kommer i mantalslängden att först redovisas den äldsta person, som är bosatt på fastigheten, och sist den yngsta med de avsteg som göres för den familjevisa anknytning. Den familjevisa anknytningen innebär, att hustru sammanföres med sin man om makarna sammanbor och att barn, som vid ingången av mantalsåret icke uppnått 18 års ålder, sammanföres med den, hos vilken barnet är bosatt.

Den till vilken familjemedlemmarna anknytes kallas huvudman. För att möjliggöra den kamerala uppordningen redovisas i bandregistren ett huvudmannabegrepp. Detta utgöres av ett folkbokföringsnummer jämte en sekvensmarkering.

Med ledning av den 1.11 året före mantalsåret registrerade uppgifter om civilstånd och samhörighet utväljes maskinellt det folkbokföringsnummer som skall ingå i huvudmannabegreppet.

Samhörighetsbeteckning för barn utgöres av folkbokföringsnummer för barnets huvudman, för gifta personer av andra makens folkbokföringsnummer.

Sekvensmarkeringens uppgift är att skapa rätt ordningsföljd inom familjer där hustrun är äldre än mannen. Män sekvensmarkeras med 0, kvinnor och barn under 18 år med 1. När manliga individer uppnått 18 års ålder ändras sekvenssiffran från 1 till 0.

<u>Civilstånd</u>	<u>Huvudmannabegrepp</u>	<u>Sekvensmarkering</u>
ogift man	eget folkbokföringsnummer	0
ogift kvinna	- " -	1
gift man	- " -	0
gift sammanboende kvinna	makens folkbokföringsnummer	1
barn under 18 år	huvudpersons folkbokföringsnummer	1

Som framgår av ovanstående blir det i ADB-systemet inte möjligt att maskinellt sammanhålla hushåll bestående av mor- och farföräldrar, föräldrar och barn över 18 år. För sådant ändamål skulle en särskild sammanföringskod behöva registreras. Att hålla en sådan kod aktuell skulle medföra ett synnerligen besvärligt och kostsamt administrativt merarbete förutom ändringar i ADB-systemet. Om mantalsuppgifterna slopas synes över huvud taget inga praktiska möjligheter föreligga för en sådan registrering. Statistik på hushåll synes därför kunna erhållas endast vid folkräkningstillfällen.

Bilaga 4.

Utdrag ur lantbruksstyrelsens yttrande över arbetsgruppens preliminära redovisning.

	Behov av redovisning			Behov tillgodoses	
	Områden	Tidsinter- vall	Detaljredo- visning	För närva- rande	Vid tillgång till ett lantbr.reg.
<u>Arealer:</u>					
Åker	församling	årligen	brukad åker, därav vall- areal obrukad åker	JR vart 5:e år	ja
skogsmark	församling	årligen		bearbetning av allmän fastighetstax. (1965) Riks- skogstax.(län)	privatägd skog vid en- heter om 2 ha åker eller mer samt ev. enhe- ter om minst 25 ha skog
betesmark	församling	vart 5:e år	kult. betes- mark och övr. gräsbärande mark	genom JR	
övriga ägoslag	församling	vart 5:e år		genom JR	
åker på stor- leksgrupper	församling	vart 5:e år	storleks- grupp, åker- areal	genom JR	
	region eller kommunblock	årligen	storleks- grupp, åker- areal		ja
skogsareal efter ägare- kategori	församling	vart 5:e år		bearbetning av allmän fas- tighetstax. (kommunblock) och riksskogs- tax.(län)	delvis
	län eller region	årligen		ej	privatägd skog vid en- heter om 2 ha åker eller mer samt ev. enhe- ter om minst 25 ha skog
skogsareal på storleksgrup- per	församling	vart 5:e år	storleks- grupp, skogsareal	ej	privatägd skog vid enheter om 2 ha åker eller mer samt ev. enheter om minst 25 ha skog

	Behov av redovisning			Behov tillgodoses	
	Områden	Tidsinter- vall	Detaljredo- visning	För närva- rande	Vid tillgång till ett lantbruksreg.
<u>Bruknings- enheter:</u>					
antal BE	församling	årligen	storleks- grupp, åker- areal	JR vart 5:e år	ja
	församling	årligen	storleks- grupp, skogs- areal	fastighetstax. (tax.enheter inom kommun- block)	privatägd skog vid en- heter om 2 ha åker eller mer samt ev. enheter om minst 25 ha skog
	region eller kommunblock	årligen	storleks- grupp, åker- och skogs- areal	1964 på RLF- registret för jordbr.omr.	privatägd skog vid en- heter om 2 ha åker eller mer samt ev. enhe- ter om minst 25 ha skog
	församling	vart 5:e år	storleks- grupp, åker- och skogs- areal		ja
	region	vart 5:e år	storleks- grupp, ar- betsbehov	ej	möjligt med särskild be- arbetning
ekonomibyggnader	församling	vart 5:e år	storlek, ut- rustning och skick, stor- leksgrupp åker (>10 el. 20 ha)	ej (särskilda inventeringar län, region)	helt eller delvis
	region	vart 5:e år	storlek, ut- rustning och skick, stor- leksgrupp, åker (>10 el. 20 ha) och skog	ej (särskilda inventeringar län, region)	helt eller delvis
bostäder	kommunblock, region	vart 5:e år	storlek, ut- rustning och skick, stor- leksgrupp, åker	ej (särskilda inventeringar län, region)	ev. delvis (överföring från bostads- räkningarna)

	Behov av redovisning			Behov tillgodoses	
	Områden	Tidsintervall	Detaljredovisning	För närvarande	Vid tillgång till ett lantbr.reg.
	län	vart 5:e år	storlek, utrustning och skick; storleksgrupp, åker och skog	ej (särskilda inventeringar län, region)	ev. delvis (överföring från bostadsräkningarna)
<u>Produktion:</u>					
åkerarealens användning	församling	vart 5:e år		JR och JI	helt
	län	årligen	storleksgrupp åker	JR och JI	helt
	län	vart 5:e år	storleksgrupp, åker	JR och JI	helt
ha-skördar	region	med vissa års mellanrum	normskördar	kan beräknas från den objektiva skördeuppskattningen	ej
arronderingsförhållanden, åker			fältstorlek fältform koncentration m.m.	inventeringar	
skogstillväxt	kommunblock, region	med vissa års mellanrum	ägarekategorier	delvis genom riksskogstax. (län)	
skogsavverkning	kommunblock, region	årligen		delvis genom riksskogstax. (riket)	
djurantal	församling	vart 5:e år	antal djur av olika slag	JR	
	län	årligen	antal djur av olika slag	JI	
besättningar	församling	årligen	antal BE med olika djurslag	ej	helt eller delvis
	län	årligen	besättningar djurantal och åkerareal	delvis JI (för kor och svin)	
intensitet i djurskötseln	riket	med vissa års mellanrum	avkastning och foderförbrukning för olika djurslag	försöks- och kontrollresultat samt bokföringsmaterial, kompletterande inventeringar	

	Behov av redovisning		Detailredo- visning	Behov tillgodoses	
	Områden	Tidsinter- vall		För närva- rande	Vid tillgång till ett lantbr.reg.
maskiner	län, region	vart 5:e år	traktorer, skörde- tröskor	JR	
investeringar	region, län	årligen		ej	delvis
inkomstför- hållanden	region, län	årligen	storleks- grupp, åker och skog	delvis genom deklarations- undersökningen	skulle kunna erhållas ge- nom samkör- ning av re- gistret med uppbördsre- gister
åtgångstal för arbets- kraft		med vissa års mellan- rum	efter teknik, areal- och besättnings- storlek samt avkastnings- och arronde- ringsförhål- landen	genom arbets- studier, bok- föringsmate- rial	
förädlings- värde	län, region	årligen	mjölk, kött, skogsprod. etc.	delvis, jord- br. ek. medde- landen (riket) bearbetning av uppgifter från förädlingsin- dustrin	
produktmängden	län, region	årligen	mjölk, kött, skogsprod. etc.	uppgifter fr. förädlingsin- dustrin	
produktpriser	län, region	årligen	mjölk, kött, skogsprod. etc.	uppgifter fr. förädlings- industrin	
<u>Befolkning och arbetskraft:</u>					
befolkning boende vid BE och skogsse- heter	församling	vart 5:e år	köns- och ål- dersgrupps- fördelad	folkräkningar- na (kommun, jordbruksfas- tighet; re- gion, brukar- hushåll)	
	region, kommunblock	årligen	köns- och åldersgrupps- fördelad		tänkbart med samkörning av registret och folkbokförings- registret

	Behov av redovisning			Behov tillgodoses	
	Områden	Tidsinter- vall	Detaljredo- visning	För närva- rande	Vid tillgång till ett lantbr. reg.
förvärvsarbe- tande (lant- bruksnäring- arna.)	församling	vart 5:e år	förvärvsarbe- tande efter kön och ål- dersgrupp	folkräkningar- na (brukar- hushållen)	
	län	årligen	förvärvsarbe- tande efter kön och ål- dersgrupp	möjligt om det tas in i JI	
	församling	vart 5:e år	egentligt jordbruk med boskapssköt- sel, övrigt jordbruk, skogsbruk, fiske	folkräkningar- na (egentligt jordbruk för- utsätts lyftas till 2-siffer- nivå)	
	kommunblock, region	vart 5:e år	egentligt jordbruk med boskapssköt- sel, övrigt jordbruk, skogsbruk, fiske, upp- delning efter ålder och kön	folkräkningar- na (länsvis, 1-siffernivå)	
	län, region	årligen	egentligt jordbruk med boskapssköt- sel, skogs- bruk efter kön, indeln. på familj och anställda	JI (jordbruket, riksdelar)	
förvärvsarbe- tande lant- brukare	församling	årligen	efter ålder och kön på eget jordbruk, eget skogs- bruk, i an- nans jord- och skogs- bruk och an- nat förvärvs- arbete		ja
förvärvsarbe- tande lant- brukare	län, region	årligen	storleks- grupp, åker och skog		ja
	län, region	årligen	ålder och kön, förvärvsarb. på och utanför bruksnäringsenheten		ja

	Behov av redovisning			Behov tillgodoses	
	Områden	Tidsinter- vall	Detaljredo- visning	För närva- rande	Vid tillgång till ett lantbr.reg.
förvärvsarbe- tande familje- medlemmar och anställda	församling	årligen	efter ålder och kön på eget jordbruk, eget skogsbruk, i annans jord- och skogsbruk och annat för- värvsarbete		delvis (på eget lant- bruk)
förvärvsarbe- tande i jord- och skogsbru- ket tillsam- mans	församling	årligen	könsuppd. uppd. familje- lejd		vid enmeter om 2 ha åker eller mark
förvärvsarbe- tande i jord- och skogsbru- ket efter yrke	kommunblock, län	vart 5:e år	3-siffernivå	folkräkning- arna	
förvärvsarbe- tande i jord- och skogsbru- ket efter yr- kesställning	kommunblock	vart 5:e år	egentligt jord- bruk med bo- skapsskötsel, annat jordbruk, skogsbruk	folkräkning- arna (lant- bruk övriga förv.arb. regionvis)	
	län, riket	vart 5:e år	egentligt jord- bruk med bo- skapsskötsel, annat jordbruk, skogsbruk, in- delning efter storleksgrupp åker och skog	folkräkning- arna (lant- bruk, övriga förvärvsarb.)	
förvärvsarbe- tande i jord- och skogsbru- ket efter yr- kesställning	län, riket	vart 5:e år	egentligt jord- bruk med bo- skapsskötsel, annat jordbruk, skogsbruk, in- delning efter storleksgrupp åker och skog, efter ålder	folkräkning- arna (lant- bruk, övriga förv.arb.)	
avgång, rekry- tering	församling	årligen	brukare		ja

JR = jordbruksräkning

JI = jordbruksinventering

Bilaga 5.Förteckning över remissinstanser

Arbetsmarknadsstyrelsen

Bostadsstyrelsen

Byggnadsstyrelsen

Civilförsvarsstyrelsen

Generalpoststyrelsen

Järnvägsstyrelsen

Lantbruksstyrelsen

Lantmäteristyrelsen

Skolöverstyrelsen, planeringsavdelningen

Statistiska centralbyrån

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen

Statens naturvårdsnämnd

Överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap

Expertgruppen för arbetsmarknadsstatistik

Överståthållarämbetet

Länsstyrelsen i Stockholms län

" " Uppsala län

" " Södermanlands län

" " Östergötlands län

" " Jönköpings län

" " Kronobergs län

" " Kalmar län

" " Gotlands län

" " Blekinge län

" " Kristianstads län

" " Malmöhus län

Länsstyrelsen i Hallands län
 " " Göteborgs och Bohus län
 " " Älvsborgs län
 " " Skaraborgs län
 " " Värmlands län
 " " Örebro län
 " " Västmanlands län
 " " Kopparbergs län
 " " Gävleborgs län
 " " Västernorrlands län
 " " Jämtlands län
 " " Västerbottens län
 " " Norrbottens län

Handelshögskolan i Göteborg,
 nationalekonomiska institutionen

Handelshögskolan i Göteborg,
 ekonomisk-geografiska institutionen

Handelshögskolan i Stockholm,
 nationalekonomiska institutionen

Handelshögskolan i Stockholm,
 geografiska institutionen

Göteborgs universitet, geografiska institutionen

" " , nationalekonomiska institutionen

" " , statistiska institutionen

Lunds universitet, geografiska institutionen

" " , nationalekonomiska institutionen

" " , statistiska institutionen

Stockholms universitet, geografiska institutionen

" " , institutionen för nationalekonomi

" " , statistiska institutionen

Umeå universitet, institutionen för geografi
 " " , " " nationalekonomi
 " " , " " statistik

Uppsala universitet, geografiska institutionen
 " " , nationalekonomiska institutionen
 " " , statistiska institutionen

Svenska kommunförbundet

Svenska stadsförbundet

Sveriges industriförbund

Sveriges köpmannaförbund

Sveriges grossistförbund

Näringslivets planinstitut

Skånes regionplaneinstitut

Stockholmstraktens regionplanekontor

Regionplanekontoret för Göteborg med omgivningar

Stockholms stads statistiska kontor

Göteborgs stads statistiska kontor

Malmö stads drätselkammare

Drätselkammarens utrednings- och
 organisationskontor i Norrköping

Drätselkammarens statistik- och
 utredningskontor i Linköping

Drätselkammarens statistik- och
 utredningskontor i Västerås

Drätselkammaren i Borås

Föreningen för samhällsplanering

Handelskamrarnas nämnd

Landsorganisationen

Sveriges akademikers centralorganisation

TCO

Kooperativa Förbundet

Tidningsstatistik AB

Arbetsgivareföreningen

Landstingsförbundet

Centrala folkbokförings- och uppbördsnämnden

Socialstyrelsen

Medicinalstyrelsen

FÖRTECKNING ÖVER CITERAD LITTERATUR.

- Alexander, J.W., 1954: The Basic-Nonbasic Concept of Urban Economic Functions. Economic Geography.
- Andersson, Å och Jungen, R., 1965: PM om obalanserad expansion som ett storstadsproblem. Stencil. Göteborg.
- Arbetskraftsbehovet, Det framtida .. inom jordbruk med binnärningar i A-regioner. Meddelande från arbetsmarknadsstyrelsens lokaliseringssektion 1963:9.
- Arbetsmarknadspolitik. SOU 1965:9.
- Arpi, G., 1959: Köpvanor, detaljhandelsområden och regionindelningar. Stockholm.
- Arpi, G. och Elfström, B., 1962: Växjö detaljhandelsomland. Solna.
- Arpi, G. och Hall, L., 1964: Region och Marknad. Stockholm.
- Befolkningsframräkning i kommunblocken till 1965, 1970, 1975 och 1980. Statistiska meddelanden B 1965:20.
- Befolkningsutveckling och näringsliv i Jämtland. SOU 1963:45.
- Björkman, B., 1953: Prognose for Köpenhavns lufthavn 1952-65. SAS.
- 1962: Allmänt om kommunikationsteknik. Bygg. 5. Stockholm.
- Boo kommun. Ekonomisk långtidsutredning 1965-1972. Stencil.
- Bostadsbyggnadsprogram, Tillämpningsföreskrifter till kungörelsen om kommunala ... Bostadsstyrelsen 1963.
- Kommunala ... Kompletterande kommentarer och anvisningar till blanketmaterialet för bostadsprogrammen 1966-70. Bostadsstyrelsen 1965.
- Detaljplan för utbyggnad av daghemsverksamheten i Stockholm. Stadskollegiets utlåtande och memorial. 54. 1965.
- Ekonomi, Svensk ... 1966-1970. SOU 1966:1.
- Eriksson, A. och Wickström, Ulla, 1961: Turismen i Kiruna. Kiruna.

- Finnveden, B., 1960: Turismens ekonomiska betydelse för Jämtlands län. Stencil. Östersund.
- Fog, H., 1965: Den fysiska samhällsplaneringens administrativa struktur. SOU 1965:54.
- Folkräkningen, Sveriges officiella statistik ... del VI. 1963.
- Forbat, F., 1949: Utvecklingsprognos för en medelstor svensk stad. Statens kommitté för byggnadsforskning. Rapport nr 18. Stockholm.
- 1962: Generalplanering. Bygg. 5. Stockholm.
- Friluftslivet i Sverige. Del I och II. SOU 1964:47 och SOU 1965:19.
- Godlund, S., 1950: Tätorternas läge och centralitet.
Affärsekonomi nr 20.
- Busstrafikens framväxt och funktion i de urbana influensfälten. Lund. 1954.
- 1958 a: Befolkning-Regionsjukhus-Resemöjligheter-Regioner. SOU 1958:26.
- 1958 b: När järnväg blir landsväg. Svenska Vägföreningens tidskrift. Nr 9.
- 1964: Den svenska urbaniseringen. Ingenjörsvetenskapsakademiens Meddelande nr 139.
- Godlund, S. och Rasmusson, S., 1960: Väg Kiruna-Nordnorge. Stencil. Stockholm.
- Godstransportskarta 1959-60. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. 1963.
- Gulbrandsen, O., 1957: Strukturomvandlingen inom jordbruket. Stockholm.
- 1963: Sveriges befolkning 1980. Prognos för regioner och bebyggelse typer. Stencil.
- Hamrin, Eva, 1962: Handelns Organisation och ytbehov. Bygg. 5. Stockholm.
- v. Hofsten, E. och Falkehed, S., 1965: Förslag till en ekonomisk indelningshierarki för Sverige. Statistisk tidskrift nr 5.

- Holm, P., 1960: Butikshandeln i Gävle 1950-75. Solna.
- 1962: Butikshandeln i Växjö. Växjö.
  - 1963: Lokala samhällskostnader vid industrilokalisering. SOU 1963:62.
  - 1964: Befolkningsutveckling och bostadsbehov i Nässjö 1964-1985. Stockholm.
- Hägerstrand, T., 1955: Statistiska primäruppgifter, flygkartering och "Data Processing" maskiner. Ett kombinationsprojekt. Svensk Geografisk Årsbok. Lund.
- Hägerstrand, T., 1964: Regionplaneringens villkor. Ur Regionplanering. Studieförbundet Näringsliv och Samhälle. Stockholm.
- Hägerstrand, T., Finnveden, B., Glimberg, L-A och Norborg, K., 1960: Göta Kanals Västgötadel. Ekonomiska utredningar rörande förutsättningarna för dess utbyggnad. Stencil. Lund.
- Hälso- och sjukvården i Skaraborgs län. Mariestad 1965.
- Höglund, B., 1958: Input-Output och den strukturella interdependensen. Småttryck från Industrins Utredningsinst. Nr 11. Stockholm.
- Industri, Sveriges Officiella Statistik ...
- Isard, W., 1951: Interregional and Regional Input-Output Analysis: A Model of Space-Economy. The Rev. of Economics and Statistics.
- 1962: Methods of Regional Analysis. New-York.
- Ivarsson, C.-G., 1965: Ett försök till prognos för den sektorsvisa utvecklingen av arbetskraftsefterfrågan inom Göteborgsregionen 1965-1975. Prosem. uppsats. Nationalekon. Göteborg.
- Jacobson, B., 1958: Metod för bestämning av tätorters centralitetsgrad. Svensk Geografisk Årsbok.
- 1962: Aktuella skolplaneringsfrågor i större tätorter. Svenska Stadsförbundets Tidskrift. Nr 13.
  - 1965: Allmänna riktlinjer för det regionala planeringsarbetet. Ur Val av skolort och skoltomt. Byggnadsstyrelsens Publikationer. Rapport 16.
- Jetflygplats i Skåne. Skånes Regionplaneinstitut. Särskilda utredningar 3. Lund. 1964.
- Johansson, R., 1958: Bostadsförsörjning. Råd och anvisningar för generalplanering. Byggnadsstyrelsens publikationer.
- Jord och skog i Dalarna. Lantbruksstyrelsen. Meddelande Ser. C Nr 13. 1962.

Konsumtionsmönster på bostadsmarknaden. SOU 1964:3.

Larsson, I., 1961: Vattnet - en av våra viktigaste naturtillgångar. Svensk Geografisk Årsbok.

Lokaliseringspolitik, Aktiv ... SOU 1963:58.

Lokaliseringsutredning för Kalmar län. Arbetsmarknadsstyrelsen. 1960.

Lokaliseringsutredning för Kronobergs län. Arbetsmarknadsstyrelsen. 1959.

Lundberg, S., 1964: Persontrafik i stadsbygd. Ur Stadsbyggnadsfrågor. Ingenjörsvetenskapsakademiens Meddelanden 139.

Nilsson, N.-E., 1961: Skogsbrukskarta jämte redovisning av skogsarealer, virkesförråd m.m. Rapport från Statens Skogsforskningsinst. 1961:1.

Nordqvist, S., 1962: Trafikteknisk planering. Bygg. 5. Stockholm.

Nyqvist, P., 1960: Turistintervjuer m.m. Turismen i Norrland. Norrlandsförb. Skriftserie 4. Härnösand.

Olsson, R., 1958: Input-Output-Analys för studium av strukturell och regional interdependens. Svensk Geografisk Årsbok.

Olsson, R., Thufvesson, B. och Godlund, S., 1959: Godstrafiken över Öresund. Öresundsdelegationen. Trafikekonomiska expertgruppen. Stencil.

Planering, Om .. av ålderdomshem i kommunblocken. Råd och anvisningar i socialvårdsfrågor. Nr. 177. Socialvårdsstyrelsen 1965.

PM angående utbyggnad av samhällets barntillsyn. Socialdep. Stencil 1965:3.

Riktlinjer, Angående .. för en aktiv lokaliseringspolitik. Proposition nr 185. 1964.

Samhällsservice och lokaliseringsverksamhet. Karlshamn. 1960.

Skolväsendet, Det gymnasiala ... Preliminära kvantitativa beräkningar, SÖ 1965.

Törnqvist, G., 1963: Studier i industrilokalisering. Stockholm.

Ullman, E.L. och Dacey, M.F., 1962: The Minimum Requirements Approach to the Urban Economic Base. Lund Studies in Geography. Ser. B. Nr 24. Lund.

Vattenförsörjning, Skånes och Hallands ... SOU 1965:9.

Water Resources, Ad hoc Group of Experts for Study of Concepts and Methods Required for Analysing the Situation and Development of ... in ECE Countries. Report. 20 dec. 1965. Stencil.

William-Olsson, W., 1941: Stockholms framtida utveckling. Stockholm.

Vägplan för Sverige. SOU 1958:1.

Wärneryd, O., 1966: Inventering av trafikprognoser. Stencil. Göteborg.

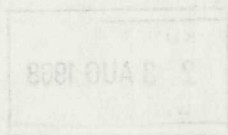
Wästlund, H., 1965: Industriområdets planering. Några studier. Inst. för Stadsbyggnad. Kungl. Tekniska Högskolan. Med. 2 S. Stockholm.

Y-70. Länsutredning för Västernorrlands län. Sundsvall 1962.

Ytbehov, Ökade .. i stadsbygden. Byggnadsstyrelsen 1965.

Åldringvården, Den institutionella .. i Stockholm. Stadskollegiets utlåtande och memorial. 48. 1962.

Åldringvårdens läge. SOU 1963:47.

KUNCI
23 AUG 1968
SIC 11 20

Nordisk udredningsserie (Nu) 1968

Kronologisk förteckning

---

1. Nordisk patentråd. Tredje insats i patentsaker.
4. Københavns lufthavns fremtid.
6. Konsumentlovgivning i Danmark, Finland, Norge og Sverige.
8. Nordisk gränsregion. Näringspolitik och samhällsservice.
10. Harmonisering av socialhjälpstiftningen i de nordiska länderna.

Statens offentliga utredningar 1968

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Handläggningen av säkerhetsfrågor. [4]
Trafikmålsutredningar. [19]
Förvaltningslag. [27]
Intersexuellas könstillhörighet. [28]

Försvarsdepartementet

Ekonomisystem för försvaret. [1]
Ekonomisystem för försvaret. Bihang. [2]
Säkerhetspolitik och försvarsutgifter. [10]

Socialdepartementet

Pensionstillskott m.m. [21]

Kommunikationsdepartementet

Allmänna vägar. [17]
Parkering. [18]
Bilregistrering. [23]

Finansdepartementet

Koncentrationsutredningen. II. Kreditmarknadens struktur och funktionssätt. [3] III. Industrins struktur och konkurrensförhållanden. [5] IV. Strukturutveckling och konkurrens inom handeln. [6] V. Ågande och inflytande inom det privata näringslivet. [7]
Upphandling av byggnader. Del I. Formerna. [20]
Avstämning av 1965 års långtidsutredning. [24]
Ändrade avskrivningsregler för rörelse- och hyresfastigheter. [26]

Utbildningsdepartementet

1958 års utredning kyrka-stat: XI. Svenska kyrkan och staten. [11]
Förvaltningen av kyrklig jord m. m. [12]
Skolboksleveranser. [14]
Musikutbildning i Sverige. [15]
Studieprognos och studieframgång. [25]

Jordbruksdepartementet

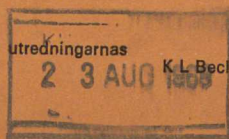
Skogsbrukets planläggningsfrågor. [8]
Virkesbalanser 1967. [9]
Fritidsfisket. [13]
Rennärningen i Sverige. [16]
Jordhävdslag. [22]

Inrikesdepartementet

Statistikbehov och statistikproduktion för regionala utredningar. [29]

Anm. Siffrorna inom klammer betecknar nummer i den kronologiska förteckningen.

K. L. Beckmans Tryckerier AB 1968